

DISCRIMINATIECIJFERS IN 2019

EEN RAPPORT
OVER REGISTRATIES VAN
DISCRIMINATIE-INCIDENTEN
DOOR DE POLITIE, EN MELDINGEN BIJ
ANTIDISCRIMINATIEVOORZIENINGEN
EN ANDERE ORGANISATIES
IN NEDERLAND

APRIL 2020

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Samenvatting	> 3	Hoofdstuk 4		Noten	> 73
Inleiding	> 6	Discriminatiegronden		Bijlage 1 Toelichting data	> 76
Hoofdstuk 1		4.1 Inleiding	> 20	Bijlage 2 Tabellen	> 79
Discriminatie in vogelvlucht in 2019		4.2 Discriminatiegrond	> 20		
1.1 Inleiding	> 9	4.3 In het kort	> 34		
1.2 Nashville-verklaring	> 9	Hoofdstuk 5			
1.3 Arbeidsmarktpositie van vrouwen	> 9	De wijze van discriminatie			
1.4 Discriminatie op de woningmarkt	> 10	5.1 Inleiding	> 35		
1.5 Racisme in het voetbal	> 10	5.2 De wijze van discriminatie	> 35		
1.6 Gedeeltelijk verbod op gezichtsbedekkende kleding	> 11	5.3 In het kort	> 42		
1.7 Discriminatie op de arbeidsmarkt	> 11	Hoofdstuk 6			
1.8 Stagediscriminatie	> 12	Waar speelden de discriminatie-incidenten zich af?			
1.9 Rechtspositie van lhbtbi-personen	> 12	6.1 Inleiding	> 43		
1.10 Zwarte piet	> 13	6.2 Maatschappelijk terrein	> 43		
1.11 Algoritmes	> 13	6.3 Discriminatie op het internet en in de media	> 50		
Hoofdstuk 2		6.4 In het kort	> 52		
Omschrijving en interpretatie van de cijfers		Hoofdstuk 7			
2.1 Inleiding	> 14	Regionale verschillen en overeenkomsten			
2.2 Verschillende registratiesystemen	> 14	7.1 Inleiding	> 53		
2.3 Interpretatie van de cijfers	> 15	7.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen	> 53		
Hoofdstuk 3		7.3 Discriminatiegrond	> 56		
Discriminatie-incidenten in 2019		7.4 Discriminatiewijze	> 59		
3.1 Inleiding	> 17	7.5 Maatschappelijk terrein	> 59		
3.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen	> 17	7.6 In het kort	> 61		
3.3 Vergeleken met 2018	> 17	Hoofdstuk 8			
3.4 In het kort	> 19	Discriminatiecijfers 2015-2019			
		8.1 Inleiding	> 62		
		8.2 Ontwikkelingen in de politieregistratie	> 62		
		8.3 Ontwikkelingen in de ADV-meldingen	> 64		
		8.4 In het kort: discriminatiecijfers 2015-2019	> 72		

Dit rapport geeft inzicht in de discriminatie-incidenten en -meldingen die in Nederland in 2019 door een officiële instantie zijn geregistreerd. Meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), door de politie geregistreeerde discriminatie-incidenten, verzoeken om een oordeel, vragen en meldingen bij het College voor de Rechten van de Mens (hierna: College) en gegevens van het meldpunt internetdiscriminatie MiND (hierna: MiND) worden naast elkaar gepresenteerd. Deze bieden gezamenlijk een inzicht in een deel van het brede fenomeen discriminatie in Nederland.

Het is inherent aan registratiegegevens dat deze slechts een deel van het hele fenomeen belichten. Veel incidenten worden niet herkend als discriminatie of worden niet gemeld bij een van de genoemde instanties. De gegevens geven wel een indicatie van domeinen waarop discriminatie voorkomt, wie ermee te maken hebben en welke typen incidenten regelmatig voorkomen. De patronen in de registraties en meldingen over de jaren zijn over het algemeen stabiel. Dit betekent dat het soort incidenten waarmee mensen naar een officiële instantie stappen voor een groot deel hetzelfde blijft.

Meer meldingen en registraties in 2019

In 2019 registreerde de politie in totaal 5.487 discriminatie-incidenten. Het gaat hierbij om alle door de politie geregistreeerde incidenten, inclusief incidenten gericht tegen werknemers met een publieke taak. Bij de ADV's kwamen in 2019 4.382 discriminatiemeldingen binnen. Het totaal aantal registraties en meldingen was zowel bij de politie als bij de ADV's in 2019 hoger dan het jaar ervoor. Ook bij het College en bij MiND nam het aantal verzoeken om een oordeel,

vragen en meldingen toe. Het College ontving 541 verzoeken om een oordeel. Tevens ontving de Front Office van het College 3.529 vragen en meldingen (hierna: vragen) over gelijke behandeling. MiND ontving in 2019 692 meldingen van discriminatie op het internet.

Herkomst, seksuele gerichtheid, handicap

In de politieregistraties en de ADV-meldingen is de verdeling naar discriminatiegrond tussen 2018 en 2019 weinig veranderd: herkomst was bij zowel de politie als bij ADV's de discriminatiegrond die het vaakst werd vastgelegd (respectievelijk 2.156 en 1.922 keer). Bij de ADV's werd daarnaast vaak melding gedaan van discriminatie op de gronden handicap (552 keer) en geslacht (515). De politie registreerde verder verhoudingsgewijs vaak de gronden seksuele gerichtheid (1.603) en antisemitisme (768). De meeste verzoeken die het College in 2019 ontving hadden betrekking op de discriminatiegrond handicap/chronische ziekte (134 verzoeken), de meeste vragen bij de Front Office gingen over de discriminatiegrond geslacht. Bij MiND was herkomst de discriminatiegrond waar de meeste meldingen betrekking op hadden (264 meldingen).

Veel meldingen over drie incidenten

In de ADV-cijfers waren enkele incidenten terug te zien die tot een groot aantal meldingen leidde. Zo kwamen begin van het jaar 74 meldingen bij ADV's binnen die te maken hadden met de Nederlandse vertaling van de Nashville-verklaring en de ondertekening ervan door een aantal prominenten van de protestantse kerk in Nederland. Het College ontving 440 vragen hierover. Het (uiteindelijk niet doorgevoerde) plan om kunstmatige inseminatie met donorzaad niet langer uit de basisverzekering te vergoeden voor lesbische en

alleenstaande vrouwen zonder medische indicatie, had 34 meldingen bij ADV's tot gevolg. Door deze twee incidenten was het aantal ADV-meldingen op grond van seksuele gerichtheid hoger dan eerder. Daarnaast was de beslissing van de TU Eindhoven om een stringent voorkeursbeleid voor vrouwelijke sollicitanten te voeren aanleiding voor 56 meldingen bij ADV's.

Uitlatingen en ongelijke behandeling

De politie registreerde in 2019 3.225 discriminerende uitlatingen. Veelal ging het om ruzies waarbij discriminerende scheldwoorden werden gebruikt. Daarnaast legde de politie 632 mogelijk discriminerende bedreigingen, 667 geweldsincidenten met mogelijk discriminerend aspect en 430 vernielingen vast, bijvoorbeeld hakenkruisen in combinatie met racistische leuzen. Meer dan de helft van de ADV-meldingen (2.582) had betrekking op omstrede behandeling, bijvoorbeeld ontslag vanwege zwangerschap of het niet welkom zijn in de horeca vanwege een hulphond. In de registratiecategorie 'vijandige bejegeningen' werden 1.689 meldingen vastgelegd, waarbij onder andere pesterijen tussen burens of beledigingen op straat of op internet werden gemeld.

Arbeidsmarkt sterk vertegenwoordigd

1.140 ADV-meldingen hadden betrekking op discriminatie op de arbeidsmarkt, zowel bij sollicitaties als op de werkvloer. Dit terrein is daarmee wederom de grootste categorie bij de ADV-meldingen, al nam het aantal meldingen wel iets af. Ook bij het College komt het terrein arbeid jaarlijks veruit het vaakst voor in de registratiecijfers. Veel bij de ADV's gemelde discriminatie-ervaringen hadden verder betrekking op collectieve voorzieningen (594), bijvoorbeeld

omtrent uitkeringen of gemeentelijke voorzieningen. Bij 479 meldingen ging het om discriminatie in de context van commerciële dienstverlening. Hierbij valt te denken aan onheuse bejegening in winkels, of uitsluiting van bepaalde diensten, bijvoorbeeld als gevolg van een lichamelijke of verstandelijke beperking of mogelijk discriminerende leeftijdseisen. Door de vele meldingen over de Nashville-verklaring steeg het aantal meldingen van discriminatie op het terrein van publieke/politieke opinie naar 267 meldingen.

Meeste politieregistraties in de Randstad

In verhouding tot het aantal inwoners registreerde de politie in de eenheden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag duidelijk meer incidenten dan gemiddeld. In de eenheden Oost-Brabant, Zeeland-West-Brabant en Oost-Nederland werden verhoudingsgewijs minder incidenten geregistreerd. Bij de ADV's kwamen in de eenheid Amsterdam veruit de meeste meldingen binnen naar rato van het aantal inwoners, gevolgd door de eenheden Noord-Nederland en Midden-Nederland. In Oost-Brabant, Noord-Holland, Oost-Nederland en Zeeland-West-Brabant werden relatief weinig ADV-meldingen geteld. Landelijk gezien registreerde de politie 0,32 incidenten per 1.000 inwoners en ontvingen de ADV's 0,25 meldingen per 1.000 inwoners.

Wie meer wil weten over wat bekend is over discriminatie op regionaal en lokaal niveau, kan deze informatie vinden in een van de regionale rapporten. Op www.discriminatie.nl zijn alle rapporten te vinden.

5 jaar terugblik: veel stabiliteit, enkele verschuivingen

Dit is de vijfde editie van de multi-agencyrapportage over discriminatiecijfers van politie, ADV's en andere instanties. Als we de belangrijkste conclusies uit de rapporten van de afgelopen vijf jaar naast elkaar leggen, zijn er vooral veel constante factoren die opvallen in de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten. De verdeling van de incidenten over de verschillende discriminatiegronden is in grote lijnen hetzelfde gebleven en er is veel continuïteit in de geregistreerde discriminatiewijzen. De meest opvallende verandering door de jaren heen is een daling van het aantal geregistreerde voorvallen op de openbare weg. In de afgelopen jaren werden juist meer incidenten in de directe woonomgeving geregistreerd.

Ook de analyse van de in totaal 22.715 ADV-meldingen van de afgelopen vijf jaar, laat vooral een stabiel patroon zien als we kijken naar de categorisering in discriminatiegrond, discriminatiewijze en maatschappelijk terrein. Eenmalige gebeurtenissen en ontwikkelingen kunnen tot extra meldingen op een bepaald onderwerp leiden, maar aan de basis verandert er weinig. Wel zijn genuanceerde veranderingen waar te nemen in het soort ervaringen dat gemeld wordt. Discriminatiegronden zoals geslacht en handicap komen vaker terug in de meldingen, leeftijdsdiscriminatie wordt juist minder vaak gemeld. De arbeidsmarkt is het terrein waarover veruit de meeste meldingen bij ADV's binnenkomen, maar het absolute aantal meldingen lijkt wel af te nemen.

Dit is de vijfde editie van het landelijke rapport over discriminatie, waarin de cijfers van de politie en de antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) samen worden gepresenteerd. Daarnaast zijn in de analyse ook de gegevens opgenomen van andere organisaties die discriminatiemeldingen registreren, zoals het meldpunt voor discriminatie op het internet (MiND) en het College voor de Rechten van de Mens.

De 'multi-agency-aanpak' van het rapport vloeit voort uit een samenwerking tussen politie, ADV's en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De samenwerking kwam tot stand in het kader van het project Regionale Rapportage Discriminatiegegevens, dat tot doel heeft om discriminatiecijfers in regionale rapporten op een uniforme en daardoor vergelijkbare manier te presenteren. Antidiscriminatievoorzieningen en gemeenten konden voldoen aan de rapportageverplichting in het kader van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (Wga) door hun data beschikbaar te stellen voor het landelijke rapport. Door jaar na jaar te rapporteren over meldingen en registraties van discriminatie, houden de organisaties een vinger aan de pols en maken zij inzichtelijk welke soorten incidenten bij hen bekend zijn.

Doelstelling van het rapport

Het doel van dit rapport is het bieden van een overzicht van de discriminatie-incidenten en -meldingen die in Nederland in 2019 zijn vastgelegd. Het rapport geeft daarmee inzicht in de gevallen en ervaringen van discriminatie die bekend zijn bij een officiële instantie. Daarnaast beoogt het rapport te laten zien in welke vorm discriminatie in Nederland in het afgelopen jaar onder andere tot uiting is gekomen. De in dit rapport gepresenteerde incidenten en meldingen bieden daarmee een inkijk in een deel van het brede fenomeen discriminatie in Nederland.

Het is inherent aan registratiegegevens dat deze slechts een deel van het hele fenomeen belichten. Zo is bekend dat de meldingsbereidheid onder slachtoffers van discriminatie laag is. Ten eerste wordt niet elk discriminatie-incident als zodanig herkend: discriminatie kan buiten het zicht van slachtoffers plaatsvinden en mensen moeten zich bewust zijn van discriminatie om het op te merken. Ten tweede wordt ook in gevallen waar discriminatie herkend wordt, slechts een klein deel van discriminatie-ervaringen bij een van de hierboven genoemde instanties gemeld. Kennis van de mogelijkheden om melding te doen, een afweging van het verwachte nut van melden en de laagdrempeligheid van meldinstanties zijn onder andere van invloed op de meldingsbereidheid.¹

Bovendien is discriminatie een fenomeen dat door mensen, en door verschillende instanties, op diverse manieren (soms expliciet, soms impliciet) wordt gedefinieerd. Hierin kunnen we onderscheid maken tussen vier overlappende, maar toch conceptueel losstaande onderdelen van het fenomeen:

► 'Feitelijke' discriminatie

Hieronder vallen alle gevallen waarin onderscheid wordt gemaakt tussen personen op basis van een (verondersteld) persoonskenmerk dat er in die situatie niet toe doet. Dit kan wel of niet als discriminatie herkend en/of geïnterpreteerd worden door de gedupeerde.

► Discriminatie-ervaringen

Hieronder vallen alle gevallen waarin een persoon zelf het gevoel heeft door een andere persoon of door een organisatie gediscrimineerd te zijn. Het kan, maar hoeft niet altijd te gaan om feitelijke discriminatie.

► Strafbare discriminatie

Hieronder vallen alleen incidenten die binnen het strafrecht aangemerkt zijn als discriminatie. Bij deze gevallen gaat het altijd om feitelijke discriminatie, maar niet per definitie om discriminatie-ervaringen, omdat de herkenning en de betekenisgeving van het slachtoffer hierin niet van essentieel belang is.

► Discriminatie volgens de gelijkebehandelingswetgeving, waaronder de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB)

Hieronder vallen incidenten die volgens de AWGB als verboden onderscheid zijn aangemerkt. Ook hier gaat het om feitelijke discriminatie en niet per definitie om discriminatie-ervaringen. Er bestaat een gedeeltelijke overlap tussen strafbare discriminatie en discriminatie volgens de gelijkebehandelingswetgeving.

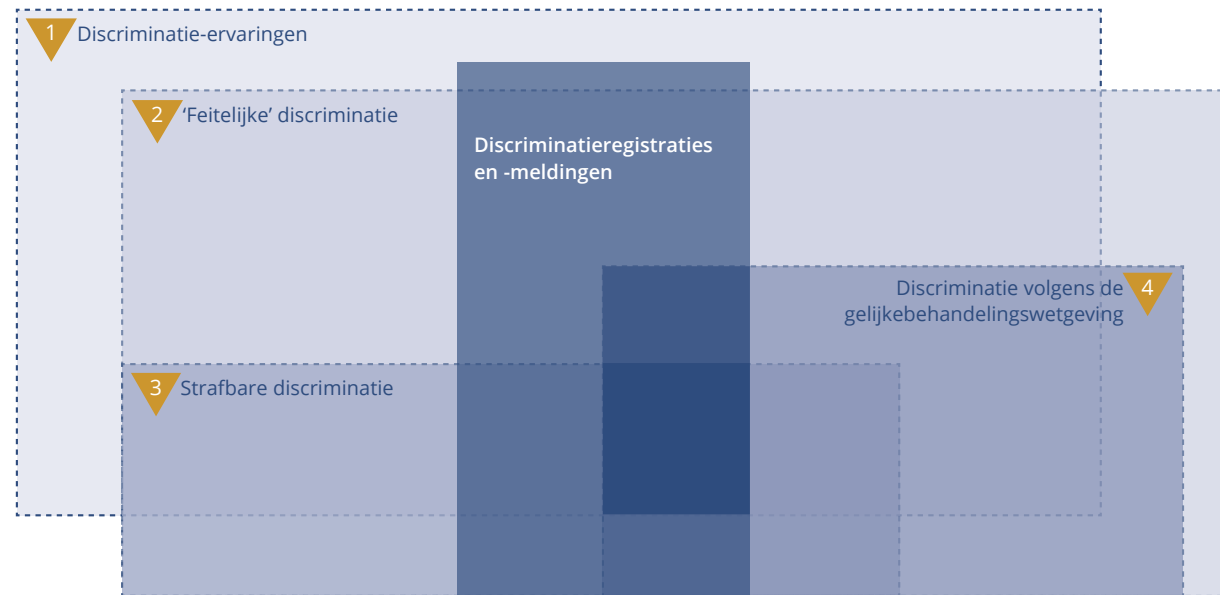
Deze onderdelen van het brede fenomeen discriminatie en hun onderlinge overlap zijn in de nevenstaande staande figuur weergegeven.

Wat in de figuur ook te zien is, is dat de discriminatieregistraties en -meldingen die in dit rapport terugkomen, een deel van alle vier onderdelen van het fenomeen belichten. Doordat een groot deel van de incidenten niet wordt gemeld of geregistreerd, zal dat deel van de incidenten ook niet in de registratiebestanden terugkomen. De figuur is overigens een schematische weergave en geeft niet de verhoudingen in de omvang van de verschillende onderdelen weer.

Burgers, overheden, media, politici, wetenschappers en belangengroepen hebben behoefte aan inzicht in de manier waarop discriminatie zich in het dagelijks leven van mensen in Nederland manifesteert. Daarbij wordt zowel gevraagd naar informatie over de aard als over de omvang van discriminatie. Hoe vaak komt discriminatie voor? Wie maken het mee? Wat gebeurt er dan precies? Zoals uit bovenstaande figuur blijkt, kan de informatie in dit rapport niet alle vragen beantwoorden, maar wel een deel:

► Omvang

De cijfers hebben beperkte zeggingskracht ten aanzien van de totale omvang van discriminatie, omdat we niet weten welk deel van het brede fenomeen in de registraties terugkomt. We krijgen wel zicht op de omvang van de discriminatieregistraties. Daarmee krijgen we indirect inzicht in (ontwikkelingen in) de meldingsbereidheid en gevolgen van veranderende registratiepraktijken. Het rapport geeft daarmee antwoord op de vraag hoeveel mensen met een discriminatiemelding naar een officiële instantie zijn gestapt en hoeveel incidenten bij de officiële instanties bekend zijn.

Figuur 1 Conceptuele onderdelen van discriminatie

► Aard

De cijfers zeggen meer over de *aard* van discriminatie in Nederland. Zowel de verdeling van incidenten over discriminatiegronden, -terreinen, -locaties en -wijzen, als de inhoudelijke bestudering van de casusomschrijvingen die in dit rapport terugkomen laten zien wat voor discriminatie-incidenten zich afspelen in Nederland. Zo zien we welke typen incidenten regelmatig voorkomen, welke patronen in de verschillende subcategorieën en deelterreinen terugkomen, en soms ook welke impact discriminatie-incidenten hebben op de betrokkenen. Dat betekent niet dat alle soorten discriminatie-incidenten en -ervaringen (in dezelfde mate) in de registraties terugkomen. Het geeft ons wel de kans om

een goed en betrouwbaar beeld te krijgen van een belangrijk deel van de 'discriminatierealiteit', dat we zonder deze gegevens niet zouden kunnen schetsen. kans om een goed en betrouwbaar beeld te krijgen van een belangrijk deel van de 'discriminatierealiteit', dat we zonder deze gegevens niet zouden kunnen schetsen.

We zien door de jaren heen een opvallende mate aan stabiliteit in de registratiegegevens in relatie tot de verschillende categorieën en aspecten die worden bijgehouden. Wel zijn er op lokaal niveau soms grotere verschuivingen en verschillen te zien. Met het oog op wat hierboven is gezegd over de kwantitatieve zeggingskracht van de cijfers, zijn deze lokale veranderingen een resultaat van veranderingen in registratie van incidenten, eventuele lokale maatschappelijke ontwikkelingen, en veranderingen in de meldingsbereidheid op lokaal niveau. In onderhavig rapport moeten we de verklaringen voor verschuivingen en ontwikkelingen op lokaal niveau vaak schuldig blijven.

Deze vijfde editie van de multi-agencyrapportage heeft een enigszins aangepaste opbouw ten opzichte van voorgaande jaren. Dit komt doordat de registratie van incidenten op enkele punten is gewijzigd. Zo komt het hoofdstuk over incidenten tegen werknemers met een publieke taak te vervallen, omdat hier door de politie niet op gelijke wijze als voorgaande jaren gegevens over zijn bijgehouden. Over deze incidenten wordt nu in de overige hoofdstukken gerapporteerd. Daarnaast is een hoofdstuk toegevoegd waarin de gegevens van de afgelopen vijf jaar naast elkaar gelegd worden (hoofdstuk 8). De leeswijzer hiernaast geeft de opbouw van het rapport weer.

LEESWIJZER

HOOFDSTUK 1 We beginnen het rapport in hoofdstuk 1 met een korte bespiegeling van het jaar 2019 en de belangrijkste gebeurtenissen en maatschappelijke discussies die de context vormen waarin we de gepresenteerde cijfers moeten plaatsen, omdat de gegevens die in dit rapport centraal staan slechts een deel van het fenomeen discriminatie belichten.

HOOFDSTUK 2 geeft kort weer waar de cijfers vandaan komen en geeft een verdere toelichting op hoe we de cijfers moeten interpreteren. Onder-rapportage is in dit hoofdstuk een belangrijk thema. HOOFDSTUK 3 geeft inzicht in de totale aantallen discriminatieregistraties bij politie, ADV's, MiND en het College voor de Rechten van de Mens. IN HOOFDSTUK 4, 5 EN 6 komen achtereenvolgens de discriminatiegronden, wijze van discriminatie (verschijningsvorm) en de plek waar de discriminatie-incidenten en ervaringen zich afspeelden aan bod.

IN HOOFDSTUK 7 geeft inzicht in de verspreiding van de registraties over de tien regionale politie-eenheden.

HOOFDSTUK 8 geeft een inkijk in de ontwikkelingen en trends die naar voren komen als we de gegevens en constateringingen uit de afgelopen vijf jaar naast elkaar leggen.

1.1 Inleiding

Dit rapport geeft inzicht in de discriminatie-incidenten en -ervaringen die bij een officiële instantie, zoals de politie of antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), zijn vastgelegd. De meldingen en geregistreerde incidenten laten maar een deel van het fenomeen discriminatie zien, omdat discriminatie niet in alle gevallen gemeld wordt of tot aangifte leidt. Tegelijkertijd is discriminatie, ook los van de officiële meldingen en registraties, regelmatig het onderwerp van verhitte publieke en politieke discussies. Zo ontstond begin 2019 veel ophef over de Nashville-verklaring, was discriminatie op de arbeidsmarkt wederom een veelbesproken thema en zorgden racistische spreekwoorden op de voetbaltribunes voor geschokte reacties.

Maatschappelijke incidenten en debatten kunnen van invloed zijn op het meldgedrag van mensen die discriminatie ervaren. Hetzelfde geldt voor opvallende onderzoeksuitkomsten en ontwikkelingen in beleid en regelgeving omtrent discriminatie. Dit is echter niet altijd het geval: het verband tussen meldcijfers en overige ontwikkelingen is onvoorspelbaar. In dit hoofdstuk voorzien we de geregistreerde incidenten en meldingen van context door enkele belangrijke onderwerpen die in 2019 in het maatschappelijk debat over discriminatie en gelijke behandeling aan de orde kwamen uit te lichten.

1.2 Nashville-verklaring

Het jaar begint met een [intensieve discussie](#) over de publicatie van de Nederlandse versie van de Nashville-verklaring. De verklaring stelt onder andere dat het in strijd is met Gods heilige bedoelingen om jezelf bewust te zien als persoon met een niet-heteroseksuele gerichtheid of niet-cisgenderidentiteit. De verklaring suggereert voorts dat genezing van homoseksualiteit mogelijk is en dat het huwelijk uitsluitend is voorbestemd voor paren bestaande uit een man en een vrouw. Vooral de ondertekening van de verklaring door een aantal prominenten van de protestantse kerk in Nederland leidt tot veel consternatie. COC Nederland laat in [een statement](#) weten dat de verklaring een 'schadelijk document voor orthodox-protestante LHBTI's en een onbarmhartige en ongevoelige actie van de ondertekenaars' is. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) – verantwoordelijk voor lhbt-emanipatie – [verklaart](#) dat de Nashville-verklaring indruist tegen de kernboodschap van het kabinet en die van een hoop kerkgemeenschappen in Nederland die de verbinding en dialoog zoeken als het gaat om geloof, seksuele gerichtheid en genderidentiteit. Als reactie op de Nashville-verklaring komen er veel steunbetuigingen en -acties voor de lhbt-gemeenschap op gang.

1.3 Arbeidsmarktpositie van vrouwen

In juni [kondigt de TU Eindhoven aan](#) dat vacatures voor de vaste wetenschappelijke staf via het nieuwe Irene Curie Fellowship-programma alleen opengesteld zullen worden voor vrouwen. Voor de anderhalf jaar daarna geldt dit voor honderd procent van de vacatures. De TU wil daarmee de ondervetegenwoordiging van vrouwelijke wetenschappers in hoge posities tegengaan. Over dit voornemen ontstaat

veel discussie. Sommige mensen juichen het voornemen toe, anderen vinden dat er sprake is van discriminatie. ADV's [ontvangen veel klachten](#) over het voorkeursbeleid van de universiteit. Om duidelijkheid te creëren over de wettelijke mogelijkheden voor dit soort beleid, wordt bij het College voor de Rechten van de Mens gevraagd om te oordelen over het plan van de universiteit.

Ook op een ander gebied staat de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt op de agenda. In september wordt de zesde en laatste Bedrijvenmonitor Wet bestuur en toezicht gepubliceerd. Hieruit blijkt dat meer dan negentig procent van grote vennootschappen niet is geslaagd in de realisatie van een evenwichtige verdeling van zetels in de raad van bestuur en raad van commissarissen tussen mannen en vrouwen, en geen of onvoldoende verantwoording daarover aflegt. De [SER adviseert het kabinet](#) een bindend vrouwenquotum in te voeren. In december [neemt de Tweede Kamer een motie aan](#) waarin het kabinet beursgenoteerde bedrijven verplicht om raden van commissarissen voor minstens dertig procent te laten bestaan uit vrouwen.

1.4 Discriminatie op de woningmarkt

In oktober publiceert de Radboud Universiteit het onderzoek [Discriminatie bij de verhuur van woningen?](#) Hieruit blijkt dat de krapte op de woningmarkt, in combinatie met het ontbreken van een transparant verdelingssysteem, discriminatie versterkt. Ook wordt duidelijk dat het probleem discriminatie niet of nauwelijks op de agenda staat van bracheorganisaties of andere relevante actoren. Voor verhuurders, makelaars en potentiële huurders is niet helder wat wel en niet mag op grond van anti-discriminatie wetgeving. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [kondigt aan](#)

mystery guests en praktijktests in te zetten bij makelaars en bemiddelaars om meer bewustwording te creëren. Ook wordt ingezet op bewustwording door het geven van voorlichting aan makelaars, bemiddelaars en huurders over wat wel en niet mag op grond van anti-discriminatie wetgeving, een betere aangifte- of meldingsbereidheid van daadwerkelijke discriminatie en op het verzamelen van goede handelwijzen.

In de stad Utrecht brengt een [mystery-guestonderzoek](#) naar voren dat ruim tachtig procent van de onderzochte makelaars ingaat op een verzoek om niet te verhuren aan homoseksuele stellen of mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Bij correspondentietests waarbij verhuurders schriftelijk gecontacteerd werden naar aanleiding van een concrete advertentie bleek dat kandidaten met een niet-westerse naam in 13,5 procent van de gevallen ongelijk werden behandeld en kandidaten met een partner van hetzelfde geslacht in 10,9 procent van de gevallen.

1.5 Racisme in het voetbal

Tijdens een voetbalwedstrijd tussen FC Den Bosch en Excelsior in november worden op de tribune veel racistische spreekkoren en uitlatingen door FC Den Bosch-supporters gedaan, die gericht zijn tegen Excelsior-speler Ahmad Mendes Moreira. De scheidsrechter besluit de wedstrijd [tijdelijk te staken](#). Dit incident en de aanvankelijk bagatelliserende reacties erop zorgen voor veel ophef op sociale media. Ook politici laten zich uit over de kwestie. Later vindt een overleg plaats tussen de minister-president, minister van Volksgezondheid Welzijn en Sport, minister van Justitie en Veiligheid en twee KNVB-directeuren waarin wordt afgesproken dat zij gezamenlijk zullen optrekken om racisme in het voetbal te bestrijden.

Dat het niet om een uitzonderlijk incident gaat, blijkt ook uit een [nieuw onderzoek van het Mulier Instituut](#) naar discriminatie en racisme in het Nederlandse profvoetbal. Volgens het Instituut beleven spelers met een migratieachtergrond racisme op verschillende manieren. Het merendeel van de geïnterviewde voetballers geeft aan dat er een bepaalde 'sociale kramp' om het thema hangt, wat het bemoeilijkt om open over discriminatie en racisme in voetbal te kunnen praten. Erkenning van het bestaan van discriminatie en racisme in het voetbal door middel van gesprek en beeldmateriaal kunnen positieve energie genereren bij de voetballers.

1.6 Gedeeltelijk verbod op gezichtsbedekkende kleding

In augustus 2019 gaat de [Wet Gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding](#) in, waardoor het dragen van onder andere een boerka of nikab in openbare ruimtes verboden wordt. Aan de invoering van het verbod is een zestien jaar durende politieke discussie voorafgegaan. De maatregel maakt veel maatschappelijke discussie los. Voorstanders van het verbod vinden dat het dragen van een boerka of nikab voor een onveilig gevoel zorgt in openbare ruimten en dat het de gelijkheid van vrouwen in de weg staat; tegenstanders vinden dat een dergelijk verbod ingaat tegen de vrijheid van godsdienst en zien de wet als een schijnoplossing voor een niet-bestaand probleem. Op lokaal politiek niveau wordt gediscussieerd over de handhaving. De Amsterdamse burgemeester Halsema [kondigde in 2018](#) al aan niet actief te zullen handhaven op het boerkaverbod.

Na het van kracht worden van de wet komt het tot enkele incidenten die ook in de media worden besproken. In [augustus](#) wordt een vrouw met een nikab na tussenkomst

van de politie uit een bus gezet. De vrouw weigert in eerste instantie haar gezicht vrij te maken of uit de bus te stappen, waarna de buschauffeur de bus aan de kant zet en de politie inschakelt. Volgens de busmaatschappij was dit niet geheel in lijn met de richtlijnen. In [september](#) wordt een trein op Rotterdam Centraal stilgezet vanwege een vrouw die een nikab draagt. Controleurs van de NS vragen hulp van agenten. In beide gevallen krijgen de vrouwen geen boete.

1.7 Discriminatie op de arbeidsmarkt

Arbeidsmarktdiscriminatie blijft een van de meest besproken vormen van discriminatie in Nederland, ook in 2019. In juli publiceert de Inspectie SZW [een onderzoek](#) naar de mate waarin uitzendbureaus die niet aangesloten zijn bij brancheorganisaties ABU en NBBU zich houden aan gedragsregels. Door middel van mystery calling doen onderzoekers zich voor als werkgevers die personeel willen inhuren. De resultaten laten zien dat de onderzochte uitzendbureaus op grote schaal meewerken aan discriminatie op grond van afkomst of etniciteit: 40 procent van de discriminerende verzoeken van potentiële opdrachtgevers wordt gehonoreerd.

In dezelfde maand laat een [grootschalig onderzoek](#) van de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam zien dat sollicitanten met een Nederlandse achtergrond 30 procent meer kans hebben om benaderd te worden naar aanleiding van een sollicitatie dan sollicitanten met een migratieachtergrond. Sollicitanten afkomstig uit het Midden-Oosten, Afrika of Latijns-Amerika worden het meest gediscrimineerd op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Om de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie verder te brengen, komt het kabinet in oktober met een [wetsvoorstel](#)

voor het toezicht op discriminatievrije werving en selectie. De voorgestelde wet verplicht werkgevers om een werkwijze op te stellen waarin wordt aangegeven hoe het wervings- en selectieproces vorm krijgt en hoe verboden onderscheid wordt voorkomen. Als een bedrijf een intermediair inschakelt, moet het bedrijf nagaan of de intermediair ook over een dergelijke werkwijze beschikt. De Inspectie SZW kan organisaties controleren en een boete opleggen indien een werkgever niet over een werkwijze beschikt.

1.8 Stagediscriminatie

De afgelopen jaren was er veel aandacht voor discriminatie bij het vinden van een stageplaats. Studenten met een (niet-westerse) migratieachtergrond in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) hebben te maken met ongelijke kansen en discriminatie. [Om dit probleem aan te pakken](#), werken diverse instellingen, zoals het ministerie van OCW en MBO Diensten aan het vergroten van bewustwording over stagediscriminatie bij leerbedrijven, mbo-scholen en studenten. Het College voor de Rechten van de Mens ontwikkelt een handreiking om het wettelijk kader rondom stagediscriminatie uit te leggen. Scholen worden ondersteund bij het verbeteren van LOB-beleid (Loopbaan Oriëntatie Begeleiding) ten behoeve van de kansengelijkheid van jongeren. Om wetenschappelijk gefundeerde interventies te ontwikkelen voor mbo-scholen en leerbedrijven om achterstanden bij de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt tegen te gaan, is een grootschalig onderzoeksprogramma opgezet.

1.9 Rechtspositie van lhbtj-personen

Begin 2019 [besluiten Zorginstituut Nederland](#) en zorgverzekeraars dat alleenstaanden of homoseksuelen met een kinderwens alleen een vruchtbaarheidsbehandeling vergoed krijgen als er een medische noodzaak is. Het gaat om kunstmatige inseminatie met donorsperma. In de afgelopen decennia kregen lesbische en alleenstaande vrouwen deze behandeling wel vanuit de basisverzekering vergoed. De beslissing kan dan ook op [veel kritiek](#) rekenen en zorgt voor een hoop meldingen bij ADV's van lesbische stellen en alleenstaande vrouwen die zich door de maatregel gediscrimineerd voelen. [In april wordt duidelijk](#) dat kunstmatige inseminatie voor alleenstaanden of lesbische vrouwen wel vergoed blijft, nadat er binnen de regeringscoalitie afspraken over zijn gemaakt.

Op andere vlakken worden plannen gemaakt om de emancipatie van lhbtj-personen juist verder vooruit te brengen. [In maart rapporteert](#) de minister van OCW aan de Tweede Kamer over de implementatie van de Emancipatienota 2018-2021 *Principes in praktijk*, waaronder het ondersteunen van kwetsbare lhbtj-groepen, een door 53 gemeenten getekende intentieverklaring om in te zetten op acceptatie en veiligheid van lhbtj-personen. De daaropvolgende maand wordt het [Actieplan Veiligheid LHBTI](#) gepresenteerd, met daarin de maatregelen die het kabinet zal nemen om de veiligheid van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele personen, transgender personen en interseksuele personen te bevorderen. Het plan krijgt kritiek van belangengroepen, die vinden dat er nauwelijks nieuwe maatregelen tegen anti-lhbtj-geweld worden aangekondigd.

Een mijlpaal voor de rechten van transgender en intersekse personen wordt op 1 november bereikt: de [Wet verduidelijking rechtspositie transgender personen en intersekse personen](#) wordt van kracht. Die wet regelt dat in de Algemene wet gelijke behandeling expliciet wordt aangegeven dat onderscheid op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie onder de discriminatiegrond geslacht valt.

1.10 Zwarte piet

Ook in 2019 zorgt de figuur van zwarte piet voor ophef. Nieuwe pieten met een ander uiterlijk worden steeds vaker [gesignaleerd](#): in het Sinterklaasjournaal en in enkele grote en kleine gemeenten zijn de zwarte pieten in 2019 vervangen door bijvoorbeeld de roetveegpiet. Sinds 2015 is de actiegroep Kick Out Zwarte Piet (KOZP) actief, die zich hard maakt voor het afschaffen van de figuur van zwarte piet. KOZP demonstreert in het weekend van de Sinterklaasintocht in Alkmaar, Eindhoven, Dordrecht, Emmen, Den Haag, 's-Hertogenbosch, Groningen en Nijmegen. [Op 9 november](#) wordt een bijeenkomst van KOZP in Den Haag met onder andere vuurwerk verstoord door voorstanders van zwarte piet, waarop vijf mensen zijn aangehouden op verdenking van openlijke geweldpleging en poging tot brandstichting.

1.11 Algoritmes

Overheden en bedrijven maken steeds vaker gebruik van algoritmes. Overheden gebruiken algoritmes bijvoorbeeld om fraude en criminaliteit op te sporen, of om in te schatten wat voor zorg iemand nodig heeft en wat de kans is dat een leerling van school gaat zonder behaald diploma. Hierdoor ontstaat er ook steeds meer bewustzijn van het risico op discriminatie door voorspellende algoritmes. In juni 2019 heeft de Tweede Kamer [een motie](#) aangenomen die de regering verzocht te onderzoeken hoe directe discriminatie kan worden voorkomen bij door algoritmen gestuurde besluitvorming omtrent de levering van goederen en diensten.

2.1 Inleiding

De discriminatiecijfers in dit rapport zijn verschillend in aard en in de wijze waarop ze tot stand zijn gekomen. Daarom tellen we ze niet bij elkaar op, maar beschouwen we ze als complementaire informatiebronnen. Hieronder leggen we uit wat wordt verstaan onder door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten, meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) en MiND, en verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens. In bijlage 1 wordt de totstandkoming van deze cijfers uitgebreid toegelicht.

2.2 Verschillende registratiesystemen

2.2.1 Politie

Politiedeskundigen registreren alle aangiften, meldingen en eigen waarnemingen in het bedrijfsprocessensysteem Basis Voorziening Handhaving (BVH). De politie rapporteert jaarlijks over de discriminatie-incidenten die in de BVH zijn geregistreerd. Aan de hand van een trefwoordenlijst doorzoeken materiedeskundigen van de politie de geregistreerde informatie op het gebied van discriminatie. Vervolgens screenen zij alle treffers op relevantie. De lijst met discriminatie-incidenten bevat zowel meldingen en aangiften van mogelijke discriminatie, als meldingen en aangiften van incidenten met een mogelijk discriminatie-aspect. Het kan dus gaan om een discriminerende uitlating of discriminerende uitsluiting, of om een ander delict (bijvoorbeeld een mishandeling, bedreiging of vernieling) waarbij uit de aangetroffen woorden in de registraties van deze incidenten blijkt dat er mogelijk sprake is van een discriminatie-aspect. Dat er een discriminatie-aspect is, wil

niet altijd zeggen dat de betrokkene het ook als discriminatie heeft ervaren, herkend of benoemd. Het kan zo zijn dat er racistisch is gescholden en dit in de politieregistratie terecht is gekomen, zonder dat de betrokkene melding of aangifte van discriminatie heeft gedaan. Uitgangspunt voor de registratie van discriminatie-incidenten is het incident: als er meerdere meldingen of aangiften zijn over hetzelfde incident, dan wordt dit maar één keer opgenomen in de cijfers. Het gaat bij de geïdentificeerde incidenten altijd om mogelijke discriminatie en/of een mogelijk discriminatie-aspect. Een geregistreerd discriminatie-incident betreft niet per definitie een strafbaar feit.

2.2.2 Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's)

Mensen die discriminatie ervaren of waarnemen kunnen hiervan melding maken bij een ADV. Van een klacht wordt gesproken wanneer de indiener wil dat er een klachtenprocedure volgt. Bij een melding wil de melder de ADV alleen op de hoogte brengen en de melding laten registreren. ADV's registreren alle klachten en meldingen (hierna: meldingen) en staan de melder desgewenst op verschillende manieren bij. Anders dan bij de politiecijfers, tellen bij de ADV-cijfers alle meldingen mee, ook als er meer meldingen waren over dezelfde gebeurtenis. Incidenten van discriminatie die ADV's zelf hebben gesignaleerd en vastgelegd maar waar geen melding van is gedaan, de zogenaamde 'eigen waarnemingen', zijn niet meegeteld in de cijfers. ADV's registreren ook discriminatiemeldingen op gronden die niet wettelijk beschermd zijn, zoals uiterlijk en sociale positie.

ACHTERGROND

DEFINITIE DISCRIMINATIE-INCIDENT

Een discriminatie-incident is een in de BVH geregistreerd voorval, waarbij bepaalde (combinaties van) woorden in de beschrijving voorkomen die kunnen wijzen op een discriminatiefeit of een discriminatie-aspect, of waarbij door politiedeskundigen een aantekening van discriminatie (met behulp van een specifieke code) is gemaakt, en waarvan door materiedeskundigen is vastgesteld dat:

- ▶ Er in de registratie een uitlating of gedraging is te vinden die raakt aan een van de discriminatiegronden uit het Wetboek van Strafrecht: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd²), geslacht, godsdienst, levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Bekladdingen (of bekrassingen en dergelijke) met hakenkruisen worden ook altijd als mogelijke discriminatie beschouwd en opgenomen in de lijst van discriminatie-incidenten, ook als de discriminatiegrond niet kon worden vastgesteld.
- ▶ Deze (mogelijk) de bestanddelen van art. 137c t/m 137g of 429quater Sr, dan wel de bestanddelen van een gemeen delict met een discriminatie-aspect, vervult.
- ▶ Het incident door de melder/aangever als discriminerend wordt ervaren, ook waar het ogenschijnlijk geen strafbare handeling betreft.

2.2.3 Meldpunt internetdiscriminatie (MiND)

Het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND registreert meldingen over online uitingen (bijvoorbeeld websites, sociale media en blogs) die de melder als discriminerend ervaart. MiND schat vervolgens in of deze uitingen strafbaar kunnen zijn. Indien dat het geval is, verzoekt MiND de beheerders of eigenaars van de bewuste website of het platform om de uiting te verwijderen. In dit rapport zijn alleen de meldcijfers opgenomen en wordt niet ingegaan op de aantallen die volgens MiND mogelijk strafbaar zijn.

2.2.4 Het College voor de Rechten van de Mens

Mensen die discriminatie ervaren kunnen in bepaalde gevallen, bijvoorbeeld bij een discriminatie-ervaring rondom arbeid of als consument, terecht bij het College voor de Rechten van de Mens voor een oordeel over de bewuste situatie of gebeurtenis. Het College is bevoegd om discriminatie-ervaringen te toetsen aan de gelijkebehandelingswetgeving, waaronder de Algemene wet gelijke behandeling. Dat betekent dat verzoeken betrekking moeten hebben op discriminatiegronden en -terreinen die in deze wetgeving vastgelegd zijn (bijvoorbeeld onderwijs of arbeidsmarkt). In dit rapport wordt ingegaan op de instroom van verzoeken om een oordeel bij het College, evenals de vragen en meldingen (voortaan: vragen) die de Front Office van het College ontving, maar niet op de afhandeling van de verzoeken die bij het College worden ingediend. Het jaarverslag en de Monitor Discriminatiezaken van het College bieden deze informatie wel.

2.3 Interpretatie van de cijfers

De discriminatiecijfers in dit rapport bieden inzicht in de incidenten die geregistreerd zijn bij de politie en in gemelde discriminatie-ervaringen bij de andere organisaties. Dat is geen weergave van het daadwerkelijke aantal discriminatie-incidenten dat zich heeft voorgedaan in 2019 in Nederland. Uit onderzoek weten we dat het herkennen, benoemen en melden van discriminatie voor mensen vaak lastig is. Daarom is er sprake van onderrapportage. Ook als mensen discriminatie als zodanig herkennen, stappen zij nog niet vanzelfsprekend naar een instantie die het voorval registreert.

De redenen waarom gedupeerden discriminatie niet melden lopen uiteen. Het idee dat melden niet helpt, een lage bekendheid met de mogelijkheid om melding te maken, twijfel over de strafbaarheid van de discriminatie, angst voor eventuele gevolgen van het melden, schaamte, vergevingsgezindheid en gewenning aan discriminatie zijn uit onderzoek naar voren gekomen als achterliggende overwegingen die de meldingsbereidheid belemmeren.³ Gemiddeld doet slechts een op de vijf mensen die discriminatie meemaakten *ergens* melding, blijkt uit het meest recente kwantitatieve onderzoek hiernaar van het Sociaal en Cultureel Planbureau.⁴ Mensen melden het bijvoorbeeld bij hun werkgever of bij de school waar de ervaring plaatsvond. Als we ons beperken tot de instanties waar in dit rapport over wordt gerapporteerd, gaat het om slechts 3 procent van de ervaringen die bij een instantie terechtkomen. Er zijn bovendien verschillen in de meldingsbereidheid tussen de diverse vormen en terreinen waar discriminatie plaatsvindt.

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Recent publiceerde het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) het rapport *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Het betreft de tweede kwantitatieve meting van de omvang, aard en gevolgen van ervaren discriminatie in Nederland, na de eerste meting in 2013. De uitkomsten van het SCP-onderzoek zijn een belangrijk ijkpunt voor het meten van discriminatie in Nederland en sluiten goed aan bij de registratiegegevens. Daarom verwijzen we op verschillende plekken in dit rapport naar de SCP-gegevens.

De cijfers in onderhavig rapport laten verschillende ontwikkelingen zien, zowel in het totaal aantal discriminatie-incidenten als in de gronden, plekken en verschijningsvormen waarop ze betrekking hebben. Deze ontwikkelingen kunnen duiden op:

- ▶ daadwerkelijke veranderingen in de manifestatie van discriminatie in Nederland
- ▶ veranderingen in de mate waarin mensen discriminatie herkennen, benoemen en melden⁵
- ▶ veranderingen in de manier waarop incidenten en meldingen worden geregistreerd

Het is mogelijk dat gebeurtenissen bij twee organisaties worden gemeld, waardoor er een overlap tussen registraties kan zitten. Als er sprake is van bedreiging of geweld, adviseren ADV's melders bijvoorbeeld om aangifte te doen bij de politie. Het is niet bekend hoe vaak dit gebeurt. In de praktijk blijkt dat mensen met meldingen van geweld of bedreiging vaak meteen naar de politie gaan.

Als het internetdiscriminatie betreft verwijzen ADV's melders ook door naar MiND om de uiting te laten beoordelen en een verwijderingsverzoek in te dienen. In dit geval is evenmin bekend hoe vaak de melders contact opnemen met MiND. De politie verwijst eveneens door naar MiND, tenzij de melder nadrukkelijk laat weten aangifte te willen doen.

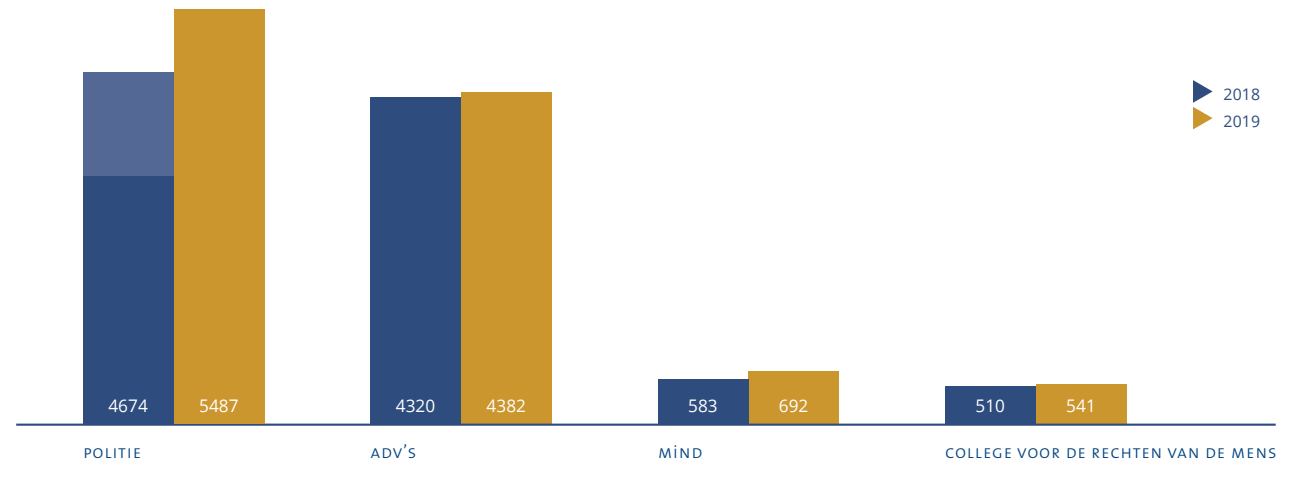
3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van het totaal aantal door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten en de meldingen bij de antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), het College voor de Rechten van de Mens en het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND. De cijfers worden in paragraaf 3.3 vergeleken met die van 2018.

3.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen

In 2019 registreerde de politie in totaal 5.487 discriminatie-incidenten. Het gaat hierbij om alle door de politie geregistreerde incidenten, inclusief incidenten gericht tegen werknemers met een publieke taak. In voorgaande jaren werd over deze categorie apart gerapporteerd. In 2019 zijn de twee categorieën in de registratie, en daarom ook in de rapportage, samengevoegd. Dit heeft zowel betrekking op het hier gerapporteerde totaal aantal meldingen als op alle andere in dit rapport gepresenteerde gegevens over politie-registraties.⁶

- ▶ De ADV's ontvingen in 2019 4.382 discriminatiemeldingen.
- ▶ Het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND ontving in 2019 692 meldingen van discriminatie op het internet.
- ▶ Het College voor de Rechten van de Mens ontving 541 verzoeken om een oordeel. Tevens ontving de Front Office van het College 3.529 vragen over gelijke behandeling.

3.3 Vergelijking met 2018

Het totaal aantal registraties en meldingen was zowel bij de politie als bij de ADV's in 2019 hoger dan het jaar ervoor. Bij de politie betreft het een stijging van 17 procent, oftewel 813 incidenten. Het is niet mogelijk om te zeggen in welke mate deze stijging bij de reguliere incidenten of incidenten tegen werknemers met een publieke taak plaatsvond. De ADV's ontvingen in 2019 in totaal 62 meer meldingen dan in 2018, een toename van 1,4 procent. De afgelopen drie jaar was zowel bij politie als ADV's juist sprake van een dalende trend.

Er is geen verklaring voor de sterke toename in het aantal registraties bij de politie. De eenheden Oost-Nederland (de eenheid met de meeste inwoners), Rotterdam, Amsterdam en Den Haag registreerden in 2019 de meeste discriminatie-incidenten. Als we het aantal registraties relateren aan het aantal inwoners per eenheid, zien we in de eenheden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag de hoogste aantallen registraties. In hoofdstuk 6 gaan we verder in op de regionale verschillen in de registraties van zowel politie als ADV's.

Figuur 2 Overzicht discriminatieregistraties 2018-2019^{7/8}

De stijging van het aantal ADV-meldingen is mede beïnvloed door enkele incidenten die voor veel mensen aanleiding waren om de stap naar een ADV te zetten: het uitkomen van de Nederlandse vertaling van de Nashville-verklaring in januari 2019 (74 meldingen); de beslissing van de TU Eindhoven in juni om een stringent voorkeursbeleid voor vrouwelijke sollicitanten te voeren (56 meldingen); en de discussie over het wel of niet uit de basisverzekering vergoeden van vruchtbaarheidsbehandelingen voor lesbische vrouwen (34 meldingen). In 2018 waren er geen incidenten die tot een groot aantal meldingen over hetzelfde voorval leidden, waardoor het aantal meldingen in dat jaar verhoudingsgewijs laag was. Over de langere termijn bezien blijft het aantal ADV-meldingen in 2019 in vergelijking met voorgaande jaren laag, ondanks de lichte stijging ten opzichte van 2018. In hoofdstuk 7 van dit rapport bespreken we de ontwikkeling van het aantal meldingen en registraties in de afgelopen 5 jaar.

Het College voor de Rechten van de Mens ontving 31 meer verzoeken om een oordeel dan in 2018, een toename van 6 procent. Tussen 2017 en 2018 was het aantal verzoeken ook al toegenomen. Toen steeg het aantal verzoeken van 416 naar 510. Als we naar de periode sinds 2012 kijken (het jaar waarin het College werd opgericht), waren er alleen in 2012 meer verzoeken om een oordeel. Het College ontving daarnaast in 2019 361 meer vragen over gelijke behandeling dan in 2018. Ook deze toename was mede beïnvloed door enkele incidenten waarvan massaal melding werd gemaakt. Zo ontving het College 440 meldingen en vragen over de Nashville-verklaring.

MiND ontving 109 meer meldingen dan in 2018, een toename van 19 procent. Tegelijkertijd was het aantal meldingen nog steeds veel lager dan in 2017 toen bijna twee keer zo vaak melding werd gemaakt als in 2019. Dit heeft mogelijk te maken met de handhaving op de Gedragscode die de Europese Commissie overeenkwam met grote IT-bedrijven, waarbij zij worden geacht ook een eigen meldingsprocedure te hebben voor *hate speech*. Het totaal aantal meldingen bij MiND schommelt sterk door de jaren heen, mede afhankelijk van publieke debatten en discussies.

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Uit het recent verschenen SCP-onderzoek [Ervaren Discriminatie in Nederland II](#) blijkt dat 27 procent van de Nederlandse bevolking in 2018 discriminatie heeft ervaren. Nog eens 11 procent van de Nederlanders twijfelde of een specifieke ervaring te maken had met discriminatie. Volgens het SCP ervaren Nederlanders met een migratieachtergrond, moslims, jongeren, lesbische, homoseksuele of biseksuele personen en mensen met een beperking relatief vaak discriminatie.

3.4 In het kort

- ▶ In 2019 waren er bij de politie landelijk 5.487 geregistreerde discriminatie-incidenten, een stijging van 17 procent. Het gaat hierbij om alle door de politie geregistreerde incidenten, inclusief incidenten gericht tegen werknemers met een publieke taak.
- ▶ De ADV's registreerden in 2019 4.382 discriminatiemeldingen, een stijging van 1,4 procent. De stijging werd veroorzaakt door enkele incidenten die reden waren voor heel veel mensen om naar een ADV te stappen. In 2018 was van zulke incidenten geen sprake.
- ▶ Het College voor de Rechten van de Mens ontving 541 verzoeken om een oordeel, een stijging van 6 procent. Tevens ontving de Front Office van het College 3.529 vragen over gelijke behandeling, een stijging van 11 procent.
- ▶ Bij het meldpunt voor internetdiscriminatie MiND kwamen 692 meldingen van internetdiscriminatie binnen, een toename van 19 procent.

4.1 Inleiding

Discriminatie is het ongelijk behandelen van mensen aan de hand van kenmerken die er in die situatie niet toe doen. Bijvoorbeeld een afwijzing bij een sollicitatie vanwege je leeftijd, een weigering aan de deur van een kroeg vanwege je huidskleur of een lager salaris vanwege je geslacht. Die kenmerken waarop mensen gediscrimineerd worden noemen we discriminatiegronden. Dit hoofdstuk gaat in op de verdeling van meldingen en registraties over de verschillende discriminatiegronden en de verschuivingen daarin. Een aantal gronden komt uitgebreider terug in dit hoofdstuk, omdat ze relatief vaak voorkomen, sterk zijn gestegen en/of in de maatschappelijke of politieke belangstelling staan.

4.2 Discriminatiegrond

Figuren 2 en 3 laten zien hoe de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten en de meldingen bij de ADV's zijn verdeeld over de meest geregistreerde discriminatiegronden. Voor een volledig overzicht en absolute aantallen verwijzen we naar de tabellen in bijlage 2. Naast de meest geregistreerde discriminatiegronden is informatie opgenomen over registraties en meldingen van antisemitisme. Antisemitische incidenten vallen juridisch gezien onder discriminatie op grond van 'ras' (de juridische term voor herkomst) of discriminatie op grond van godsdienst. Omdat dit onderscheid in de praktijk vaak lastig te maken is, kiezen we ervoor om antisemitisme apart weer te geven. Bij de ADV-cijfers zijn ook discriminatie vanwege het islamitische geloof (als onderdeel van godsdienstdiscriminatie) en discriminatie tegen transgender personen (als onderdeel van discriminatie op grond van geslacht) apart inzichtelijk gemaakt. Voor het jaar 2019 is de uitsplitsing naar sub-gronden in de politiecijfers niet mogelijk.

Zowel bij de politieregistraties als bij de ADV-meldingen is het algemene beeld van de verdeling naar discriminatiegrond tussen 2018 en 2019 weinig veranderd. Zoals elk jaar was herkomst bij zowel de politie als bij ADV's de vaakst geregistreerde discriminatiegrond. Bij de ADV's werd daarnaast vaak melding gedaan van discriminatie op de gronden handicap en geslacht, de politie registreerde verhoudingsgewijs vaak de gronden seksuele gerichtheid en antisemitisme.

De meest in het oog springende verschuiving betreft het percentage ADV-meldingen van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid: waar in 2018 nog 4 procent van de meldingen betrekking had op deze grond, was dat in 2019 gestegen tot 9 procent. Deze stijging is goed te verklaren: zowel de meldingen over de Nashville-verklaring als de meldingen over het mogelijk niet vergoeden van vruchtbaarheidsbehandelingen voor lesbische vrouwen vallen binnen deze categorie. Bij de politieregistraties is de grond seksuele gerichtheid verhoudingsgewijs juist wat kleiner geworden. Verder zien we geen grote verschuivingen in de verhouding tussen de door de politie geregistreerde discriminatiegronden. Als gevolg van de algemene stijging van het aantal registraties zijn de absolute aantallen registraties voor alle discriminatiegronden toegenomen, ook voor de gronden die een relatieve krimp laten zien. De enige categorie die ook in absolute zin kleiner is geworden is Onbekend/Overig.

Het College voor de Rechten van de Mens behandelt verzoeken die te maken hebben met werk, het aanbieden van goederen en diensten zoals onderwijs, wonen, uitgaan, zorg, financiële dienstverlening, vervoer of

ACHTERGROND

DISCRIMINATIEGRONDEN

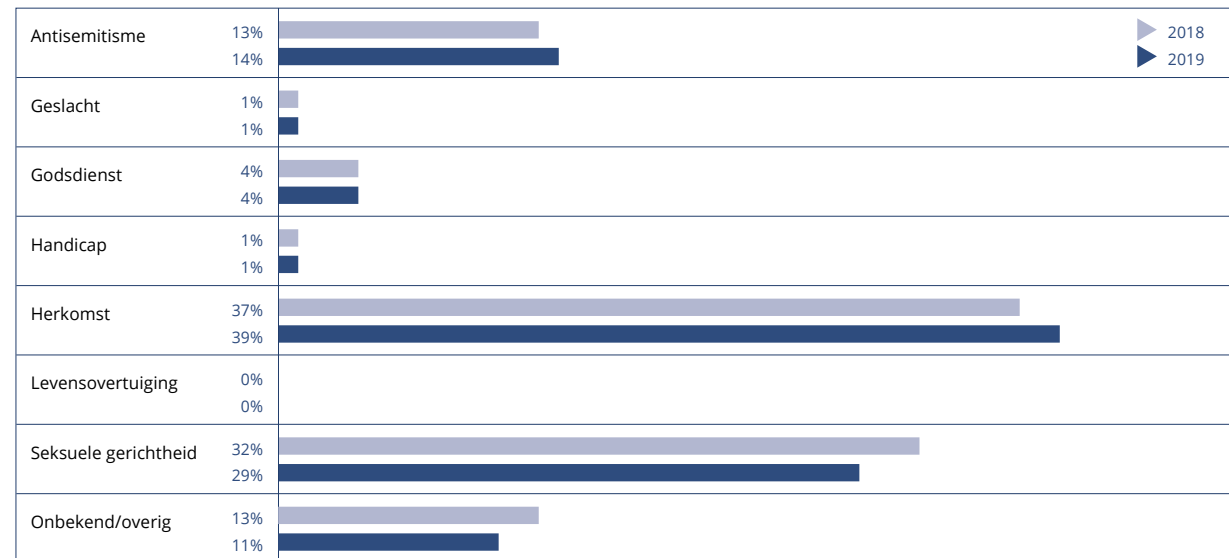
Politie, ADV's en andere organisaties hanteren verschillende selecties discriminatiegronden waarop de registratie is gebaseerd. De politieregistraties waarover we in dit rapport schrijven, gaan over discriminatie op een van de vijf gronden die in het Wetboek van Strafrecht strafbaar zijn gesteld: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd), geslacht, godsdienst/levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Daarnaast zijn ook registraties van bekladdingen en bekrassingen met hakenkruisen opgenomen, ook als de discriminatiegrond daarvan niet kon worden vastgesteld.

ADV's richten zich op de gronden die worden genoemd in gelijkebehandelingswetgeving die voortvloeit uit de Algemene wet gelijke behandeling: leeftijd, seksuele gerichtheid, godsdienst en levensovertuiging, ras, geslacht, nationaliteit, handicap of chronische ziekte, politieke overtuiging, burgerlijke staat, soort contract (vast of tijdelijk), arbeidsduur (fulltime of parttime). Ook meldingen over ongelijke behandeling en discriminatie op niet-wettelijke gronden worden door ADV's geregistreerd, zoals discriminatie op grond van sociale positie of uiterlijk. Andere organisaties die discriminatie-ervaringen registreren en die in dit rapport worden aangehaald, werken in een ander (wettelijk) kader. De geregistreerde gronden komen daardoor niet helemaal overeen.

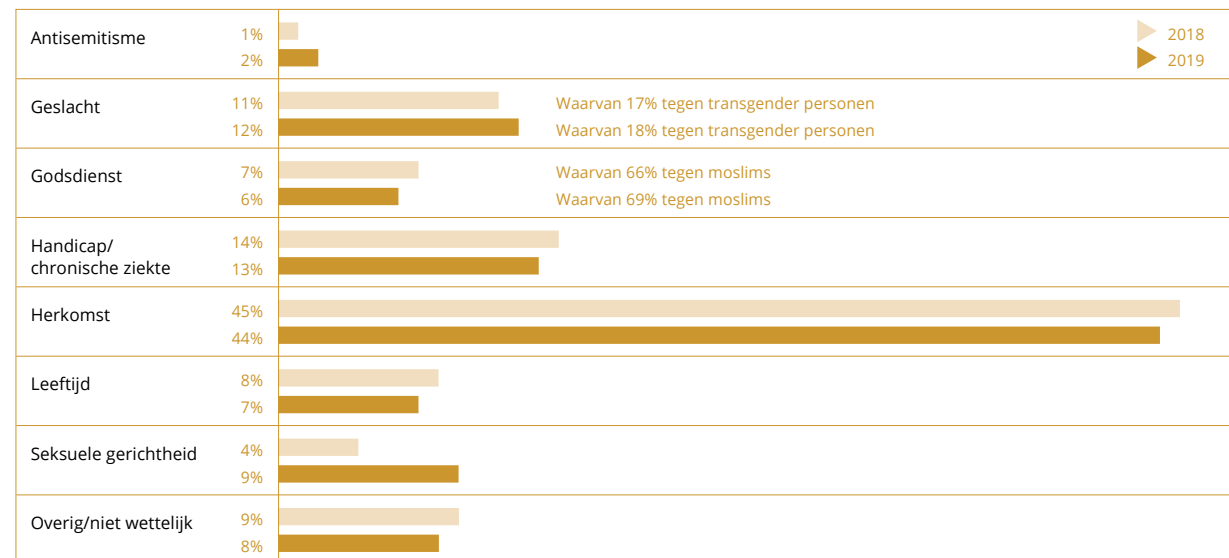
sociale bescherming. Ook moet een verzoek betrekking hebben op een van de discriminatiegronden uit de gelijkebehandelingswetgeving. De meeste verzoeken die het College in 2019 ontving hadden betrekking op de discriminatiegrond handicap/chronische ziekte (25 procent). Daarnaast had 22 procent van de verzoeken betrekking op de discriminatiegrond geslacht (waarvan ruim de helft ging over zwangerschapsdiscriminatie). 18 procent van de verzoeken had betrekking op de discriminatiegrond herkomst. In 2018 waren dit ook de discriminatiegronden waar de meeste verzoeken om een oordeel betrekking op hadden. In absolute aantallen is bij alle drie gronden een toename zichtbaar.

Naast de verzoeken om oordelen krijgt de Front Office van het College dagelijks vragen over gelijke behandeling. De meeste vragen gingen in 2019 over de discriminatiegrond geslacht (34 procent), gevolgd door vragen over de discriminatiegrond handicap/chronische ziekte (31 procent) en vragen over de discriminatiegrond seksuele gerichtheid (22 procent). Meer dan 400 vragen die geregistreerd zijn onder de discriminatiegrond geslacht (en daarin te onderscheiden transseksualiteit) en seksuele gerichtheid, hadden betrekking op de Nashville-verklaring.

MiND hanteert een andere indeling in discriminatiegronden dan de politie, ADV's en het College, waarbij de inhoud van de uitingen en de vorm of context van de uiting met elkaar worden gecombineerd. Net als in voorgaande jaren was herkomst in 2019 de discriminatiegrond waar de meeste meldingen betrekking op hadden: 38 procent van de MiND-meldingen ging over deze grond, duidelijk meer dan in 2018. Daarnaast ging 13 procent van de meldingen over wat MiND als 'persoonlijke discriminatie' registreert (waarbij

Figuur 3 Discriminatie-incidenten politie naar discriminatiegrond in 2018-2019⁹

Figuur 4 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2018-2019¹⁰

het dus niet om groepsbelediging gaat), 12 procent over 'andere' gronden, 11 procent over antisemitisme en 10 procent over arbeidsmarktdiscriminatie, wat bij MiND ook als discriminatiegrond wordt gecategoriseerd. Het aandeel van de meldingen van antisemitische uitingen daalde fors, van 25 procent naar 11 procent. 9 procent van de meldingen had betrekking op godsdienst, iets minder dan in 2018. Hieronder gaan we verder in op een aantal specifieke discriminatiegronden in de meldingen en registraties. Daarbij komen ook de hierboven genoemde verschuivingen aan de orde en kunnen we een beter beeld schetsen van de aard en achtergronden van de incidenten.

4.2.1 Op grond van herkomst

39 procent van de politieregistraties (2.156 incidenten) en 44 procent van de ADV-meldingen (1.922) had betrekking op de herkomst van de gedupeerde. Net als in voorgaande jaren was deze discriminatiegrond daarmee ook in 2019 de grond die het vaakst geregistreerd werd. De diversiteit van de kenmerken waarop mensen gediscrimineerd werden, was zoals altijd groot: de incidentomschrijvingen verwijzen naar de (meestal donkere) huidskleur van mensen, naar een Afrikaanse, Turkse, Marokkaanse of Aziatische herkomst, naar woonwageneigenaren of vluchtelingen. Het is daarmee een brede categorie waarin verschillende soorten incidenten worden geregistreerd. Hieronder beschrijven we verder welke soorten incidenten door de verschillende instanties zijn geregistreerd.

DISCRIMINATIEGROND- EN WIJZE	BEDREIGING	BEKLADDING	BESPUGEN	GEWELD	GEWELD ICM UITLATING	PESTERIJ	UITLATING	VERNIELING	WEIGERING	ONBEKEND/OVERIG
Antisemitisme	64	65	0	2	43	5	498	83	1	7
Geslacht	2	0	1	0	4	3	23	0	3	2
Godsdienst	33	9	0	1	26	5	111	30	5	5
Handicap	1	2	0	0	7	1	51	1	12	4
Herkomst	251	14	3	18	314	44	1.386	54	25	47
Levensovertuiging	1	0	0	0	0	0	15	0	2	1
Seksuele gerichtheid	260	8	8	6	265	29	998	21	4	4
Onbekend/overig	20	150	0	0	8	9	143	241	8	20

Tabel 1 Discriminatie-incidenten politie naar grond en wijze in 2019

Bij de politieregistraties kunnen we geen uitsplitsing maken naar de specifieke herkomst waarop het discriminatie-incident betrekking had. Wel blijkt uit de registraties dat het in bijna twee derde (64 procent of 1.386 incidenten) van de gevallen ging om een uitlating. Bij dit soort incidenten werden mensen uitgescholden met racistische scheldwoorden, vaak in de context van een escalerende woordenwisseling. De discriminerende uitlating is meestal niet de directe aanleiding van de ruzie, maar wordt gaandeweg door een van de betrokken partijen geuit.

► **Conflict tussen twee mannen. De één botst tegen de ander. Dan wordt er wat geduwd en gescholden met 'kankerneer'.** Registratie politie

ONDERZOEK

ERVAREN DISCRIMINATIE

Volgens het SCP voelde 25 procent van de Nederlanders met een discriminatie-ervaring zich gediscrimineerd op grond van leeftijd (zowel bij jongeren als ouderen). Geslacht en etnische achtergrond waren in 21 procent van de ervaringen de genoemde grond. Handicap (12 procent) en seksuele gerichtheid (3 procent) werden minder vaak genoemd, maar hebben ook betrekking op een kleiner deel van de bevolking van Nederland.

Een deel van deze incidenten speelde zich af tussen mensen die elkaar kennen, bijvoorbeeld burens. Een ander deel ging juist over conflicten tussen onbekenden, bijvoorbeeld in het uitgaansleven of in het verkeer. Een aanzienlijk aantal registraties betrof beledigingen van politieagenten of overige handhavers, bijvoorbeeld in het openbaar vervoer, die als reactie op hun optreden te maken krijgen met beledigingen.

► **Verdachte heeft tijdens een aanhouding voor het niet in het bezit hebben van een geldig vervoersbewijs en ID-bewijs de boa-ambtenaren beledigd met 'kankerneger, kankerzwarte, flikker'.** Registratie politie

15 procent (332) van de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten op grond van herkomst had betrekking op een geweldsincident. Voor het grootste deel ging het om incidenten die leken op de net beschreven uitlatingen, met het verschil dat er ook fysiek geweld werd gebruikt. De ernst van het geweld varieert in de casusbeschrijvingen van 'enkele klappen' tot 'mishandeling' en 'brandstichting'. In nog eens 12 procent (251 incidenten) was sprake van een discriminerende uitlating gerelateerd aan herkomst die gepaard ging met een dreiging van geweld. Een deel van de geweldsincidenten en bedreigingen met betrekking tot de discriminatiegrond herkomst was gericht tegen werknemers met een publieke taak.

Bijna de helft van de ADV-meldingen van discriminatie op grond van herkomst betrof discriminatie van mensen met een migratieachtergrond. Daarnaast had ruim een kwart van deze meldingen betrekking op ervaringen van mensen

DISCRIMINATIEGROND- EN WIJZE	BEDREIGING	GEWELD	OMSTREDEN BEHANDELING	VIJANDIGE BEJEGENING	ONBEKEND/OVERIG
Antisemitisme	6	4	10	56	3
Geslacht	19	9	358	103	9
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	9	3	39	51	1
Godsdienst	19	8	146	108	7
<i>Waarvan tegen moslims</i>	13	6	99	85	1
Handicap/chronische ziekte	8	1	440	84	2
Herkomst	110	57	774	983	44
Leeftijd	0	0	256	12	1
Nationaliteit	1	0	84	8	2
Niet-wettelijke gronden	4	6	261	58	15
Seksuele gerichtheid	29	25	99	240	6

Tabel 2 ADV-meldingen naar discriminatiegrond en -wijze in 2019¹¹

► **16-jarige jongen mishandelt een 11-jarige en scheldt deze daarbij veelvuldig uit met onder andere 'Kankermarokkaan, jullie moeten oprotten naar je eigen land'. De jongen bedreigt de 11-jarige daarbij ook met een mes en zegt: 'Ik steek jullie allemaal neer'.** Registratie politie

► **Arrestant heeft tijdens de insluiting op het cellencomplex meerdere malen tegen rapporteurs gezegd: 'Ik ga je lek steken, kankerflik, kankerturk'.** Registratie politie

die vanwege een donker of zwart uiterlijk werden gediscrimineerd. In ongeveer 7 procent van de meldingen voelden mensen zich gediscrimineerd vanwege hun Nederlandse herkomst, en in ongeveer 3 procent van de gevallen ging het om discriminatie op grond van een Aziatisch uiterlijk.

Als we kijken naar de discriminatiewijze binnen de categorie van ADV-meldingen op grond van herkomst, dan valt op dat een verhoudingsgewijs groot deel, namelijk 55 procent (983 meldingen), betrekking had op vijandige bejegening. Van het totaal aantal ADV-meldingen betrof 39 procent een vijandige bejegening. Het aandeel incidenten van omstreden behandeling op grond van herkomst was juist minder groot dan gemiddeld: 43 procent van de meldingen van herkomstdiscriminatie betrof een omstreden behandeling (774 meldingen), vergeleken met 59 procent van het totaal aantal meldingen. Dat betekent dat mensen in het geval van discriminatie op grond van herkomst vaker met een ervaring van belediging of agressie naar een ADV stapten dan met een ervaring van ongelijke behandeling.

De beledigingen op grond van herkomst die bij ADV's werden gemeld, zijn anders van aard dan de door de politie geregistreerde incidenten. Ze bevatten minder vaak grove scheldwoorden en directe conflicten, maar gingen vaker om vermeende grapjes of neerbuigende opmerkingen. Ook was de bejegening soms niet expliciet discriminerend, maar kreeg de melder wel het gevoel gediscrimineerd te worden.

▶ **Jongen is op school zijn pen vergeten. De leerkracht zegt tegen hem: 'Je bent een Marokkaan, dus steel er maar één.'**
ADV-melding

▶ **De melder voelt zich als klant in een winkel structureel gediscrimineerd op grond van zijn herkomst. Hij wordt behandeld als een dief. Er wordt ineens beveiliging ingeschakeld of er komt een medewerker in de buurt dingen opruimen.** ADV-melding

De meldingen van omstreden behandeling op grond van herkomst waren divers en speelden zich af op de arbeidsmarkt, in winkels of bij andere commerciële ondernemingen, in contacten met officiële instanties of tussen burgers onderling. Bij deze meldingen ging het vaker om gevallen waarbij de melder wel een vermoeden had van discriminatie, maar waarbij dit niet expliciet werd geuit. Dat laatste was vooral het geval bij afwijzingen bij sollicitaties of bij weigeringen in de horeca.

▶ **Melder is sinds januari op zoek naar een baan. Telkens wordt hij afgewezen omdat hij geen Fries spreekt en omdat mensen 'schrikken' van zijn naam. Ze gaan ervan uit dat hij een migratieachtergrond heeft. Er wordt ook vaak de vraag gesteld of hij 'echt wel Nederlands' is.** ADV-melding

▶ **Kind van Keniaanse herkomst moet op stel en sprong weg bij BSO. De vader van het kind vermoedt dat de slechte behandeling en communicatie vanuit de BSO komt omdat hij van Afrikaanse herkomst is.** ADV-melding

ONDERZOEK

ARBEIDSDISCRIMINATIE ONDER DE LOEP
In 2019 verschenen er nieuwe onderzoeken die arbeidsmarktdiscriminatie op grond van herkomst aantoonde. Uit [internationaal onderzoek van de Universiteit Utrecht](#) bleek dat sollicitanten met een niet-Westerse migratieachtergrond gemiddeld 1,4 keer zo veel sollicitaties moeten versturen om een uitnodiging te ontvangen dan sollicitanten met een Nederlandse achtergrond. [Onderzoek van Panteia](#) op basis van 'virtuele praktijktests' op online cv-databanken liet zien dat discriminatie op grond van herkomst bij de werving en selectie nog steeds voorkomt, maar wel in mindere mate dan in 2015 toen het onderzoek voor het eerst werd uitgevoerd.

De ADV-meldingen van discriminatie op grond van herkomst speelden zich iets minder vaak dan gemiddeld op de arbeidsmarkt af (363 incidenten, 20 procent tegenover 26 procent van het totaal), en juist iets vaker in de buurt of de wijk (220 incidenten, 12 ten opzichte van 8 procent van het totaal).

Het College voor de Rechten van de Mens ontving 96 verzoeken om een oordeel met betrekking tot discriminatie op grond van herkomst (18 procent), bijna evenveel als in 2018 (94 verzoeken). Bij de Front Office werden 479 vragen over deze discriminatiegrond gesteld (16 procent), 157 minder dan in 2018.¹²

MiND ontving 264 meldingen van discriminerende uitingen op grond van herkomst, 38 procent van het totaal en 110 meer dan in 2018. 37 procent van deze meldingen had betrekking op vluchtelingen (98 meldingen), in 25 procent was de uiting gericht op de donkere huidskleur van een persoon (66 meldingen) en in 9 procent ging het volgens de registratie om discriminatie van 'migranten' in het algemeen (23 meldingen).

4.2.2 Op grond van seksuele gerichtheid

Met 29 procent had bijna een derde van de politie-registraties in 2019 betrekking op de grond seksuele gerichtheid, een totaal van 1.603 registraties. Verhoudingsgewijs was dit een lichte afname (van 32 naar 29 procent); het absolute aantal geregistreerde incidenten nam juist met 98 registraties toe. In 62 procent van deze incidenten ging het om uitlatingen (998 registraties), in 17 procent om geweldsincidenten (271) en in 16 procent om bedreigingen (260). Net als bij de grond herkomst werden deze drie soorten incidenten daarmee

vaker in relatie tot de discriminatiegrond seksuele gerichtheid geregistreerd dan gemiddeld. Bekladdingen en vernielingen kwamen bij deze discriminatiegrond juist minder vaak dan gemiddeld voor.

Bij de geregistreerde uitlatingen ging het in de meeste gevallen om mannen die op straat of in de buurt worden uitgescholden, soms kennelijk uit het niets en soms in de context van een conflict. Vaak werden de aangevers daarbij uitgemaakt voor 'homo'. Uit de casusbeschrijvingen blijkt in de meeste gevallen niet of de slachtoffers daadwerkelijk homoseksueel waren of daarvoor aangezien werden en of dit aanleiding was voor de belediging. Bewust discriminerende uitlatingen gericht tegen homoseksuele personen en algemeen gebruik van het woord 'homo' als scheldwoord vallen dus in dezelfde categorie. Uit voorgaande jaren weten we dat een groot deel van de geregistreerde discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak gerelateerd is aan de discriminatiegrond seksuele gerichtheid, bijvoorbeeld wanneer politiemedewerkers voor 'homo' worden uitgemaakt. Dit soort incidenten kwam ook in 2019 veelvuldig terug in de registraties.

Twee mannen worden in een supermarkt belaagd door een groepje jongeren. De jongeren uiten homogerelateerde beledigingen. De twee mannen zijn bekende vloggers en homoseksueel, zij worden vaak lastiggevallen op straat.

Registratie politie

Rapporteurs houden gesignaleerde man aan, die hen vervolgens uitscheldt met woorden als: 'kankerhomo, je kanker moeder'. Registratie politie

Het aandeel ADV-meldingen van discriminatie op grond van seksuele gerichtheid was in 2019 met 9 procent van het totaal uitzonderlijk hoog. Het ging om 377 meldingen, bijna twee keer zoveel als in 2018 toen 193 meldingen bij ADV's binnenkwamen. Dit is waarschijnlijk te verklaren door twee ontwikkelingen die een groot aantal meldingen onder deze discriminatiegrond tot gevolg hadden: de door Nederlandse politici en kerkelijk leiders ondertekende Nashville-verklaring en de plannen om vruchtbaarheidsbehandeling voor lesbische vrouwen niet meer te vergoeden uit de basisverzekering.

De ondertekening van de Nederlandse vertaling van de zogenaamde Nashville-verklaring en de maatschappelijke discussie daarover zorgde voor minimaal 74 meldingen bij ADV's.¹³ Het grootste deel van de meldingen was afkomstig van personen die zich gediscrimineerd voelden door de inhoud van de verklaring. Voor veel melders was niet alleen de verklaring zelf, maar vooral de ondertekening ervan door diverse politici, waaronder de partijleider van de SGP, reden om naar een ADV te stappen. In enkele gevallen voelden melders zich juist gediscrimineerd door de tegenreactie op de Nashville-verklaring in het publieke discours, waardoor zij zich beperkt voelden in hun vrijheid van religie en meningsuiting.

► **Melder vindt ondertekening van de Nashville-verklaring door de heer Van Der Staaij, waarmee hij openlijk verklaart dat 'homoseksualiteit zondig, maar wel te genezen' is, een geval van discriminatie. Hij vindt dat de politicus hiermee niet mag weggomen.** ADV-melding

► **Melder voelt zich gediscrimineerd omdat hij als homo-seksueel in de Nashville-verklaring wordt weggezet als ongelijk en zondig. Zij die hem helpen worden ook als zondig bestempeld. Dit wordt volgens melder vermomd als 'religieuze feiten'.** ADV-melding

De plannen om de vergoeding van vruchtbaarheidsbehandelingen voor lesbische en alleenstaande vrouwen niet meer te vergoeden uit de basisverzekering vormden de aanleiding voor minimaal 34 meldingen bij ADV's. In vrijwel alle gevallen ging het om lesbische vrouwen met een kinderwens die al met een vruchtbaarheidsbehandeling waren begonnen of het van plan waren. De melders voelden zich gediscrimineerd door het feit dat deze behandeling voor vrouwen in een heteroseksuele relatie nog wel vergoed zou worden.

De overige ADV-meldingen die niet met deze twee ontwikkelingen te maken hadden, waren divers van aard. Het ging om mensen die hun homoseksualiteit op het werk moesten verbergen, homoseksuele mannen die als stel niet in aanmerking kwamen voor het huren van een appartement, en om lesbische vrouwen en homoseksuele mannen die op straat of in de buurt uitgescholden of belachelijk gemaakt werden.

Het College ontving in 2019 12 verzoeken om een oordeel met betrekking tot de discriminatiegrond seksuele gerichtheid. Dit was weliswaar twee keer zoveel als in 2018, maar nog steeds slechts 2 procent van het totaal aantal verzoeken. Wel kwamen er veel vragen binnen

► **Melder voelt zich gediscrimineerd omdat een vruchtbaarheidsbehandeling voor lesbische en alleenstaande vrouwen niet meer vergoed wordt zonder medische indicatie, terwijl een heterovrouw wel alles vergoed krijgt wanneer ze niets mankeert en de partner wel.** ADV-melding

over deze discriminatiegrond: in totaal ging het om 655 vragen (22 procent). Een groot deel van deze vragen had betrekking op de Nashville-verklaring. Melders gaven aan zich gekwetst te voelen en voelden zich onheus bejegend, onder andere door de ondertekening van de verklaring door publieke personen. Daarnaast hielden 135 vragen verband met de beslissing van het Zorginstituut Nederland om vruchtbaarheidsbehandelingen voor lesbische of alleenstaande vrouwen niet meer te vergoeden vanuit de basisverzekering.

Bij MiND ging 3 procent van alle meldingen om discriminatie op grond van seksuele voorkeur, 23 gevallen in totaal. Dit betekende een stijging van 9 meldingen ten opzichte van 2018.

4.2.3 Antisemitisme

Antisemitisme was met 14 procent van het totaal aantal door de politie geregistreerde incidenten de derde grootste grond. Bij ADV's ging slechts 2 procent van de meldingen over deze grond, waardoor het net als in voorgaande jaren een van de kleinste categorieën was. Bij zowel de politie als de ADV's nam het aantal geregistreerde incidenten zowel absoluut als relatief gezien toe: van 599 naar 768 registraties bij de politie (van 13 naar 14 procent van het totaal) en van 48 naar 78 bij ADV's (van 1 naar 2 procent van het totaal). In het afgelopen jaar was sprake van veel politieke en maatschappelijke aandacht voor antisemitisme. Er is opgeroepen om antisemitisme te melden of om aangifte te doen. Dit zou een gedeeltelijke verklaring voor de stijging in het aantal meldingen en registraties van antisemitisme kunnen zijn.

De 768 door de politie geregistreerde incidenten kunnen grofweg onderverdeeld worden in vier categorieën: antisemitisch schelden tegen werknemers met een publieke taak, vooral politieagenten, schelden met het woord 'jood' door burgers onderling, graffiti of andere bekladdingen met hakenkruisen in een duidelijke antisemitische context in de openbare ruimte, antisemitische uitlatingen of geweld gericht tegen Joodse personen of instellingen. Zo zijn er 148 incidenten van antisemitische bekladdingen en vernielingen geregistreerd, waarbij hakenkruisen in combinatie met anti-Joodse leuzen zijn aangetroffen op auto's, bedrijfspanden, scholen, monumenten en andere objecten. Een deel van deze incidenten was gerelateerd aan spanningen tussen voetbalsupporters en het roepen van antisemitische leuzen tijdens wedstrijden. Onder andere werden in Amsterdam na een voetbalwedstrijd op diverse plekken in de stad antisemitische teksten aangetroffen. Enkele van deze vernielingen leken gericht tegen Joodse instellingen of personen, bijvoorbeeld als ze waren aangebracht in de buurt van een synagoge of bij het huis van een Joods persoon. Uit de casusomschrijvingen blijkt dat het in een deel van de registraties van bekladdingen en vernielingen gaat om hakenkruisen zonder verwijzing naar Joden. Deze zijn abusievelijk geregistreerd als 'antisemitisme' in plaats van als 'onbekend/overig'.

► **Op de stoep ter hoogte van de voordeur van melder is met krijt een hakenkruis aangebracht. De melder vermoedt dat dit door een vorige buurman is gedaan, met wie hij een conflict had. Melder is van Joodse afkomst en is regelmatig door de vorige buurman voor 'nazi' uitgemaakt.**

Registratie politie

► **Aangifte van vernieling namens de VVE van een pand waar meerdere malen graffiti is aangebracht, onder andere hakenkruisen, 'Sieg Heil', 'Joden', 'alle joden aan het gas'.**

Registratie politie

498 registraties van antisemitisme betroffen een uitlating, 65 procent van het totaal en daarmee meer dan gemiddeld. De materiedeskundigen van de politie hebben de indruk dat politiemedewerkers meer antisemitische leuzen registreren dan eerder. Uit de casusomschrijvingen blijkt dat het bij een aanzienlijk deel van deze incidenten ging om agenten die in de context van handhaving werden uitgemaakt voor jood (als algemeen scheldwoord). Dit was met name in de politie-eenheden Rotterdam en Den Haag het geval. Net als bij de vernielingen en bekladdingen waren ook enkele uitlatingen gericht tegen mensen met een Joodse achtergrond. Het betrof een klein deel van de registraties, exacte aantallen zijn niet te geven. Daarnaast werden antisemitische uitlatingen in de media en op internet geregistreerd.

► **Problemen met een klant in een hotel. Wanneer de politie moet ingrijpen wordt er gezegd: 'Je moet je bek houden kankerjood!'** Registratie politie

► **Een Joodse melder krijgt al een tijd discriminerende berichten via sociale media van iemand, bijvoorbeeld dat 'hij een jodenzwijn is, dat hij de trein naar Westerbork moet nemen, dat hij moet gaan werken in Westerbork'.** Registratie politie

In 45 gevallen van antisemitisme ging het om gewelds-incidenten. In het overgrote deel van deze registraties komt uit de casusomschrijvingen niet naar voren of de slachtoffers van het geweld een Joodse achtergrond hadden. In slechts 3 gevallen wordt dit expliciet vermeld. Daarnaast ging

het in veel gevallen om agressie tegen agenten of andere werknemers met een publieke taak. Van de 45 incidenten van antisemitisch geweld vonden 4 incidenten plaats in de context van demonstraties omtrent het conflict tussen Israël en Palestina.

De 78 ADV-meldingen van antisemitisme hadden voor een deel betrekking op vijandige bejegening van Joodse personen in de publieke ruimte of in de privésfeer en voor ander deel op antisemitische uitingen op internet of in de media. Het ging in deze gevallen vrijwel altijd om expliciet antisemitische incidenten, in de zin dat de melder Joods was, of dat de uiting direct gericht was op Joden of verwees naar antisemitisch gedachtegoed.

► **Man wordt op straat regelmatig lastiggevallen door onbekenden op grond van zijn Joodse uiterlijk.** ADV-melding

► **Man meldt dat hij een carnavalswagen in de optocht van Aalst (België) heeft gezien met daarop Joodse karikaturen. Hij meldt dat als een voorval van antisemitisme en wil dat de ADV daartegen optreedt.** ADV-melding

► **Melder is Joods en voelt zich gediscrimineerd sinds dit bekend is bij de burens. Hij vertelt dat een buurman meerdere malen tegen hem heeft gezegd dat hij 'afgevoerd moest worden met een veewagen'.** ADV-melding

► **In een NPO-programma op de radio doet een luisteraar de volgende uitspraken: 'Ik ben blij dat ik binnenkort voorgoed uit deze matrix, bestuurd door een stelletje geldgierige jodengespuis, ja sorry dat ik het zeg maar ik noem het gewoon, het beest bij de naam. Ja want die lui die moeten echt uitgerooid worden. Wereldwijd want we zitten echt in een spiraal naar beneden.'** Registratie politie

Het College voor de Rechten van de Mens registreert antisemitisme niet als aparte discriminatiegrond.

MiND registreerde in 2019 fors minder meldingen op grond van antisemitisme, in zowel absolute als relatieve zin. In 2019 had 11 procent van de MiND-meldingen betrekking op deze grond (75 meldingen), terwijl in 2018 25 procent van alle meldingen een antisemitische aanleiding had (145). De achtergrond van deze daling is niet bekend.

4.2.4 Op grond van handicap

De politie registreerde 79 incidenten van discriminatie op grond van handicap in 2019, 34 meer dan in 2018. In de helft van de gevallen ging het om schelden met het woord 'mongool', waarbij het meestal niet duidelijk was of dit gericht was tegen mensen die daadwerkelijk een beperking hadden.

De andere registraties hadden bijvoorbeeld betrekking op weigeringen in de horeca, of op pesterijen op school. In 2019 stapten mensen 552 keer naar een ADV om discriminatie op grond van handicap te melden. Nadat dit aantal in de afgelopen jaren was gestegen, betekende dit een lichte daling van het aantal meldingen in deze categorie. Handicap was in 2019 goed voor 13 procent van alle ADV-meldingen. Net als vorig jaar zien we dat de discriminatie-ervaringen op grond van handicap veel vaker dan gemiddeld plaatsvonden in de context van collectieve voorzieningen (23 procent), commerciële dienstverlening (17 procent) en onderwijs (10 procent). 22 procent van de meldingen had betrekking op de arbeidsmarkt, minder dan gemiddeld.

Er is een aantal terugkerende situaties dat wordt gemeld. Zo stapten mensen in minimaal 22 gevallen naar een

ADV, omdat zij bij een voorziening (supermarkt, horeca, sportschool) niet met een hulphond naar binnen mochten. In zeker 33 gevallen werd een gemeente als discriminerende partij aangewezen, soms als werkgever maar veel vaker in de context van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Daarbij ging het bijvoorbeeld om mensen die bepaalde voorzieningen niet kregen, waar zij wel recht op menen te hebben.

► **Melder woont in een koopwoning en heeft een verouderde traplift. Hij wil gaan samenwonen met zijn vriendin (zij heeft een chronische ziekte) en de traplift laten renoveren via de Wmo maar krijgt geen toestemming.** ADV-melding

De meldingen die betrekking hadden op het onderwijs gingen voor een deel om kinderen die geen passende ondersteuning kregen op hun school of zelfs van school werden gestuurd. Ook waren er diverse meldingen die zich op het hoger onderwijs afspeelden en zowel betrekking hadden op bejegeningkwesties als op toelatings- of inschrijvingseisen. De meldingen van arbeidsmarktdiscriminatie op grond van handicap gingen opvallend vaak over personen die zich in hun huidige baan gediscrimineerd voelden, bijvoorbeeld omdat hun contract niet verlengd werd, en minder vaak dan bij andere gronden over mensen die bij een sollicitatie tegen discriminatie aanliepen.

► **Dochter van melder heeft dyscalculie en mag van opleiding geen rekenmachine gebruiken bij het maken van het vereiste rekenexamen.** ADV-melding

ACHTERGROND

ANTISEMITISCHE INCIDENTEN BIJ CIDI
CIDI, het Centrum informatie en documentatie Israël, [registreerde in 2019](#) in totaal 182 antisemitische incidenten, exclusief online antisemitisme. Volgens CIDI hadden 61 meldingen, of 34 procent, betrekking op wat CIDI als 'reallife-incidenten' omschrijft, bijvoorbeeld schelden of bedreiging in de openbare ruimte. 50 incidenten gingen over het maatschappelijk domein, 32 over incidenten in de directe omgeving van de melder. Bovenop de 182 in de offline wereld, registreerde CIDI 127 gevallen van online antisemitisme, met name op sociale media, fora en antisemitische websites. CIDI stelt sinds 1983 ieder jaar een monitor van meldingen van antisemitisme samen waarin de meldingen bij CIDI en mediaberichten over antisemitisme worden gepresenteerd.

► **Vrouw van melder weigert om bij een cliënt te werken die thuis rookt. Zij heeft namelijk een longaandoening. De werkgever besluit hierdoor haar geen vaste aanstelling meer te geven.** ADV-melding

Het College voor de Rechten van de Mens ontving 134 verzoeken (25 procent) om een oordeel op grond van handicap/chronische ziekte. Het College heeft nog nooit zoveel verzoeken op deze grond ontvangen. Deze stijging is ingezet sinds 2016 en heeft volgens het College waarschijnlijk te maken met de implementatie van het VN-verdrag handicap na ratificatie in 2016. Daarnaast ontving het College 914 vragen (31 procent) over gelijke behandeling op grond van handicap/chronische ziekte.

► **Een blinde man met een assistentiehond wil een busreis boeken bij een busmaatschappij. De man mag alleen een busreis bij de maatschappij boeken, als hij een extra zitplaats boekt voor zijn assistentiehond. De man voelt zich gediscrimineerd. Het College stelt verboden onderscheid vast omdat het bedrijf onvoldoende onderzoek heeft gedaan naar de mogelijkheden om de assistentiehond van de man kosteloos toe te laten tot busreizen.**

Oordeel College voor de Rechten van de Mens

MiND registreerde 30 meldingen van discriminatie op grond van handicap op het internet, 4 procent van het totaal. In 2018 was slechts één melding op deze grond bij MiND binnengekomen. en anti-Joodse teksten werden gesignaleerd op bijvoorbeeld een Joods monument en op de brievenbus van een Joods gezin.

4.2.5 Op grond van geslacht, inclusief genderidentiteit

Geslacht was in 2019, net als in voorgaande jaren, een van de discriminatiegronden die slechts zelden door de politie werd geregistreerd: 38 incidenten hadden betrekking op deze grond. De meerderheid van deze incidenten ging om discriminatie van transgender personen vanwege hun genderidentiteit of genderexpressie, meestal in de vorm van vijandige bejegening op straat, in een winkel of in de buurt.

Bij ADV's daarentegen was geslacht de derde grootste discriminatiegrond: het ging om 515 meldingen, 12 procent van het totaal, 49 meer dan in 2018. Hieronder vielen ook 56 meldingen over de beslissing van de TU Eindhoven om voor een bepaalde periode alleen vrouwen aan te nemen voor specifieke wetenschappelijke functies. Deze beslissing werd in de lokale en nationale media uitgebreid voor het voetlicht gebracht. Ook los van deze meldingen was de arbeidsmarkt het terrein waarover de meeste meldingen van geslachtsdiscriminatie binnenkwamen: de helft van alle meldingen op deze grond ging over de arbeidsmarkt, in vergelijking tot een kwart van het totaal aantal meldingen. Daarbij was in ieder geval in 63 gevallen sprake van vrouwen die vanwege hun zwangerschap werden afgewezen bij een sollicitatie, geen contractverlenging kregen of zich op andere manieren op het werk gediscrimineerd voelden.

► **Vrouw, met tijdelijk contract, krijgt goede beoordelingen van haar leidinggevende. Echter, wanneer blijkt dat zij zwanger is krijgt zij geen verlenging van het contract.**

ADV-melding

ACHTERGROND

UITVOERING VERDRAG HANDICAP

De Alliantie VN-verdrag Handicap, een samenwerkingsverband van belangenorganisaties van mensen met een beperking, constateert in de *Schaduwrapportage Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap in Nederland* van december 2019 dat de positie van mensen met een beperking sinds de invoering van het verdrag in 2016 verslechterd is. De Alliantie wijst daarbij naar knelpunten op het gebied van werk en inkomen, wachtlijsten in het speciaal onderwijs, de inzet van gedwongen behandelingen en de beschikbaarheid van aangepaste woningen.

► **Melder vindt dat een universiteit mannen discrimineert door vacatures alleen open te stellen voor vrouwen.**

ADV-melding

In 92 gevallen was niet het geslacht, maar de genderexpressie de grond waarop onderscheid werd gemaakt. Ongeveer de helft van deze meldingen betrof een omstreden behandeling, de andere helft ging over vijandige bejegening of bedreiging. De meldingen liepen uiteen van mensen die het bij hun genderidentiteit passende publieke toilet niet binnen mochten tot zorgverleners die geen transgender patiënten willen helpen. Meldingen van vijandige bejegening hadden betrekking op transgender personen die op straat werden uitgescholden, die structureel niet volgens hun genderidentiteit werden aangesproken door bijvoorbeeld zorgpersoneel of publieke functionarissen of die zich om andere redenen niet serieus genomen voelden. Bij twee gemelde ervaringen was sprake van geweld.

► **Melder is transvrouw en wordt door burens uitgescholden voor 'homo' en met 'buurman' aangesproken.** ADV-melding

► **Woningbouwvereniging wil het huurcontract van mevrouw niet aanpassen. Het contract is opgesteld in de tijd vóór haar geslachtstransitie. Nu wil zij graag dat het eerder afgesloten huurcontract wordt aangepast, in lijn met haar geslacht.** ADV-melding

Transgender Netwerk Nederland (TNN) registreerde in 2019 in totaal 31 meldingen van transgender personen. De meldingen hadden onder andere betrekking op incidenten in de wijk of openbare ruimte (13), op de arbeidsmarkt (5), op internet (3) en in de private dienstverlening (3). TNN verwijst meldingen door naar ADV's, politie en andere instanties.

Het College ontving 119 verzoeken om een oordeel over de discriminatiegrond geslacht (22 procent). Van deze verzoeken hadden er 66 te maken met zwangerschap en 4 met de situatie van transgender personen. Daarnaast gingen de meeste vragen die het College voor de Rechten van de Mens ontving over discriminatie op grond van geslacht (991 vragen en meldingen, 34 procent).

MiND registreert geslacht niet als discriminatiegrond, aangezien dit niet in artikel 137c Wetboek van Strafrecht als discriminatiegrond staat benoemd.

4.2.6 Godsdienstdiscriminatie

Het aantal door de politie geregistreerde incidenten van godsdienstdiscriminatie nam in 2019 toe naar 225 (ten opzichte van 173 in 2018); verhoudingsgewijs betekende dit een stabiel aandeel van 4 procent van het totaal. Bij de ADV's nam het aantal meldingen op grond van godsdienst zowel absoluut als relatief gezien af: in 2019 kwamen 279 meldingen binnen, 6 procent van het totaal, en 25 minder meldingen dan in 2018.

De politieregistraties kunnen niet uitgesplitst worden naar de specifieke godsdienst waar de diverse incidenten betrekking op hadden. Uit een inhoudelijke bestudering van de casussen blijkt dat net als in voorgaande jaren een groot deel van de

► **Tegen een maatschappelijk werker worden discriminerende opmerkingen gemaakt door steeds dezelfde persoon. Er wordt onder andere gezegd: 'Moslims weg hier, jullie horen hier niet' en 'Je mag je hoofddoek wel afdoen, laat je haren zien, het is een vrij land.'** Registratie politie

incidenten betrekking had op discriminatie vanwege het islamitische geloof. Het ging daarbij bijvoorbeeld om vrouwen die beledigd worden omdat zij een hoofddoek dragen en om mensen die op straat worden uitgescholden omdat zij voor moslim worden aangezien. Daarbij gaat het soms ook om werknemers met een publieke taak.

► **Ruzie in het verkeer waarbij melder door betrokkene voor kankermoslim is uitgemaakt.** Registratie politie

Opvallend is het relatief grote aantal vernielingen binnen deze categorie (30 incidenten of 13 procent, tegenover 8 procent gemiddeld). Het ging daarbij om diverse incidenten waarbij vernieling bij een gebedshuis, meestal een moskee, werd vastgesteld, bijvoorbeeld ruiten die werden ingegooid.

► **Op de plek waar nieuwe moskee gebouwd gaat worden, zijn hekken en borden vernield. Op sociale media wordt negatief gereageerd op de komst van de moskee.** Registratie politie

Bij de ADV's hadden 192 van de 279 meldingen van godsdienstdiscriminatie te maken met het islamitische geloof, wat neerkomt op 69 procent. Naast incidenten van vijandige bejegening van moslims zoals die ook in de politieregistraties voorkomen, ontvingen ADV's veel meldingen van omstreden behandeling op grond van godsdienst. Die meldingen gingen bijvoorbeeld om klanten of cliënten die niet door moslima's met een hoofddoek geholpen wilden worden, of over een

moslima die werd ontslagen omdat zij een hoofddoek wilde gaan dragen. Enkele andere meldingen hadden betrekking op mannen die om religieuze redenen geen handen met vrouwen willen schudden en hierdoor bij een sollicitatie worden afgewezen of anderszins worden benadeeld.

► **Melder heeft gisteren een baan als magazijnmedewerker gevonden en heeft contract met het uitzendbureau getekend. Maar omdat hij vanuit zijn geloofsovertuiging geen hand aan een vrouw mag geven, weigert de teamleider hem de baan.** ADV-melding

Bij de overige meldingen ging het vaak om mensen die zich als niet-religieus persoon gediscrimineerd voelden. Zo kwamen er diverse meldingen binnen over vacatures van scholen en maatschappelijke instellingen met christelijke grondslag die in hun functieomschrijving alleen christelijke kandidaten uitnodigden om te solliciteren.

Het College ontving 26 verzoeken om een oordeel over mogelijke godsdienstdiscriminatie, 5 procent van het totaal en 9 meer dan in 2019. Het aantal vragen met betrekking tot deze grond daalde van 146 naar 109 (4 procent van het totaal).

9 procent van de meldingen bij MiND ging over godsdienst in 2019. Dat is minder dan in 2018 toen nog 12 procent van de meldingen betrekking had op deze grond. Het ging om 64 meldingen in 2019, 7 minder dan een jaar eerder.

► **Vrouw werkt in de thuiszorg en valt in voor collega. Bij cliënt aangekomen wordt zij door de cliënte weggestuurd omdat zij een hoofddoek draagt.** ADV-melding

4.2.7 Leeftijd

Leeftijd is geen discriminatiegrond die in het strafrecht wordt genoemd en komt dan ook niet voor als aparte categorie in de politieregistraties. Bij de ADV's gingen 292 meldingen (7 procent) in 2019 over deze discriminatiegrond, 75 minder dan in 2018. Precies twee derde van deze meldingen (en daarmee veel meer dan gemiddeld) had betrekking op de arbeidsmarkt. Dit is een bekend patroon uit voorgaande jaren. Het ging in veel gevallen om meldingen van vacatures waarin een leeftijdseis was opgenomen, of om mensen die zich in een concreet geval uitgesloten voelden van een baan of geen contractverlenging kregen. Net als bij de discriminatiegrond herkomst is geconstateerd, vond het onderscheid soms expliciet plaats, maar gaat het soms ook om een algemeen gevoel van uitsluiting.

Melder is 57 jaar en wil een nieuwe baan maar wordt nergens uitgenodigd voor een gesprek. ADV-melding

Andere meldingen van discriminatie op grond van leeftijd hadden bijvoorbeeld betrekking op leeftijdsgerelateerde eisen bij banken en verzekeringen, woningbouwverenigingen of andere verenigingen zoals een sportclub. De meeste ADV-meldingen van discriminatie op grond van leeftijd waren afkomstig van mensen die zich vanwege een hogere leeftijd ongelijk behandeld voelen. Er waren slechts enkele gevallen van mensen die melding maakten van discriminatie op grond van een jonge leeftijd.

Het College ontving 59 verzoeken om een oordeel en 212 vragen bij de Front Office die te maken hadden met mogelijke discriminatie op grond van leeftijd.

4.2.8 Op overige gronden

Alle discriminatie-incidenten die geen betrekking hebben op een van de vijf gronden die genoemd worden in het Wetboek van Strafrecht (zie paragraaf 1 van dit hoofdstuk), of waarvan onduidelijk is op welke discriminatiegrond ze betrekking hebben, worden bij de politie geregistreerd als onbekend/overig. Dit is de enige categorie waarbinnen de politie in 2019 minder incidenten registreerde dan een jaar eerder: 599 incidenten, 11 procent van het totaal. Zoals ook in voorgaande jaren het geval was, betrof het in veruit de meeste gevallen hakenkruisen die in de openbare ruimte werden aangetroffen, zonder dat er een duidelijke verwijzing naar Joden of een andere gediscrimineerde groep bij stond en zonder dat er een relatie tot Joodse objecten kon worden vastgesteld. In andere gevallen was er niet voldoende informatie voorhanden om vast te stellen om welke discriminatiegrond het gaat.

Bij de ADV's kwamen nog 109 meldingen binnen van discriminatie op grond van nationaliteit, van zeer uiteenlopende aard: het ging om problemen bij het huren van een auto, het openen van een bankrekening of het afsluiten van een hypotheek, om afwijzingen op de arbeidsmarkt en in het onderwijs, en om pestgedrag van collega's. Bij 435 meldingen (9 procent van het totaal) was de discriminatiegrond onbekend of ging het niet om een wettelijk beschermde grond.

Melding van een 64-jarige werknemer die na faillissement niet meer in aanmerking komt voor een nieuwe positie vanwege zijn leeftijd. Het valt hem op dat dit voor meerdere oud-collega's geldt in een hogere leeftijd. ADV-melding

4.3 In het kort

- ▶ 39 procent van de politieregistraties (2.156) had betrekking op de discriminatiegrond herkomst. Bij de ADV's ging het om 44 procent van de meldingen (1.922). Net als in voorgaande jaren werd in 2019 deze discriminatiegrond het vaakst geregistreerd. In bijna twee derde van de politieregistraties met betrekking tot deze grond was er sprake van een uitlating. Meldingen bij ADV's op grond van herkomst hadden in 55 procent van de gevallen betrekking op een vijandige bejegening. Het College ontving 96 verzoeken om een oordeel gerelateerd aan de grond herkomst en 479 vragen bij de Front Office over de grond herkomst. 38 procent van de meldingen bij MiND ging over discriminatie op grond van herkomst.
- ▶ Bijna een derde van de politieregistraties betrof de discriminatiegrond seksuele gerichtheid (1.603). Het ging daarbij met name om discriminatie van homoseksuelen, of mannen die voor 'homo' werden uitgescholden. In ruim de helft van de registraties bleek er sprake van uitlatingen, vaak in de straat of in de buurt. Bij de ADV's was het aantal meldingen op grond van seksuele gerichtheid uitzonderlijk hoog (377), ten opzichte van 2018 (193). Dit kan worden verklaard door twee incidenten die zich in 2019 voordeden, de (ondertekening van de) Nashville-verklaring en het plan om vruchtbaarheidsbehandelingen voor lesbische vrouwen niet meer te vergoeden. Het College ontving 12 verzoeken om een oordeel en 655 vragen bij de Front Office (ook over dezelfde incidenten). Bij MiND ging 3 procent van de meldingen over de discriminatiegrond seksuele voorkeur.
- ▶ De politie registreerde 768 meldingen van antisemitisme. 65 procent van de politieregistraties betrof een uitlating. Bij een aanzienlijk deel van de uitlatingen ging het om agenten

die in de context van handhaving werden uitgemaakt voor 'Jood', als scheldwoord. Bij de ADV's betrof 2 procent (78 meldingen) van de meldingen de discriminatiegrond antisemitisme. De ADV-meldingen hadden betrekking op een vijandige bejegening van Joodse personen in de publieke ruimte of in de privésfeer en antisemitische uitingen op internet of in de media. MiND registreerde in 2019 met 75 meldingen fors minder meldingen op grond van antisemitisme dan in 2018.

- ▶ De politie registreerde 79 discriminatie-incidenten op grond van handicap. In de helft van de gevallen ging het om schelden met het woord 'mongool'. De ADV's registreerden 552 meldingen op grond van handicap, 13 procent van het totaal. De discriminatie-ervaringen vonden veel vaker dan gemiddeld plaats in de context van collectieve voorzieningen, commerciële dienstverlening en onderwijs. Het College ontving 134 verzoeken (25 procent) om een oordeel en 914 vragen (31 procent) over gelijke behandeling op grond van handicap/chronische ziekte. 4 procent van de geregistreerde meldingen bij MiND ging over discriminatie op grond van handicap op het internet.

- ▶ De politie registreerde 38 incidenten van discriminatie op grond van geslacht. In veel gevallen ging het over discriminatie van transgender personen om hun genderidentiteit, door een vijandige bejegening op straat, in een winkel of in de buurt. Bij de ADV's was geslacht de derde grootste discriminatiegrond met 515 meldingen, 12 procent van het totaal. De helft van de meldingen bij ADV's ging over de arbeidsmarkt, waarbij een deel van de meldingen betrekking had op zwangerschapsdiscriminatie. Het College ontving in vergelijking met de ADV's en de

politie verhoudingsgewijs veel vragen over de discriminatiegrond geslacht (991 vragen, 34 procent) en 119 verzoeken om een oordeel.

- ▶ De politie registreerde 225 incidenten van godsdienstdiscriminatie (4 procent) waarvan een groot deel betrekking had op discriminatie vanwege het islamitische geloof. Opvallend is het relatief grote aantal vernielingen in de categorie godsdienstdiscriminatie. ADV's registreerden 279 meldingen van godsdienstdiscriminatie, 6 procent van het totaal. 69 procent daarvan had te maken met het islamitische geloof. Het College ontving 26 verzoeken om een oordeel op het gebied van godsdienstdiscriminatie en 109 vragen bij de Front Office over godsdienstdiscriminatie. MiND registreerde 64 meldingen over godsdienstdiscriminatie, 9 procent van het totaal aantal meldingen bij MiND.

- ▶ De ADV's ontvingen 292 meldingen (7 procent) van leeftijdsdiscriminatie, 75 minder dan in 2018. Precies twee derde van deze meldingen (en daarmee veel meer dan gemiddeld) had betrekking op de arbeidsmarkt. Verder kwamen bij ADV's nog 109 meldingen van discriminatie op grond van nationaliteit binnen.

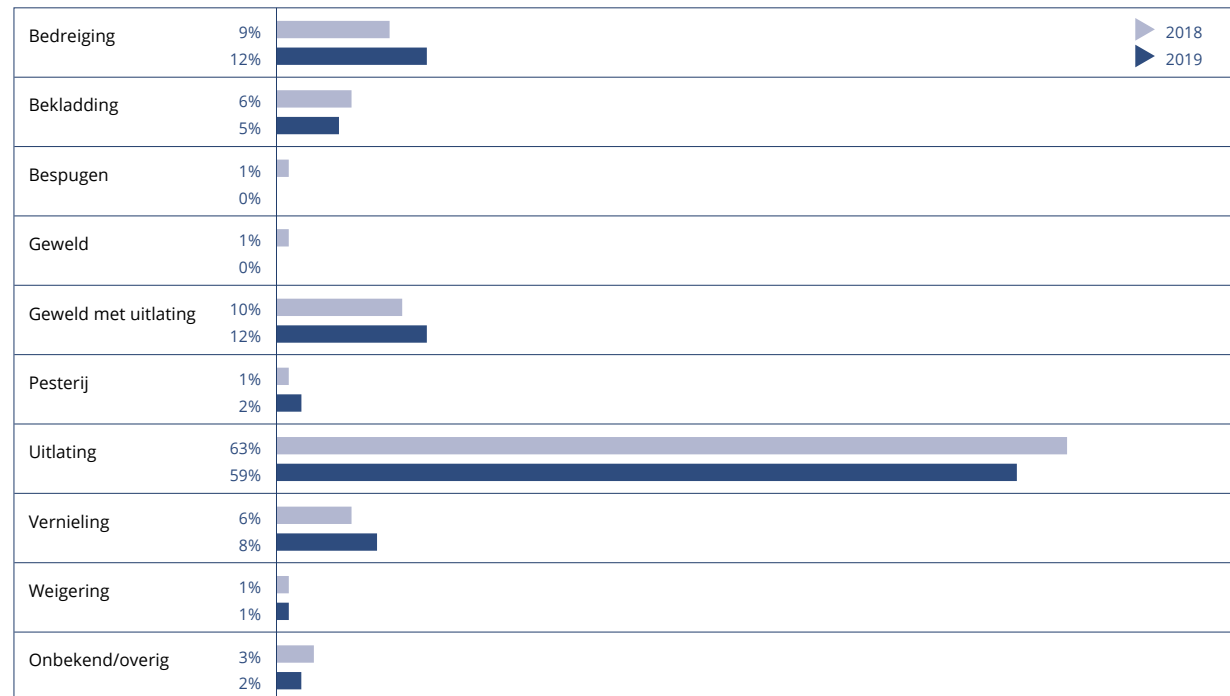
5.1 Inleiding

De geregistreeerde incidenten en ervaringen van discriminatie variëren van een ruzie tussen burens tot een onterecht afgewezen financiering van een scooter, van een opruiende uitspraak op tv tot een vechtpartij op school. Met andere woorden: discriminatie bestaat in allerlei vormen. In dit hoofdstuk gaan we in op de wijze waarop discriminatie zich voordeed in de door politie en ADV's geregistreeerde incidenten. De hieronder gepresenteerde indelingen zijn niet-juridisch van aard en worden geregistreeerd om inzicht te geven in wat er zich afspeelde. De ADV's en de politie gebruiken verschillende categorieën en aanduidingen, waardoor ze voor een deel niet goed met elkaar vergeleken kunnen worden.

5.2 De wijze van discriminatie

Figuur 5 en figuur 6 geven de procentuele verdeling in de wijze van discriminatie weer die in de registraties van de politie en ADV's is vastgelegd. De absolute aantallen zijn te vinden in de tabellen in bijlage 2.

Terwijl het verdelingspatroon over het geheel genomen gelijk is gebleven, zijn er ook enkele procentuele verschuivingen. Zo is bij de politie te zien dat het percentage uitlatingen iets is gekrompen, terwijl het aandeel bedreiging, geweld (in combinatie met uitlating) en vernieling is toegenomen. Als we naar de absolute aantallen kijken zien we echter dat ook het aantal geregistreeerde discriminerende uitlatingen is gestegen van 2.947 naar 3.225. Het totaal aantal bedreigingen komt nu uit op 632, het aantal geweldsincidenten op 667 en het aantal vernielingen op 430. Bij verreweg de meeste door de politie geregistreeerde incidenten ging het dus ook in 2019 om een uitlating.

Figuur 5 Discriminatie-incidenten politie naar wijze van discriminatie in 2018-2019¹⁴

Bij de ADV's is de grootste categorie, 'omstreden behandeling', het afgelopen jaar voor het tweede jaar op rij iets gekrompen, van 64 naar 59 procent. Dit kwam neer op 2.582 meldingen. Het aantal meldingen in de registratiecategorie 'vijandige bejegening' steeg van 1.485 naar 1.689, 30 procent van het totaal. Deze verschuiving kan niet verklaard worden aan de hand van de eerder beschreven meervoudige meldingen als gevolg van een specifieke gebeurtenis. Die meldingen waren immers

► Een langslappende burenruzie loopt uit de hand door een barbecue. Een buurman roept 'stomme jood' richting de aangever en haar partner. Zij voelt zich erg gekwetst. De buurman weet waarschijnlijk dat zij van Joodse komaf is. Registratie politie

gelijkmatig verdeeld over de categorieën vijandige bejegening (Nashville-verklaring) en omstreden behandeling (TU Eindhoven, vruchtbaarheidsbehandeling). Hieronder gaan we verder in op de verschillende discriminatiewijzen, de verschuivingen en de achtergronden van de incidenten.

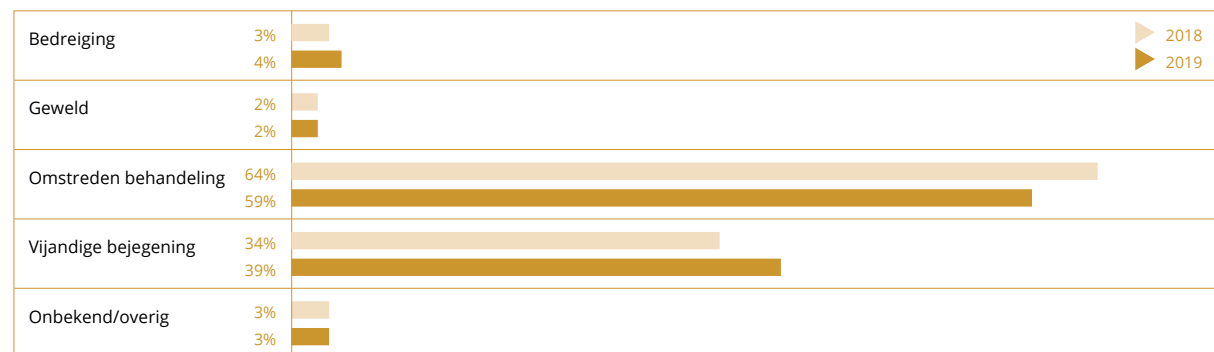
5.2.1 Uitlating en vijandige bejegening

Duidelijk meer dan de helft van alle door de politie geregistreerde incidenten betrof een uitlating. Aangezien deze categorie zo groot is in de politieregistraties, is het geen verrassing dat de verdeling van de uitlatingen over de verschillende discriminatiegronden redelijk in lijn is met de algehele verdeling: 43 procent van alle uitlatingen had betrekking op herkomst (1.386 incidenten), 31 procent op seksuele gerichtheid (998), 15 procent op antisemitisme (498) en 3 procent op godsdienst (111).

Uit voorgaande jaren weten we dat doorgaans meer dan een derde van de geregistreerde uitlatingen gericht was tegen werknemers met een publieke taak, bijvoorbeeld politiemedewerkers die tijdens een aanhouding op een discriminerende wijze beledigd worden. Vaak worden daarbij de woorden 'homo', 'jood' en in minder mate 'mongool' als algemeen scheldwoord gebruikt, ongeacht de seksuele gerichtheid, Joodse achtergrond of beperking van de persoon in kwestie. Dit geldt ook voor reguliere uitlatingsincidenten tussen burgers onderling.

► **Man wordt door politie in burger aangehouden wegens mishandeling en poging tot straatroof. Bij de aanhouding roept hij teksten als 'kankerhomo's, kankerflikkers'.**

Registratie politie

Figuur 6 ADV-meldingen naar wijze van discriminatie in 2018-2019¹⁵

Discriminerende uitlatingen op grond van herkomst waren over het algemeen wel direct tegen de (vermeende) herkomst of expliciet tegen de huidskleur van het slachtoffer gericht. Hetzelfde gold voor de discriminerende uitlatingen op grond van godsdienst. In de meeste gevallen ging het om mensen die op grond van hun islamitische geloof werden uitgescholden of agressief werden bejegend.

► **Conflict in het verkeer tussen bestuurder van een auto en een fietser. De fietser maakt racistische opmerkingen over de hoofddoek van de vrouw in de auto en veroorzaakt schade aan haar auto.** Registratie politie

De uitlatingen vonden in veel verschillende contexten plaats: als gevolg van burenruzies, op straat of in het verkeer, op school, op sociale media, in de horeca. Er is een duidelijk verschil tussen gevallen waarbij de discriminerende

► **Man weigert zich te laten aanspreken door boa's en weigert zich te legitimeren. Hij noemt een boa daarbij 'kansloze allochtoon'.** Registratie politie

uitlatingen als onderdeel van een bestaande ruzie (soms over en weer) werden geuit, en gevallen waarbij een slachtoffer er duidelijk werd uitgepikt en uit het niets – en soms herhaaldelijk – discriminerend werd bejegend. In het laatste geval ging het vaak om groepen jongeren die mensen in hun buurt of huis treiterden en beledigden.

► **Vrouw van Chinese afkomst wordt op basis van haar uiterlijk regelmatig nageroepen. Bijvoorbeeld 'ga terug naar je eigen land' of 'vieze Chinees'.** Registratie politie

► **Man wordt door verschillende jeugdgroepen uit de buurt regelmatig uitgescholden voor 'kankerhomo'. Hij is homoseksueel.** Registratie politie

De door ADV's geregistreerde wijze van discriminatie die het meest lijkt op de categorie 'uitlating' van de politie is 'vijandige bejegening'. Hieronder vallen discriminerende uitlatingen, pesterijen, en ander soort gedrag dat als vijandig wordt ervaren, waaronder ook vernielingen of bekladdingen. In 2019 kwamen 1.689 meldingen van vijandige bejegening binnen bij ADV's, 204 meer dan in 2018 en 39 procent van het totaal. Er is geen voor de hand liggende verklaring voor deze toename.

De ervaringen van vijandige bejegening vonden veel vaker dan gemiddeld plaats in de buurt of wijk (19 procent, 287 meldingen), in de openbare ruimte (14 procent, 211) of in de context van publieke/politieke opinie (13 procent, 196) en juist minder vaak dan gemiddeld op de arbeidsmarkt (19

procent, 221) en bij collectieve voorzieningen (6 procent, 91). Ze hadden veel vaker dan gemiddeld betrekking op de discriminatiegrond afkomst (64 procent, 983 meldingen) en seksuele gerichtheid (16 procent, 240), en minder vaak dan gemiddeld op de gronden geslacht (7 procent, 103), handicap (5 procent, 84) en leeftijd (1 procent, 12). De meldingen over de Nashville-verklaring zijn geregistreerd als vijandige bejegening op grond van seksuele gerichtheid in de publieke opinie, wat de aantallen in deze categorieën beïnvloedt.

Conflicten tussen burens waren vaak de aanleiding voor de incidenten van vijandige bejegening in de wijk. Regelmatig waren ook kinderen betrokken bij de incidenten, die elkaar discriminerend bejegenden of die juist door volwassen buurtbewoners werden uitgescholden. De incidenten in de categorie 'openbare ruimte' verschilden van de incidenten in de buurt vooral door het feit dat de betrokken personen elkaar in de meeste gevallen niet kenden: melders werden in een winkel, op straat of in het verkeer door onbekenden belachelijk gemaakt of beledigd.

► **Burenruzie met discriminerende beledigingen. Buurvrouw heeft melder en haar man al meerdere malen uitgescholden met onder andere 'zwarte piet'.** ADV-melding

Meldingen over vijandige bejegening op de arbeidsmarkt hadden vaak betrekking op discriminerend gedrag van collega's of leidinggevenden op de werkvloer. Ook werd regelmatig benadrukt dat de leidinggevende niet duidelijk genoeg optrad tegen de discriminerende collega's. De meldingen die betrekking hadden op het onderwijs gingen

► **Man loopt hand in hand op straat met zijn vriend om boodschappen te doen, wordt twee keer nageroepen en uitgelachen: de eerste keer door een heterostel dat 'hand in hand kameraden' zong en de tweede keer door drie jongens die iets schreeuwden en hen uitlachten** ADV-melding

in de meeste gevallen om kinderen die gepest werden door andere kinderen vanwege hun huidskleur, herkomst of gedrag dat als afwijkend werd gezien.

5.2.2 Omstreden behandeling

Ondanks een daling van 188 meldingen ging het ook in 2019 in meer dan de helft (59 procent) van de ADV-meldingen om omstreden behandeling. Hieronder vallen alle meldingen van personen die zich oneerlijk of ongelijk behandeld voelen of die ergens onterecht afgewezen of buitengesloten worden. De incidenten vonden dan ook overwegend plaats in contexten waarin formele (gedrags)regels en afspraken van belang zijn: 35 procent van de meldingen had betrekking op de arbeidsmarkt (839 meldingen), 19 procent op collectieve voorzieningen (458) en 13 procent op de commerciële dienstverlening (306). Maar weinig mensen maakten melding van omstreden behandeling in de buurt of in de openbare ruimte (allebei 1 procent).

De meldingen van omstreden behandeling waren evenwichtiger verdeeld over de verschillende discriminatiegronden dan gemiddeld. Zo was afkomst nog steeds goed voor een derde van alle meldingen in de categorie (33 procent, 778 meldingen), en ging 19 procent van de meldingen over discriminatie op grond van handicap (440 meldingen), 15 procent over de grond geslacht (358), en 11 procent over leeftijd (256).

De verbanden tussen de discriminatiegrond en het maatschappelijk terrein waar de ervaring betrekking op had (zoals de arbeidsmarkt, de buurt of het onderwijs) die we in het vorige hoofdstuk hebben beschreven, komen ook in de meldingen van omstreden behandeling duidelijk naar voren.

Zo hadden veel meldingen van omstreden behandeling op grond van handicap betrekking op collectieve voorzieningen. Het ging om situaties waarin de melder het oneens was met een beslissing van een instantie, met de geboden voorzieningen in de zorg of het openbaar vervoer, of het gebrek aan aangepaste diensten of voorzieningen zoals een parkeerplaats.

► **Vrouw met een beperking kan niet meer in het stadscentrum parkeren door het vervallen van gehandicaptenparkeerplaatsen in de binnenstad. Haar sociale leven speelt zich af rond het centrum en dit kan zij nu niet of nauwelijks meer bereiken.** ADV-melding

De meldingen van omstreden behandeling op grond van leeftijd en geslacht gingen met name over de arbeidsmarkt. Naast meldingen van personeelsadvertenties waarin om een bepaalde leeftijd of geslacht werd gevraagd (soms in combinatie), ging het in veel gevallen om ervaringen van onterechte afwijzingen bij sollicitaties of ongelijke behandeling door werkgevers. Meestal was een specifieke ervaring de aanleiding voor de melding, maar er werd ook melding gemaakt van een gevoel van structurele benadeling op de arbeidsmarkt. Bij de grond geslacht ging het in veel gevallen om discriminatie omtrent zwangerschap: vrouwen kregen bijvoorbeeld te horen dat hun contract niet verlengd kon worden omdat zij zwanger waren.

De 778 meldingen van omstreden behandeling op grond van herkomst hadden betrekking op uiteenlopende situaties. Het ging om een tandartsenpraktijk die geen zorg

► **Melder voelt zich gediscrimineerd op leeftijd op de arbeidsmarkt. Hij ervaart dat mensen die 60 jaar of ouder zijn moeilijker aangenomen worden voor werk ten opzichte van jongere mensen.**

► **Vrouw met vast contract geeft aan dat haar leidinggevende geen rekening met haar wilde houden bij haar verzoek om een lichtere baan, omdat haar huidige baan te belastend voor haar was in combinatie met zwangerschap. De leidinggevende weigert en suggereert om zzp'er te worden.**

ADV-meldingen

aan vluchtelingen wilde verlenen; om jongeren met een migratieachtergrond die een café niet binnen mochten; om het afbouwen van standplaatsen voor woonwagens door de gemeente, waardoor de rechten van woonwagenebewoners beperkt worden; en om melders die op grond van een gebrek aan taalvaardigheid werden ontslagen terwijl zij dit beeld zelf niet herkenden. Ook kwamen enkele ervaringen van mensen voor in de meldingen die bij het zoeken naar een woning discriminerende eisen tegenkwamen.

► **Een groenbedrijf wil geen donkere jongens als stagiair omdat klanten geen donkere mensen in de tuin aan het werk zouden willen hebben. Melder heeft samen met school naar een andere stageplaats gezocht omdat hij geen zin heeft om er zelf nog tijd in te steken.** ADV-melding

► **Melder geeft aan in diverse Facebook-groepen waarin woonruimte wordt aangeboden en gezocht, de opmerking 'Dutch only' of 'Dutch girls only' te zien is bij advertenties voor kamers of appartementen.** ADV-melding

De politie registreerde 60 incidenten in de categorie 'weigeringen' in 2019. Deze incidenten hadden vooral betrekking op onderscheid op grond van herkomst en handicap. Het ging bijvoorbeeld om mensen die bij een winkel of horecagelegenheid niet naar binnen mochten vanwege hun huidskleur of omdat zij in een rolstoel zaten. Daarnaast kwamen ook bij de politie meldingen binnen over onenigheid omtrent de beschikbaarheid van standplaatsen voor woonwagens. Tot slot werden enkele incidenten

geregistreerd van vrouwen die vanwege het dragen van een gezichtssluier werden geweigerd bij een openbare gelegenheid of in het openbaar vervoer.

► **Een vrouw wordt bij een speeltuin geweigerd om het feit dat zij haar boerka droeg (achteraf onterecht). Na bemiddeling bood de beheerder van de speeltuin zijn excuses aan.** Registratie politie

5.2.3 Bekladding en vernieling

De politie registreerde 248 bekladdingen en 430 vernielingen in 2019. Het aantal vernielingen nam sterk toe met 146 incidenten, het aantal geregistreerde bekladdingen nam iets af. Zoals in hoofdstuk 4 al is toegelicht (onder antisemitisme en onder godsdienstdiscriminatie), kan het bij vernielingen en bekladdingen enerzijds gaan om discriminerende teksten of tekens die zonder duidelijk doelwit in de publieke ruimte worden aangebracht, en anderzijds om dezelfde uitingen die duidelijk gericht zijn tegen een persoon, groep, organisatie of instelling. Dat laatste is het geval wanneer de bekladding of vernieling bijvoorbeeld op persoonlijke eigendommen of in de directe woonomgeving van een persoon wordt aangebracht, of wanneer een gebouw of plaats met een duidelijke representatieve of symbolische functie wordt beklad, zoals een gebedshuis, herdenkings- of begraafplaats. In veel gevallen ging het om hakenkruisen die al dan niet in combinatie met andere symbolen of teksten zijn aangetroffen. Dat zien we terug in de verdeling naar discriminatiegronden: 26 procent van de bekladdingen (65 registraties) en 19 procent (83 registraties) van de vernielingen werd geregistreerd onder antisemitisme, 60

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Het SCP rapporteert in *Ervaren Discriminatie in Nederland II* dat circa de helft van de discriminatie-ervaringen van Nederlanders betrekking heeft op ongelijke behandeling en dat een derde van alle ervaringen negatieve bejegening betreft. Andere vormen zoals bedreiging en geweld komen minder vaak voor. Deze uitkomsten zijn in lijn met de gemelde en geregistreerde vormen van discriminatie.

procent van de bekladdingen (150) en 56 procent van de vernielingen (241) viel onder discriminatiegrond onbekend/overig. Deze laatste categorie wordt gebruikt voor hakenkruisen zonder duidelijke context of verwijzing naar een bepaalde bevolkingsgroep.

► **Jongens hebben vernielingen gepleegd. Op camerabeelden is tevens te zien hoe zij op een auto in de condens hakenkruisen aanbrengen. Vervolgens nemen ze hier foto's en selfies van.** Registratie politie

► **Een windturbine is beklad met hakenkruisen en de tekst 'kanker'. Het is niet voor het eerst dat extreemrechtse symbolen worden gebruikt om de weerzin tegen de komst van een windpark te uiten.** Registratie politie

Zoals ook het geval was bij de geregistreerde uitlatingen, leken de tegen individuele personen aangebrachte vernielingen en bekladdingen vaak plaats te vinden in de context van een bestaande ruzie. Desondanks was het niet altijd met zekerheid te zeggen waar de beledigende bekladding daadwerkelijk vandaan kwam. Soms zijn bekladdingen en vernielingen tegen personen stelselmatig van aard.

► **Leegstaande woning is beklad met 'kanker buitenlanders, hier niet welkom; blij weg anders terreur' en een hakenkruis. Aantal weken eerder was zelfde soort incident bij andere leegstaande woning.** Registratie politie

► **De poort van de burens is beklad met de tekst 'kanker op zwarte'. De echtgenoot van de melder is de enige in de buurt met een donkere huidskleur.** Registratie politie

In minimaal 14 gevallen was een moskee of moskee in aanbouw doelwit van een bekladding of vernieling, in 2 gevallen was de uiting gericht tegen een kerk. Soms was er duidelijk sprake van een discriminerend motief, wat af te leiden was uit de uiting zelf of een begeleidende boodschap. In andere gevallen ging het om vernieling van ruiten of andere objecten, waarbij het vermoeden bestond dat dit vanuit een discriminerend motief is gebeurd.

Bij ADV's kwamen ook meldingen binnen over bekladdingen of vernielingen. Deze werden niet apart geregistreerd en vielen meestal onder de discriminatiewijze vijandige bejegening (zie paragraaf 5.2.1). De ADV's registreren bekladdingen en vernielingen niet als aparte categorie.

5.2.4 Bedreiging en geweld

12 procent van de in 2019 door de politie geregistreerde incidenten had betrekking op geweld in combinatie met een uitlating, 667 incidenten in totaal. De categorie bedreiging was ook goed voor 12 procent van de registraties, of 632 incidenten. Zowel het absolute aantal als het aandeel van deze twee discriminatiewijzen was daarmee in 2019 groter dan in het voorgaande jaar. Er is geen verklaring voor deze stijging. De bedreigingen en geweldsincidenten hadden vaker dan gemiddeld betrekking op de discriminatiegronden herkomst (47 procent van geweld, 40 procent van bedreigingen) en seksuele gerichtheid (40 procent van geweld, 41 procent van bedreiging); en minder vaak dan

gemiddeld op antisemitisme (6 procent geweld, 10 procent bedreiging). Bij de incidenten van bedreiging en geweld op grond van seksuele gerichtheid was in veel gevallen niet duidelijk of dit gericht was tegen personen die homoseksueel waren of als zodanig werden aangezien, vooral wanneer het woord 'homo' als scheldwoord zonder duidelijke context werd gebruikt.

Bij de bedreigingen ging het in veel gevallen om incidenten die veel lijken op de als uitlating geregistreerde situaties (zie 5.2.1), met het verschil dat er aan de discriminerende belediging nog een bedreiging is toegevoegd. Zo werden ook hier veel burenruzies, conflicten in het verkeer, pesterijen op school (onder andere via sociale media) of onder collega's, en daarnaast een aanzienlijk aantal bedreigingen van politiemedewerkers en andere handhavers vastgelegd.

► **Aangever wordt bedreigd en uitgescholden door buurman, het is een langsepende burenruzie. Er is nu gezegd: 'kankerhomo je moet dood.'** Ook lag er een kaartje op de deurmat met de tekst: 'Homo's en Pedo's gaan naar de hel.'

Registratie politie

De door de politie geregistreerde geweldsincidenten vonden onder andere plaats op de openbare weg, op school en in de woonomgeving van de slachtoffers. Meestal ging het om fysieke mishandeling waarbij ook discriminerende beledigingen werden geuit. In sommige gevallen was de (vermeende) herkomst, seksuele gerichtheid of een ander kenmerk van het slachtoffer de directe en ogenschijnlijk enige aanleiding voor het geweld. Vaak ontstond het geweld echter uit een conflict waarbij de discriminatie een van de factoren was die van invloed waren op de interactie.

► **Slachtoffer is verschillende malen uitgescholden door een schoolgenoot voor 'kankerhomo' en een paar dagen later door deze en andere schoolgenoten mishandeld. Onbekend of slachtoffer ook daadwerkelijk homoseksueel is en of dit dan kennelijk de aanleiding is.** Registratie politie

Ook bij de ADV's nam het aantal meldingen van bedreiging en geweld toe: in 2019 ontvingen ADV's 191 meldingen van bedreiging (4 procent van het totaal, 63 meer dan in 2018) en 108 meldingen van geweld (2 procent van het totaal, 42 meer dan in 2018). Omdat ADV's bij geweldsdelicten aan melders adviseren om aangifte te doen, bestaat de kans dat in deze categorieën sprake is van een overlap tussen de ADV-meldingen en politieregistraties. Net als bij de politieregistraties hadden deze meldingen duidelijk vaker dan gemiddeld betrekking op de discriminatiegronden herkomst en seksuele gerichtheid. 60 procent van de meldingen van geweld ging over de grond herkomst, 25 procent over seksuele gerichtheid. De gemelde ervaringen vonden vooral plaats in de buurt of wijk, of in de openbare ruimte. Bedreigingen werden zowel persoonlijk als via sociale media geuit.

► **Melder merkt dat sinds het ingaan van het boerkaverbod steeds meer mensen openlijk afkeurende opmerkingen over haar hoofddoek maken. Onlangs werd door een groepje jongeren dat voorbijfietste, afkeurende opmerkingen gemaakt. Dit voelt bedreigend.**

Registratie politie

► **Twee mannen stappen dronken de bus in. Een van hen vindt dat de chauffeur de deur te snel achter hem dicht doet, waarna hij teksten naar buschauffeur roept als: 'ik maak jou dood vieze vuile kankermarkkaan'.**

► **Slachtoffer werd tijdens het lopen op straat door vier onbekende mannen uit het niets uitgescholden voor 'kankervluchteling'. Vervolgens is slachtoffer door deze vier mannen mishandeld.**

Registraties politie

5.3 In het kort

- ▶ Meer dan de helft van de door de politie geregistreeerde incidenten betrof een uitlating. 43 procent daarvan had betrekking op de grond herkomst (1.386) en 31 procent op seksuele gerichtheid (998). De grootste categorie bij de ADV-meldingen is 'omstreden behandeling' met 59 procent (2.582), gevolgd door de categorie 'vijandige bejegening' met 1.689 meldingen. Meldingen van vijandige bejegening vonden relatief vaak plaats in de buurt of wijk, openbare ruimte of in de context van publieke/politieke opinie.
- ▶ De meeste ADV-meldingen hadden betrekking op een omstreden behandeling (59 procent). Incidenten speelden zich vaak af op de arbeidsmarkt en in de context van collectieve voorzieningen en commerciële dienstverlening. Door de politie zijn 60 'weigeringen' geregistreerd, die veelal betrekking hadden op een winkel- of horecagelegenheid.
- ▶ De politie registreerde 248 incidenten van bekladding en 430 incidenten van vernieling. Het aantal geregistreeerde vernielingen nam sterk toe, het aantal geregistreeerde bekladdingen nam iets af. 26 procent van de bekladdingen en 19 procent van de vernielingen viel onder antisemitisme. Bij 60 procent van de bekladdingen en 50 procent van de vernielingen was de discriminatiegrond onbekend of overig, wat veelal verband hield met hakenkruisen zonder duidelijke context of verwijzing naar een bepaalde bevolkingsgroep.
- ▶ 12 procent van de door de politie geregistreeerde incidenten had betrekking op geweld in combinatie met een uitlating (667 meldingen). Ook de categorie 'bedreiging' was goed voor 12 procent van de geregistreeerde meldingen (632 meldingen). Registraties van bedreigingen en geweld hadden vaker dan

gemiddeld betrekking op de discriminatiegronden herkomst en seksuele gerichtheid. Geweldsincidenten vonden plaats op de openbare weg, op school en in de woonomgeving van slachtoffers. ADV's registreerden 191 meldingen van bedreiging (4 procent) en 108 meldingen van geweld (2 procent).

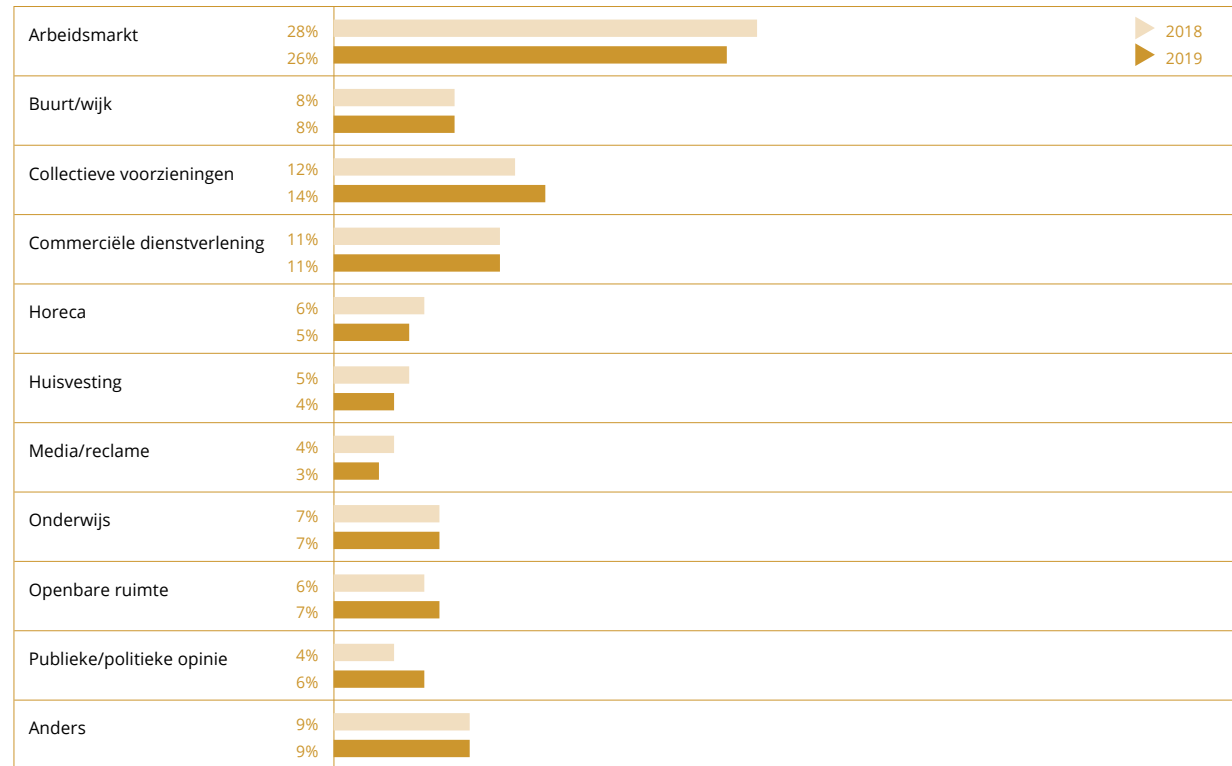
6.1 Inleiding

Mensen kunnen op verschillende plekken en in verschillende contexten tegen discriminatie aanlopen: op hun werk, op straat, bij de sportclub, op school, bij het winkelen of uitgaan, in hun buurt of zelfs binnen hun eigen gezin. Die context doet ertoe. Zo komt het in een werksetting bijvoorbeeld vaker tot ongelijke behandeling en krijgen mensen tijdens activiteiten als sporten eerder te maken met agressie of beledigingen. Om deze verschillen in uitingsvormen per context inzichtelijk te kunnen maken, registreren ADV's het maatschappelijk terrein waar de incidenten zich afspelen. Daar gaat dit hoofdstuk over, waarbij we ook specifiek ingaan op geregistreerde discriminatie op het internet (paragraaf 6.3).

Hoewel de politie nog steeds de locatie van incidenten registreert, is in 2019 besloten deze bij de screening buiten beschouwing te laten vanwege de complexiteit van de handelingen die nodig zijn om deze informatie efficiënt en betrouwbaar uit de systemen te halen. Daarom richten we ons in dit hoofdstuk met name op de ADV-meldingen. De ADV's en het College nemen niet zozeer de fysieke locatie, maar het maatschappelijk terrein of de hoedanigheid van de melder als uitgangspunt. Als er bijvoorbeeld een incident was in een winkel, waarbij een kassamedewerker werd uitgescholden door een klant, is dit incident bij ADV's niet terug te vinden onder 'commerciële dienstverlening' (winkel), maar onder 'arbeidsmarkt' (voor de kassamedewerker is het op het werk).

6.2 Locatie en maatschappelijk terrein

In figuur 7 is te zien hoe de ADV-meldingen uit 2019 verdeeld waren over de terreinen. In bijlage 2 zijn de absolute aantallen te vinden. Uit de gegevens blijkt dat de meldingen

Figuur 7 ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein in 2018-2019¹⁶

die in 2019 bij ADV's binnenkwamen het vaakst betrekking hadden op de arbeidsmarkt (1140 meldingen, 26 procent), collectieve voorzieningen (594 meldingen, 14 procent) en commerciële dienstverlening (479 meldingen, 11 procent).

De verdeling over de terreinen is in 2019 redelijk constant gebleven. Er zijn enkele kleine verschuivingen. Zo nam het aandeel meldingen op het terrein arbeidsmarkt af van 28 procent in 2018 (1.196 meldingen) naar 26 procent in 2019 (1.140 meldingen). Het aandeel van de meldingen op het terrein van collectieve voorzieningen nam toe van 12 procent in 2018 (525 meldingen) naar 14 procent in 2019 (594 meldingen). Het aandeel van het terrein publieke/politieke opinie steeg van vier procent in 2018 (183 meldingen), naar zes procent in 2019 (267 meldingen). Hieronder gaan we verder in op de afzonderlijke terreinen en op mogelijke verklaringen voor deze verschuivingen.

6.2.1 Arbeidsmarkt

Zoals in voorgaande jaren was ook in 2019 de arbeidsmarkt wederom het terrein waarover de meeste meldingen binnenkwamen: 26 procent van alle meldingen (1.140) had betrekking op discriminatie op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld bij sollicitaties, op de werkvloer door bijvoorbeeld collega's of klanten, of op een andere manier tijdens de uitoefening van een beroep. Het aandeel arbeidsmarktmeldingen van het totaal aantal meldingen daalde licht van 28 procent naar 26 procent.

Melder vindt dat de Technische Universiteit Eindhoven openlijk discrimineert op basis van geslacht door vacatures alleen voor vrouwen open te zetten. ADV-melding

35 procent van de meldingen op het terrein van arbeidsmarkt had betrekking op de discriminatiegrond herkomst (360 meldingen), gevolgd door de discriminatiegrond geslacht

DISCRIMINATIEGROND- EN TERREIN	ANTISEMITISME	GESLACHT	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME
	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME	ANTISEMITISME
Arbeidsmarkt	7	227	13	99	68	112	360	177	13	55	33	
Buurt/Wijk	5	17	12	19	13	18	216	2	3	13	49	
Collectieve voorzieningen	7	48	15	31	18	117	187	23	27	72	45	
Commerciële dienstverlening	3	32	6	25	21	85	187	34	25	30	23	
Horeca/amusement	3	26	4	2	2	29	85	3	4	46	16	
Huisvesting	0	10	1	3	2	32	88	10	5	27	6	
Media/Reclame	3	14	2	5	4	8	73	1	2	4	11	
Onderwijs	5	12	1	20	16	52	159	5	4	22	8	
Openbare ruimte/publiek domein	18	16	10	24	19	12	144	0	0	11	52	
Politie/OM/Vreemdelingenpolitie	1	6	1	4	2	4	77	2	1	8	2	
Privésfeer	3	5	0	2	0	3	25	1	1	5	7	
Publieke/politieke opinie	14	20	15	15	8	7	103	1	0	13	80	
Sport/recreatie	0	14	3	10	9	28	58	4	5	10	4	

Tabel 3 ADV-meldingen naar discriminatiegrond en terrein in 2019¹⁷

met 22 procent van de meldingen (227 meldingen). Op de derde plaats kwam de grond leeftijd, met 17 procent van de meldingen (177 meldingen). In 2018 was leeftijd nog de tweede grootste grond op dit terrein. Het feit dat de discriminatiegrond geslacht in 2019 op de tweede plek in deze categorie stond, heeft mede te maken met de 56 meldingen over het aannamebeleid van de TU Eindhoven, waarbij publiekelijk bekend werd gemaakt dat de universiteit bepaalde vacatures alleen zou openstellen voor vrouwen.

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Het SCP onderzocht discriminatie in het onderwijs, bij het zoeken naar werk, op de werkvloer, bij het contact met instanties en in de (semi)publieke ruimte. Het onderwijs is het terrein waar de meeste discriminatie is ervaren. Ook bij het zoeken naar werk wordt vaak discriminatie ervaren en twijfelen mensen vaak of hun ervaring (bijvoorbeeld een afwijzing) discriminatie betrof. Bij contacten met instanties ervoeren mensen minder vaak discriminatie.

11 procent van de meldingen ging over discriminatie op grond van handicap. Bij veruit de meeste ervaringen van arbeidsmarktdiscriminatie ging het om omstreden behandeling (81 procent, 839 meldingen). Een vijfde van de meldingen had betrekking op vijandige bejegening (21 procent, 221 meldingen).

Uit de meldingen blijkt dat de ervaringen van arbeidsmarkt-discriminatie op de diverse gronden van elkaar verschilden. Zo ging het bij de gronden geslacht en leeftijd vaak over omstreden behandeling: bij leeftijd gebeurde dit in de sollicitatiefase, vaak zelfs al in de vacaturetekst; bij geslacht ging het meestal om zwangere vrouwen die al aan het werk waren, maar vanwege hun zwangerschap geen contractverlenging kregen of op een andere manier benadeeld werden. Meldingen op grond van herkomst waren deels gerelateerd aan sollicitaties, maar gingen daarnaast vaak over vijandige bejegening op het werk, door collega's, leidinggevenden, cliënten of klanten.

► **Melder zou op haar werk binnenkort een nieuw tijdelijk contract krijgen voor 9 maanden. Ze heeft aangegeven dat ze zwanger is. Haar werkgever wil haar contract nu slechts verlengen tot aan haar zwangerschapsverlof. Na haar zwangerschap zou zij dan wel weer een nieuw contract kunnen krijgen.** ADV-melding

► **Een vrouw solliciteert op de functie van docent op een middelbare school. Na haar sollicitatie hoort ze dat ze in de voorselectie is afgevalen, omdat ze overgekwalificeerd en te oud zou zijn. Dit zou intimiderend zijn voor het huidige docententeam dat uit jonge docenten bestaat.** ADV-melding

► **Man met donkere huidskleur wordt bij stagebedrijf door een collega herhaaldelijk 'vieze neger' genoemd. Hij zegt tegen de collega dat dit echt niet kan en verwacht excuses. School neemt ook contact op met stagebedrijf en regelt een gesprek waarin excuses zijn aangeboden.** ADV-melding

De gemelde ervaringen van discriminatie op grond van handicap bestaan soms juist uit een combinatie van vijandige bejegening en omstreden behandeling, waarbij melders bijvoorbeeld aangeven dat er onvoldoende rekening gehouden wordt met hun beperking of ziekte op het werk, wat uiteindelijk leidt tot ongelijke behandeling.

► **Jaarcontract van blinde vrouw loopt af. Zij krijgt alleen nog een aansluitend tijdelijk contract. Tegen haar is gezegd dat een vast contract is uitgesloten, onder andere omdat zij niet geheel zelfstandig kan werken.** ADV-melding

In voorgaande jaren registreerde de politie welke incidenten zich in de context van werk afspeelden. Deze registratie heeft in 2019 niet plaatsgevonden.

ONDERZOEK

MONITOR ARBEIDSDISCRIMINATIE

Uit de *Monitor arbeidsdiscriminatie 2015-2019* van Discriminatie.nl, de vereniging van antidiscriminatievoorzieningen, blijkt dat ADV's in de periode 2015-2019 jaarlijks meer dan 1100 meldingen ontvingen over discriminatie op de arbeidsmarkt. Ongeveer een derde van die meldingen had betrekking op discriminatie op grond van herkomst. Meldingen bij ADV's over arbeidsmarktdiscriminatie hadden in deze periode in 43 tot 51 procent van de gevallen betrekking op werving en selectie. In minimaal 80 procent van de meldingen is in de periode 2015-2019 sprake geweest van omstreden behandeling. De arbeidsmarktsectoren waar de meeste meldingen over zijn geregistreerd, zijn de gezondheids- en welzijnssector, het onderwijs en de groot- en detailhandel.

Het College ontving 258 verzoeken om een oordeel (48 procent) met betrekking tot arbeidsmarktdiscriminatie. Terwijl het totaal aantal verzoeken bij het College in 2019 hoger lag dan in 2018, is het aantal verzoeken met betrekking tot het terrein arbeid iets gedaald. Ook het aantal vragen bij de Front Office over dit terrein nam af, van 1.533 in 2018 naar 1.154 in 2019, al ging nog steeds meer dan de helft (59 procent) van de vragen over het terrein arbeid.¹⁸

6.2.2 Collectieve voorzieningen

Het percentage meldingen op het terrein van collectieve voorzieningen bedroeg 14 procent (594 meldingen) in 2019, de op een na grootste categorie. 84 procent van de meldingen ging over een omstreden behandeling (458 meldingen). De discriminatie had het vaakst betrekking op de gronden herkomst (34 procent, 187 meldingen) en handicap (21 procent). Met name het groot aantal meldingen op grond van handicap is opvallend, aangezien dit percentage duidelijk boven het gemiddelde van 13 procent op alle terreinen lag. In hoofdstuk 3 is bij de grond handicap al uitgelegd dat bijzonder veel meldingen van discriminatie op grond van handicap betrekking hebben op het terrein van collectieve voorzieningen.

De meldingen gingen over uiteenlopende zaken, bijvoorbeeld het aanvragen van een Wmo-voorziening, het doen van een rijexamen, conflicten met jeugdzorg, beschikbaarheid van toeslagen of uitkeringen, of het gebruik van de bibliotheek. Ook de vele meldingen over het plan om vruchtbaarheidsbehandelingen niet meer uit de basisverzekering te vergoeden voor lesbische en alleenstaande vrouwen kwamen terug in deze categorie. Dit verklaart voor een deel de stijging in deze categorie.

Minister voor Medische Zorg en Sport heeft het standpunt ingenomen dat kunstmatige inseminatie met donorzaad bij alleenstaande en lesbische vrouwen zonder medische noodzaak niet langer vergoed wordt vanuit het basispakket. Melder is een gezonde lesbische vrouw met een kinderwens en voelt zich door deze maatregel gediscrimineerd. ADV-melding

Melder voelt zich gediscrimineerd op basis van handicap/chronische ziekte. Melder heeft een hulpvraag, maar krijgt niet de hulpverlening waar zij al jaren naar zoekt. ADV-melding

6.2.3 Commerciële dienstverlening

479 meldingen (11 procent van het totaal) hadden betrekking op discriminatie in de context van commerciële dienstverlening. Het aantal meldingen op dit terrein is stabiel. Het ging daarbij bijna uitsluitend om omstreden behandeling (71 procent) of om vijandige bejegening (31 procent). Net als bij collectieve voorzieningen hadden bovengemiddeld veel meldingen op dit terrein betrekking op de discriminatiegronden herkomst (44 procent) en handicap (20 procent). Ook nationaliteit, een discriminatiegrond waar over het algemeen weinig meldingen onder vielen, kwam in deze categorie vaker dan gemiddeld voor (6 procent). De meldingen op grond van herkomst hadden in diverse gevallen betrekking op situaties in een winkel waarbij de melder vervelend werd behandeld of bijvoorbeeld wantrouwend werd bejegend door winkelpersoneel. In sommige gevallen was het spreken van een andere taal

ACHTERGROND

UITVOERING VERDRAG HANDICAP

Als toezichthouder op de implementatie van het VN-verdrag handicap heeft het College voor de Rechten van de Mens in 2019 een [rapport](#) over de toegankelijkheid van goederen en diensten (privaat en publiek) uitgebracht. Het College constateert dat de fysieke toegankelijkheid van goederen en diensten veel aandacht krijgt, maar dat de toegankelijkheid van informatie en communicatie en de toegankelijkheid bij dienstverlening nog veel te wensen over laten. Het gaat bijvoorbeeld om de toegankelijkheid van informatie bij noodsituaties, toegankelijkheid van digitale diensten en dienstverlening in bussen, winkels en de horeca.

dan Nederlands de aanleiding voor onenigheid of conflict. Waar het discriminatie op grond van handicap betrof, ging het in veel gevallen om ontoereikende toegankelijkheid van restaurants of winkels. Daarbij werden ook diverse melders ergens geweigerd omdat zij een hulphond bij zich hadden. De discriminatie-ervaringen op grond van nationaliteit hadden betrekking op het aanvragen van een telefoonabonnement, het openen van een bankrekening of afsluiten van een hypotheek en het maken van een testrit in een auto.

► **Melder is op de markt beledigd door een marktkoopman. Toen melder een aangeboden kussen te duur vond, zei de verkoper 'buitenlanders zoeken altijd het goedkoopst maar willen de beste kwaliteit'.** ADV-melding

► **Melder geeft aan dat haar scootmobiel bij een overkapping naast een winkel niet mag staan, terwijl fietsen en brommers er wel mogen staan.** ADV-melding

161 verzoeken om een oordeel bij het College hadden betrekking op het terrein 'leveringen van goederen en diensten' (30 procent van het totaal), 18 meer dan in 2018 toen het nog om 143 verzoeken ging (28 procent). 33 procent van de vragen bij de Front Office (645) had betrekking op dit terrein. In absolute termen was dit een afname, maar relatief gezien was het aandeel van dit terrein juist groter in 2019 dan in 2018.

6.2.4 Buurt, wijk en privésfeer

Bij discriminatie in de buurt of wijk gaat het om ervaringen van melders die in de woonomgeving plaatsvonden, bijvoorbeeld in de context van interacties met burens. Voor melders heeft dit soort ervaringen een grotere impact dan discriminatie op een willekeurige andere locatie, vanwege de persoonlijke nabijheid en bekendheid van de context en het soms langdurige karakter van dit soort situaties. Hetzelfde geldt voor discriminatie in de privésfeer, waarbij het vaak gaat om conflicten tussen familieleden of vrienden. Deze twee terreinen bespreken we daarom bij elkaar.

In 2019 had 8 procent van de meldingen betrekking op discriminatie in de buurt of wijk. Dit percentage is gelijk gebleven in vergelijking met 2018. Het absolute aantal meldingen steeg van 348 naar 363. Daarnaast kwamen er 56 meldingen over discriminatie in de privésfeer binnen, 1 procent van het totaal.

De meldingen van discriminatie in de buurt of wijk gingen in 66 procent van de gevallen over discriminatie op grond van herkomst (216 meldingen), gevolgd door discriminatie op basis van seksuele gerichtheid (15 procent, 49 meldingen). Deze twee gronden kwamen daarmee veel vaker dan gemiddeld voor in deze categorie, wat erop wijst dat de incidenten in de buurt of wijk van een specifieke aard zijn. Dat komt ook naar voren als we kijken naar de discriminatiewijze: in 88 procent van de meldingen was er sprake van vijandige bejegening (287 meldingen), veel vaker dan gemiddeld (39 procent). Ook bedreiging (18 procent, 58 meldingen) en geweld (11 procent, 37 meldingen) werd vaker gemeld in de buurt dan in de overige terreinen.

► **Een vrouw wil een autoverzekering aanvragen bij een verzekeraar. De verzekeraar weigert dat, omdat de vrouw op een woonwagenlocatie woont en er sprake zou zijn van een 'verhoogd risico'. De vrouw voelt zich gediscrimineerd vanwege haar herkomst.** Oordeel College

► **Twee vrouwen worden gepest door tieners uit de buurt. Ze worden uitgescholden en hun huis is een keer bekogeld met eieren.** ADV-melding

Het beeld dat uit de cijfers naar voren komt wordt door een inhoudelijke bestudering van de meldingen bevestigd. In de meeste gevallen ging het bij de meldingen om mensen die door hun burens worden beledigd, uitgescholden of getreiterd, vanwege hun herkomst, hun seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Vaak waren directe burens, bijvoorbeeld in hetzelfde portiek, de veroorzaker van de discriminatie, soms ging het om (groepen) kinderen of jongeren. Meldingen op grond van herkomst waren vooral afkomstig van melders met een migratieachtergrond, en in enkele gevallen van melders die zich juist op grond van hun Nederlandse achtergrond vijandig bejegend voelden. De meldingen op grond van seksuele gerichtheid waren afkomstig van homoseksuele mannen (individueel) en van homoseksuele of lesbische stellen. Verder ging het in minimaal 12 gevallen om pesterijen gericht tegen transgender personen.

► **Een man wordt lastiggevallen door verschillende burens. Ze gooien condooms voor de voordeur van de man, omdat ze denken dat hij homo is.** ADV-melding

► **Een mevrouw met een Russische migratieachtergrond krijgt van haar buurman racistische opmerkingen te horen als 'ga terug naar je eigen land' en 'jij geniet van de uitkering terwijl ik mijn belasting moet afdragen'.** ADV-melding

De meldingen van discriminatie in de privésfeer gingen in meer dan de helft van de gevallen over herkomst en hadden ook overwegend betrekking op vijandige bejegening. Mensen maakten vaak melding van beledigend of bedreigend gedrag

van partners of ex-partners. In enkele gevallen ging het om incidenten van partnergeweld.

► **Na scheiding worden Joodse vrouw en haar kinderen door ex-partner met de dood bedreigd. Haar Joodse achtergrond wordt hierbij benadrukt.** ADV-melding

Het College registreert de woonomgeving niet als apart terrein.

6.2.5 Openbare ruimte

ADV's ontvingen in 2019 288 meldingen over discriminatie in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op straat, in het verkeer of bij het winkelen. Het ging om 7 procent van het totaal aantal meldingen, 1 procentpunt meer dan in 2018. In de verdeling over discriminatiegronden en -wijzen leken deze meldingen op de meldingen op het terrein van de buurt of wijk. Zo gingen de ervaringen van discriminatie in de openbare ruimte in veel gevallen over discriminatie op grond van herkomst (54 procent, 144 meldingen), gevolgd door discriminatie op grond van seksuele gerichtheid (20 procent, 52 meldingen). Ook godsdienst kwam in de openbare ruimte vaker als discriminatiegrond voor dan gemiddeld.

► **Vrouw met een hoofddoek loopt op de parkeerplaats van een ziekenhuis, achter haar loopt een man die zogenaamde geitengeluiden maakt: 'mèh mèh'.** ADV-melding

In 79 procent (211 meldingen) was sprake van vijandige bejegening, in 13 procent ging het om een bedreiging

► **Twee lesbische vrouwen worden voor 'smerige potten' uitgemaakt en bespuugd. Hun kinderen worden bedreigd.**

► **Melder is op straat verbaal gediscrimineerd door een voorbijganger. Hij werd uitgemaakt voor 'poepchineses'.**

ADV-meldingen

(34 meldingen), en in 9 procent (25 meldingen) was er sprake van geweld. Anders dan bij de incidenten in de buurt of wijk ging het in de meeste gevallen om vijandige bejegening door onbekenden. Vaak leek er geen aanleiding voor de belediging, bedreiging of geweld, en was de vijandige bejegening puur gericht op de herkomst, seksuele gerichtheid of een ander kenmerk van de melder.

6.2.6 Onderwijs

Onderwijs is een van de kleinere categorieën in de meldingenbestanden van de ADV's. In 2019 kwamen 287 meldingen over discriminatie in het onderwijs bij ADV's binnen, dit betrof 7 procent van het totaal aantal meldingen. Het aantal meldingen van discriminatie in het onderwijs is stabiel.

59 procent van de meldingen op het terrein van onderwijs had te maken met discriminatie op grond van herkomst, gevolgd door discriminatie op grond van een handicap/chronische ziekte (19,4 procent). De discriminatie vond vooral plaats in de vorm van omstreden behandeling (152 meldingen) of een vijandige bejegening (121 meldingen). Waar veel van de discriminatie-ervaringen op grond van herkomst betrekking hadden op pestgedrag van scholieren, zowel op de basisschool als op de middelbare school, ging het bij de meldingen van discriminatie op grond van handicap vaker om een institutionele kwestie: bijvoorbeeld onenigheid tussen ouders van leerlingen met een beperking over noodzakelijke aanpassingen, of studenten met een beperking die geen toegang tot een bepaalde studie of voorziening kregen.

Het College ontving 212 vragen (11 procent) bij de Front Office en 2 verzoeken om een oordeel op het terrein van onderwijs.¹⁹

► **Een scholier wordt al langere tijd bedreigd, gepest en gediscrimineerd door een schoolgenoot. Deze maakt opmerkingen als 'ga terug naar jouw apenboom'.**

ADV-melding

► **Een man met een visuele beperking moet in het kader van zijn opleiding een tentamen maken bij een exameninstituut bij hem in de buurt. Het exameninstituut weigert aanpassingen te doen zodat de man het tentamen kan maken. De man voelt zich gediscrimineerd op grond van zijn visuele beperking.** ADV-melding

6.2.7 Overige terreinen

Het percentage meldingen bij ADV's op het terrein van publieke/politieke opinie bedroeg 6 procent (267), een toename van 2 procent in vergelijking met 2018, toen 183 meldingen betrekking hadden op dit terrein. In de meeste gevallen was er sprake van vijandige bejegening (80 procent, 196 meldingen), wat in deze context ook een discriminerende uitlating in de media of politiek kan betekenen. 47 procent van de meldingen in deze categorie had betrekking op de grond herkomst (39 procent, 103 meldingen). De stijging in deze categorie heeft mede te maken met het grote aantal meldingen over de (ondertekening van de) Nashville-verklaring in januari 2019.

196 ADV-meldingen gingen over discriminatie in de context van huisvesting, 4 procent van het totaal. Dat betekende een daling van het aantal meldingen op dit terrein, in vergelijking met 2018, toen nog 217 ervaringen werden gemeld. In de

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Uit het SCP-onderzoek *Ervaren discriminatie in Nederland II* blijkt dat drie op de tien studenten en scholieren vermoeden gediscrimineerd te zijn in het onderwijs. Dit kan ertoe leiden dat studenten en scholieren een opleiding onder hun niveau volgen, stoppen met een opleiding of gevoelens van eenzaamheid en onveiligheid ervaren. Slechts één op de zes studenten maakt melding van de (mogelijke) discriminatie, en dan voornamelijk intern bij de opleiding en dus niet bij een registratie-instantie. 83 procent van de scholieren en studenten met een discriminatie-ervaring in het onderwijs heeft dit nergens gemeld.

meeste gevallen ging het om personen die, soms expliciet en soms impliciet, bij het zoeken naar een (huur)woning werden afgewezen op grond van hun herkomst, seksuele gerichtheid of een ander kenmerk. In andere gevallen ging het om conflicten tussen huurders en verhuurders waarbij discriminatie een rol speelde. De ervaringen vonden zowel in de vrije als in de sociale huursector plaats.

► **Woonbemiddelingsbureau geeft aan geen woningen aan mannen te verhuren, tenzij ze met een vrouw samenwonen. Melder heeft geprobeerd uit te leggen dat het gaat om twee mannen die een relatie met elkaar hebben en dus nooit met een vrouw gaan samenwonen, maar het bureau blijft bij het standpunt.** ADV-melding

Op het terrein van horeca werden 222 meldingen (5 procent) gedaan. De discriminatie had het vaakst betrekking op grond van herkomst met 85 meldingen (41 procent), en had in 163 gevallen te maken met omstreden behandeling (78 procent), zoals weigering bij de toegang tot een horecagelegenheid.

6.3 Discriminatie op het internet en in de media

Het Meldpunt internetdiscriminatie (MiND) registreert meldingen van discriminatie die zich op het internet afspelen. Internetgebruikers kunnen zich tot MiND wenden en discriminerende uitingen rapporteren. MiND beoordeelt vervolgens of de uitingen strafbaar zijn. Als dit het geval is, dan neemt MiND contact op met de beheerders van de betreffende websites en platforms om de uitingen te laten verwijderen. Discriminatie op sociale media rekent MiND ook onder discriminatie op het internet. Het kan zowel gaan

over openbare uitingen als over privé-berichten tussen gebruikers van socialemediaplatforms. Er bestaat dan ook een zekere overlap met andere terreinen: incidenten kunnen zich afspelen op het internet, maar gerelateerd zijn aan de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld tussen collega's) of het onderwijs (bijvoorbeeld tussen leerlingen).

MiND ontving in 2019 692 meldingen van discriminatie op internet. Dat was een stijging met 99 meldingen ten opzichte van 2018, toen het aantal meldingen van discriminatie op internet 583 bedroeg. Het totaal aantal meldingen was nog steeds fors lager dan in 2017, toen 1.367 meldingen werden gedaan. Terugkijkend was 2017 een jaar met een uitzonderlijk hoog aantal meldingen, wat toen verklaard werd door intensief maatschappelijk debat omtrent vluchtelingen in dat jaar. Net als in 2018 hadden de meeste MiND-meldingen betrekking op uitingen op overige/autonome websites, dus niet op sociale media: het percentage is gestegen van 49 procent in 2018 naar 58 procent in 2019, wat neerkwam op 399 meldingen. 30 procent van de meldingen bij MiND hadden te maken met sociale media, 205 meldingen. Het merendeel van deze meldingen had betrekking op het platform Facebook (44 procent), gevolgd door Twitter (34 procent). De meldingen over autonome websites waren daarmee bijna op hetzelfde niveau als in 2017, terwijl het aantal meldingen over sociale media relatief laag bleef.

38 procent van de meldingen van MiND had betrekking op de discriminatiegrond herkomst. In 2018 bedroeg dit percentage nog 27 procent. De meeste meldingen in deze categorie gingen over discriminerende uitingen over vluchtelingen, daarnaast ging het vaak over discriminatie op grond van een donkere huidskleur. 13 procent van het totaal aantal

ONDERZOEK

DISCRIMINATIE BIJ VERHUUR

In oktober 2019 publiceert de Radboud Universiteit het onderzoek *Discriminatie bij de verhuur van woningen?* Hieruit blijkt dat de krapte op de woningmarkt een belangrijke factor is die discriminatie op de private huurwoningmarkt versterkt, in combinatie met het ontbreken van een transparant verdelingssysteem. Ook wordt duidelijk dat het probleem discriminatie niet of nauwelijks op de agenda staat van bracheorganisaties of andere relevante actoren. Voor verhuurders, makelaars en potentiële huurders is niet helder wat wel en niet mag op grond van anti-discriminatiewetgeving. Het onderzoek draagt potentiële beleidsinstrumenten aan, als voorlichting, gedragscodes, mystery calls (een makelaar krijgt een verzoek om te discrimineren), praktijktests (mensen met een verschillende achtergrond reageren op dezelfde advertentie) en een verplichte motiveringsplicht bij afwijzing.

meldingen had betrekking op persoonlijke discriminatie (dus niet gericht tegen een groep), 12 procent van de meldingen had betrekking op een andere discriminatiegrond dan door MiND gecategoriseerd en 11 procent van de meldingen had betrekking op de discriminatiegrond antisemitisme. Het aantal meldingen in de laatste categorie is in 2019 gehalveerd ten opzichte van 2018, toen nog 25 procent van alle meldingen betrekking had op antisemitisme. 64 meldingen, 9 procent van het totaal, gingen over godsdienstdiscriminatie, waarvan 58 meldingen betrekking hadden op de islam en 3 op het christendom.

ADV's registreren meldingen van discriminatie die te maken hebben met media en reclame. 3 procent van het totaal aantal meldingen ging hierover (138 meldingen). Het ging daarbij in de meeste gevallen om een vijandige bejegening (79 meldingen). Het vaakst waren de meldingen gerelateerd aan de gronden herkomst (62 procent, 73 meldingen) en geslacht (12 procent, 14 meldingen). In de meeste gevallen ging het om mensen die aanstoot namen aan bepaalde woorden of uitspraken in krantenberichten of -columns, tv-uitzendingen en reclames. Ook kwamen verschillende meldingen van kwetsende berichten op Facebook en andere socialemediaplatforms bij ADV's binnen.

► Een bouwmarkt heeft een reclamespotje gemaakt waarin Aziaten belachelijk gemaakt worden. Een Aziatische vrouw zegt naar aanleiding van het reclamespotje meerdere keren gediscrimineerd te zijn. ADV-melding

6.4 In het kort

- ▶ De verdeling van ADV-meldingen over de terreinen is in 2019 redelijk constant gebleven. Er zijn enkele kleine verschuivingen. Het aantal ADV-meldingen op het terrein arbeidsmarkt nam iets af ten opzichte van 2018. Het aandeel meldingen op het terrein van collectieve voorzieningen nam iets toe ten opzichte van 2018.
- ▶ Net als in voorgaande jaren hadden de meeste ADV-meldingen betrekking op de arbeidsmarkt (1.140 meldingen, 26 procent). Het ging bijvoorbeeld om discriminatie bij sollicitaties, op de werkvloer door collega's of klanten, of op een andere manier tijdens het uitoefenen van een beroep. 35 procent (360) van deze meldingen had betrekking op de discriminatiegrond herkomst, 22 procent (227) op de discriminatiegrond geslacht en 17 procent (177) op de discriminatiegrond leeftijd. Het College ontving 258 verzoeken om een oordeel en 1.154 vragen met betrekking tot arbeidsmarktdiscriminatie.
- ▶ ADV's ontvingen 594 meldingen (14 procent) op het terrein van collectieve voorzieningen, de op een na grootste categorie. Ruim 80 procent van de meldingen ging over een omstreden behandeling en de discriminatie had het vaakst betrekking op de gronden herkomst en handicap. De meldingen gingen over uiteenlopende zaken zoals het aanvragen van een Wmo-voorziening, het doen van een rijexamen en conflicten met de jeugdzorg.
- ▶ 479 meldingen bij ADV's hadden betrekking op discriminatie op het terrein van commerciële dienstverlening, 11 procent van het totaal. Het ging bijvoorbeeld om ervaringen in winkels, restaurants, of bij het afsluiten van een

abonnement of verzekering. 161 verzoeken om een oordeel bij het College hadden betrekking op het terrein 'leveringen van goederen en diensten' (30 procent van het totaal).

- ▶ 8 procent van de ADV-meldingen had betrekking op discriminatie in de buurt of wijk en 1 procent van de meldingen had betrekking op discriminatie in de privésfeer. Meldingen van discriminatie in de buurt of wijk gingen in 66 procent van de gevallen over discriminatie op grond van herkomst en in 15 procent van de gevallen over seksuele gerichtheid. In de meeste gevallen gingen de meldingen over burens die beledigen, treiteren en uitschelden vanwege herkomst, seksuele gerichtheid of genderidentiteit. Discriminatie in de privésfeer ging in meer dan de helft van de gevallen over herkomst, waarbij vaak sprake was van beledigend of bedreigend gedrag van partners of ex-partners.
- ▶ ADV's ontvingen 288 meldingen (7 procent) over discriminatie in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op straat, in het verkeer of bij het winkelen. In 79 procent van de meldingen was er sprake van een vijandige bejegening. Vaak was de vijandige bejegening gericht op de herkomst of seksuele gerichtheid van de melder.
- ▶ In 2019 ontvingen ADV's 287 meldingen (7 procent) over discriminatie in het onderwijs. Ruim 59 procent van de meldingen had te maken met discriminatie op grond van herkomst, gevolgd door discriminatie op grond van een handicap/chronische ziekte. Meldingen gingen over pestgedrag van scholieren, onenigheid tussen ouders van leerlingen met een beperking over noodzakelijke aanpassingen, of studenten (met een beperking) die geen toegang tot een bepaalde studie of voorziening kregen.

Het College ontving 212 vragen (11 procent) bij de Front Office en 2 verzoeken om een oordeel op dit terrein.

- ▶ MiND ontving in 2019 682 meldingen van discriminatie op internet. Net als in 2018 hadden de meeste MiND-meldingen betrekking op uitingen op overige/autonome websites (58 procent, 399 meldingen), dus niet op sociale media. 30 procent van de meldingen bij MiND had te maken met sociale media (205 meldingen). Het merendeel van deze meldingen had betrekking op het platform Facebook (44 procent), gevolgd door Twitter (34 procent). 38 procent van de meldingen van MiND had betrekking op de discriminatiegrond herkomst.

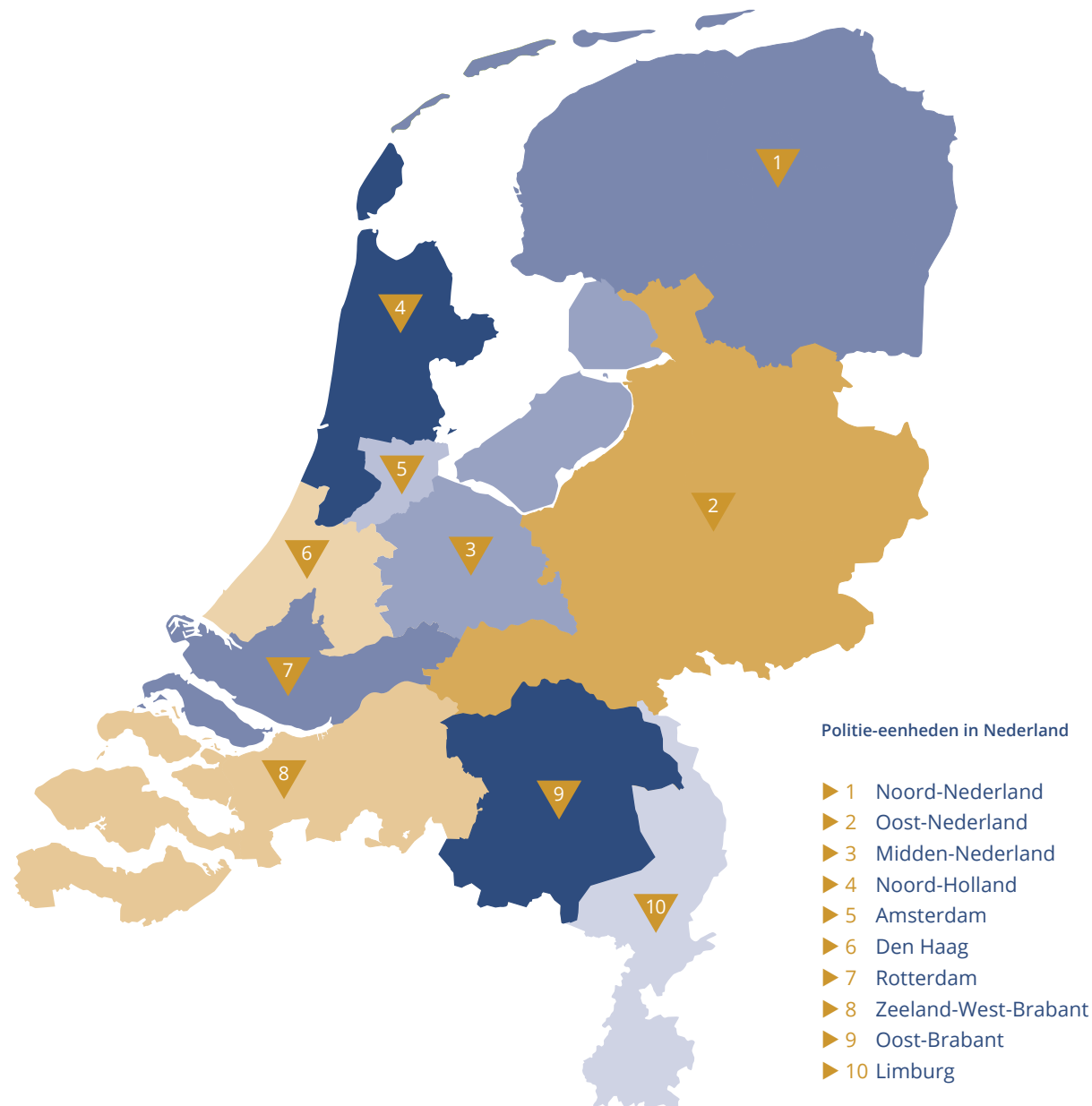
7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk laten we de registraties en meldcijfers vanuit een regionaal perspectief zien. De geografische indeling die we hiervoor hanteren zijn de politie-eenheden. Nederland is verdeeld in tien politie-eenheden. De politie verzamelt en analyseert de gegevens op het niveau van de politie-eenheid. In de meeste politie-eenheden zijn meerdere ADV's actief. De meldingen van deze ADV's zijn per politie-eenheid bij elkaar opgeteld. Cijfers van het College voor de Rechten van de Mens zijn in dit rapport niet uitgesplitst naar de politie-eenheden. Meldingen bij MiND over discriminatie op het internet zijn vaak niet gebonden aan een fysieke locatie en daarom ook niet opgenomen in de regionale vergelijking.

Doordat er grote verschillen zijn tussen politie-eenheden, bijvoorbeeld in bevolkingssamenstelling, infrastructuur (stedelijk of landelijk) en voorzieningen, is het niet verrassend als de geregistreerde discriminatie-incidenten anders van aard zijn. Deze verschillen stippen we in dit hoofdstuk slechts op algemeen vergelijkend niveau aan. Wie meer wil weten over wat bekend is over discriminatie op regionaal en lokaal niveau, kan deze informatie vinden in een van de regionale rapporten. Op de website van www.discriminatie.nl zijn alle rapporten te vinden.²⁰ Ze bevatten net als dit rapport informatie over de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten, de meldingen bij de ADV's en de verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens.

7.2 Aantal discriminatie-incidenten en meldingen

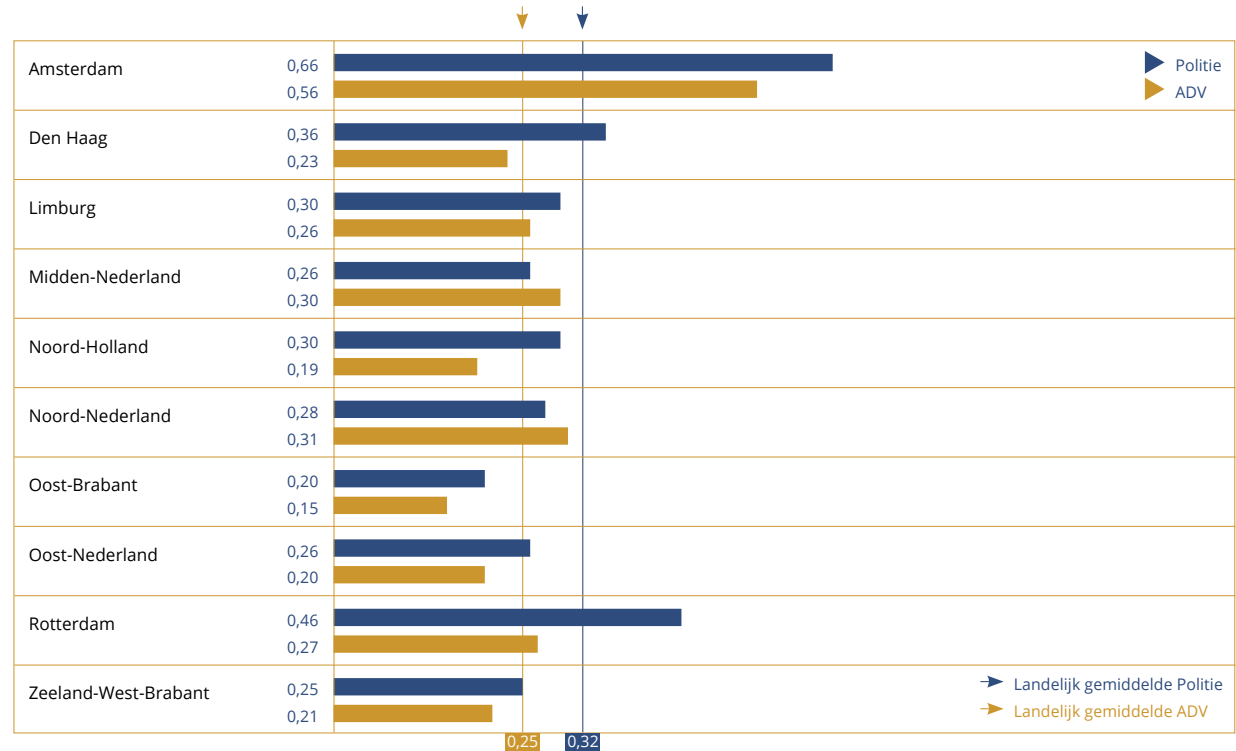
Hieronder bespreken we het aantal politieregistraties en ADV-meldingen per politie-eenheid. De tien eenheden verschillen duidelijk in grootte en inwoneraantal. In het gebied van de

grootste eenheid (Oost-Nederland) wonen ruim 3 miljoen mensen, in het gebied van de kleinste eenheid (Amsterdam) zijn dat er ruim 1 miljoen. Om de aantallen te kunnen vergelijken, hebben we de aantallen daarom berekend als aantal registraties en meldingen per 1.000 inwoners. In figuur 8 zijn deze promillages per eenheid weergegeven.

Uit deze gegevens blijkt dat de politie landelijk gezien 0,32 incidenten per 1.000 inwoners registreerde en dat ADV's 0,25 meldingen per duizend inwoners binnen kregen. In de eenheden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag registreerde de politie verhoudingsgewijs veel meer incidenten dan gemiddeld: in Amsterdam werden zelfs twee keer zoveel incidenten geregistreerd als gemiddeld. We weten uit voorgaande jaren dat in deze eenheden ook relatief veel discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak worden geregistreerd. Dit zou mede een verklaring kunnen zijn voor het gegeven dat in de eenheden Rotterdam en Den Haag het verschil tussen het aantal politieregistraties en ADV-meldingen zo groot was. Bij de ADV-meldingen stond ook de eenheid Amsterdam veruit bovenaan en kwamen er verder bij ADV's in Noord-Nederland en Midden-Nederland veel meldingen per inwoner binnen.

De politie registreerde juist verhoudingsgewijs minder incidenten in Oost-Brabant, Zeeland-West-Brabant en Oost-Nederland: in Oost-Brabant werden 0,2 incidenten per 1.000 inwoners geregistreerd, minder dan een derde van het aantal in Amsterdam. In Oost-Brabant kwamen ook verhoudingsgewijs de minste ADV-meldingen binnen. Ook in Noord-Holland, Oost-Nederland en Zeeland-West-Brabant was het aantal meldingen per 1.000 inwoners relatief laag. discriminerend beledigd na een aanhouding, controle of

Figuur 8 Discriminatie-incidenten politie en ADV-meldingen per politie-eenheid naar aantal per 1.000 inwoners in 2019²¹

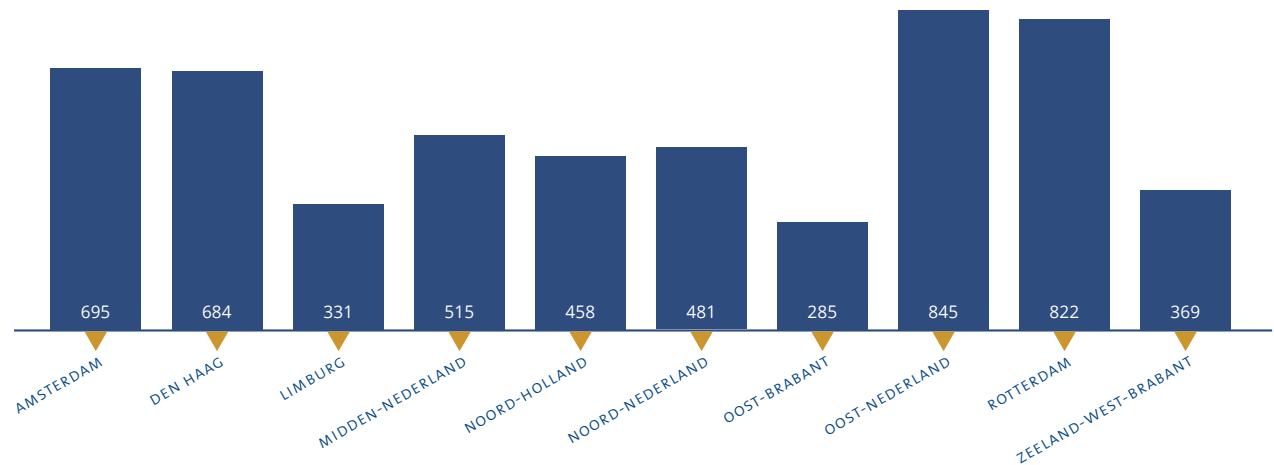
het geven van een bekeuring. In een klein deel van de gevallen werden agenten uit het niets uitgescholden met discriminerende termen. Ook bij de discriminatie van overmedewerkers ging het vaak om incidenten in de context van een controle of terechtwijzing door het personeel.

De gegevens in figuur 8 laten zien dat het aantal meldingen bij ADV's en het aantal politieregistraties lang niet altijd met elkaar in lijn zijn. Zo werden in de eenheid Amsterdam zowel

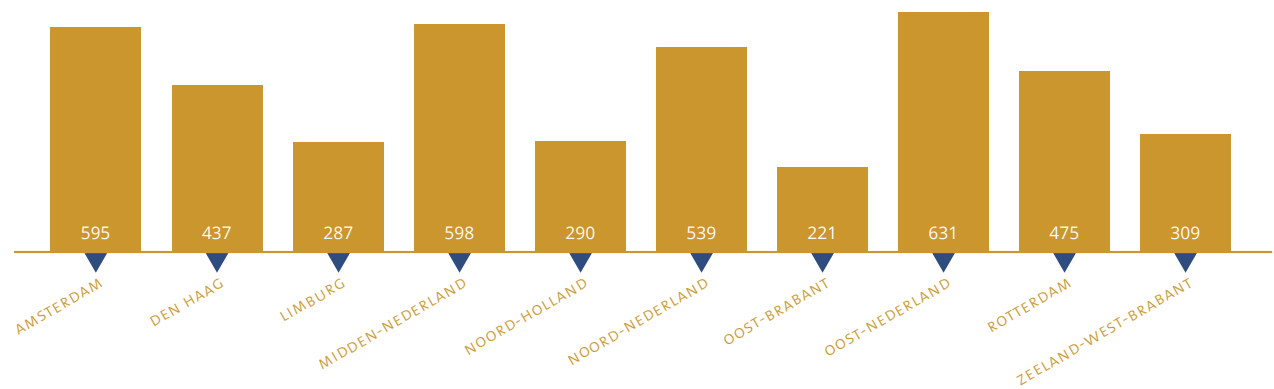
bij de politie als bij de ADV weliswaar bovengemiddeld veel incidenten en meldingen geregistreerd en bijvoorbeeld in de eenheid Oost-Brabant bij beide organisaties bovengemiddeld weinig. Maar in de eenheid Den Haag steeg het aantal politieregistraties boven het gemiddelde uit, terwijl het aantal ADV-meldingen onder het gemiddelde bleef. In Noord-Nederland was dat weer precies andersom. Deze onvoorspelbaarheid heeft er mede mee te maken dat de uitschieters, zoals Amsterdam en Rotterdam voor de politieregistraties en Amsterdam voor de ADV-meldingen, het gemiddelde sterk omhoog halen.

Als we de berekening naar het aantal inwoners achterwege laten en naar het totaal aantal registraties en meldingen per eenheid kijken, ontstaat een ander beeld. Figuur 9 en figuur 10 laten de verdeling van het totaal aantal registraties en meldingen per politie-eenheid zien.

Als we de absolute aantallen bekijken, valt op dat de grootste politie-eenheid Oost-Nederland en de vier randstedelijke eenheden (Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Midden-Nederland) de meeste incidenten registreerden in 2019. Oost-Brabant, Limburg en Zeeland-West-Brabant registreerden juist veel minder meldingen. De verschillen zijn groot: in Oost-Nederland, de eenheid met de meeste registraties, werden bijna drie keer zo veel incidenten geregistreerd als in Oost-Brabant, de eenheid met het kleinste aantal registraties. Bij de ADV's zien we hetzelfde algemene patroon, al was de precieze volgorde in 2019 wel anders dan bij de politie en valt Noord-Nederland op als een van de eenheden met de meeste meldingen. ADV's in Oost-Nederland registreerden bij elkaar de meeste meldingen, in Limburg en Oost-Brabant kwamen ook bij ADV's juist relatief weinig meldingen binnen.

Figuur 9 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid in 2019

Figuur 10 ADV-meldingen per politie-eenheid in 2018-2019

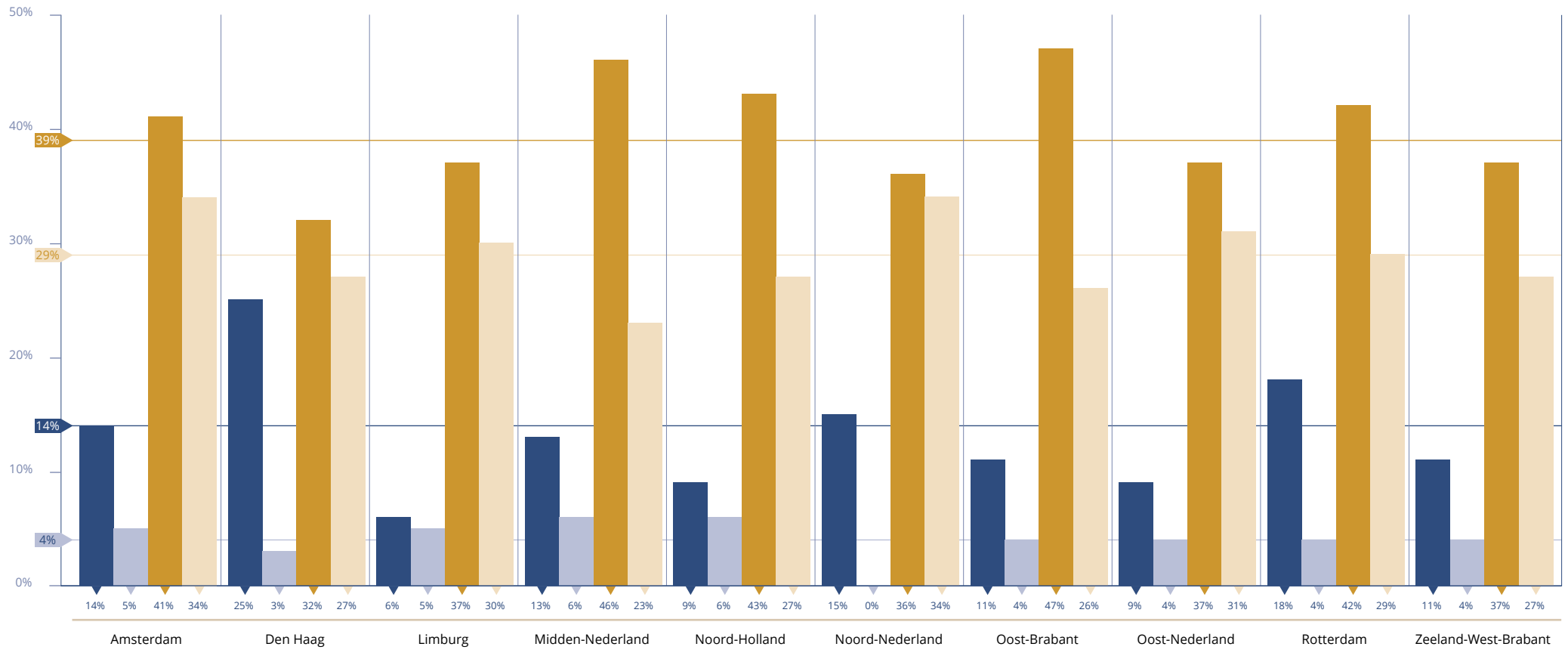
7.3 Discriminatiegrond

In figuur 11 en figuur 12 op de volgende pagina's zijn de verdelingen van de registraties en meldingen naar discriminatiegrond per eenheid weergegeven. We laten hierbij de 'grootste' gronden zien.

Bij de door de politie geregistreerde incidenten valt op dat de volgorde van de vier discriminatiegronden met de meeste incidenten, net als in voorgaande jaren, in alle eenheden dezelfde was: herkomst was de grootste categorie, gevolgd door seksuele gerichtheid, antisemitisme en godsdienst. Het aandeel van de grootste grond, herkomst, varieerde van 32 procent in Den Haag tot 47 procent in Oost-Brabant. Bij seksuele gerichtheid lagen de percentages tussen 23 procent in Midden-Nederland en 34 procent in Amsterdam en Noord-Nederland. Het aandeel van de discriminatiegrond antisemitisme per eenheid liep verhoudingsgewijs het meest uiteen: in Limburg ging het om 6 procent van de registraties, in Den Haag om 25 procent. Een gedeeltelijke verklaring zou kunnen zijn dat deze discriminatiegrond in de eenheden waar van oudsher de meeste incidenten tegen werknemers met een publieke taak zijn geregistreerd (zoals Den Haag en Rotterdam) vaker wordt vastgelegd, waaronder veel incidenten vallen waarbij politiemedewerkers voor 'Jood' worden uitgemaakt.

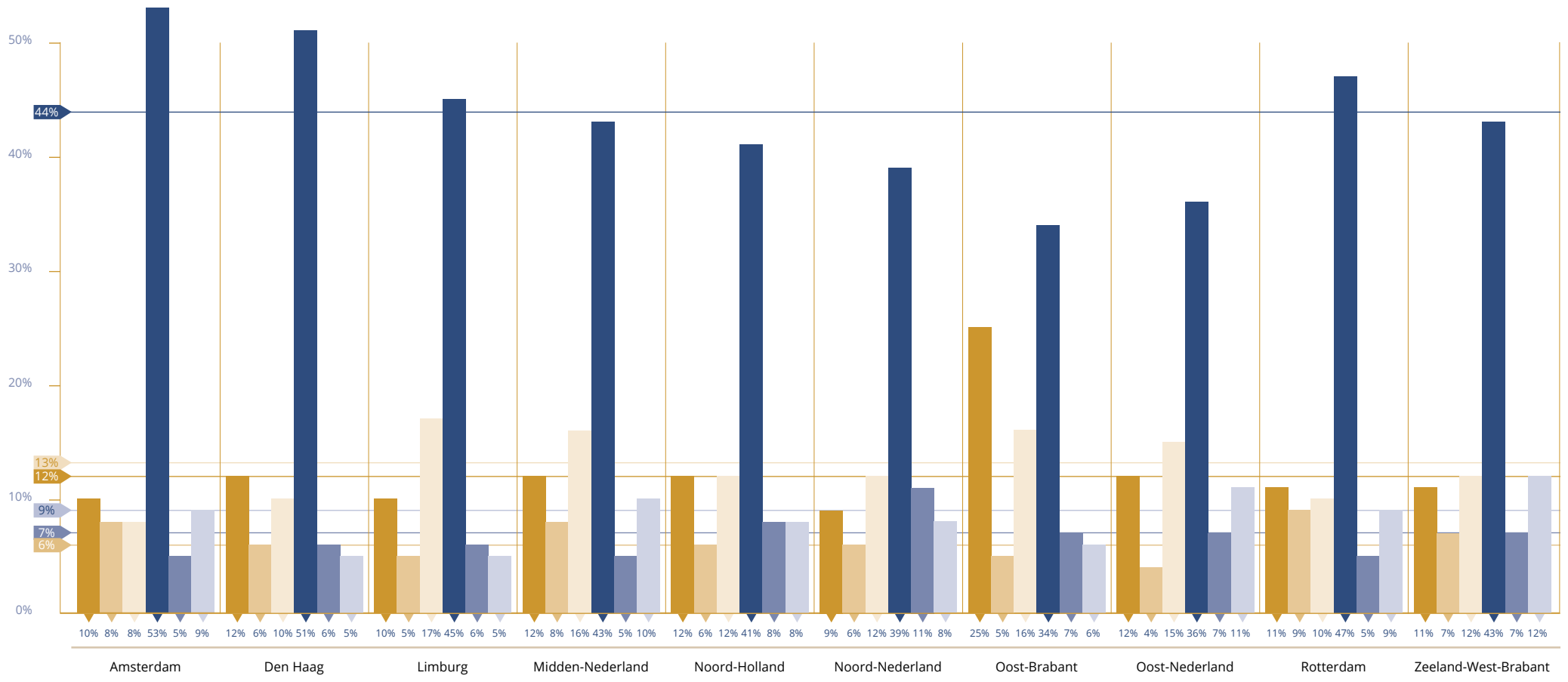
Bij de ADV-meldingen is er geen twijfel mogelijk dat herkomst in alle eenheden de discriminatiegrond met veruit de meeste meldingen was. In Amsterdam en Den Haag had zelfs meer dan de helft van de meldingen betrekking op deze grond. In Oost-Brabant ging weliswaar 'slechts' 34 procent van de meldingen over herkomst, maar het was alsnog met afstand de grootste grond. Bij de overige gronden zien we echter nogal wat verschillen in de volgorde. Zo ging in Oost-Brabant

25 procent van de meldingen over de grond geslacht, waar deze grond in andere eenheden goed was voor tussen de 9 en 12 procent van de meldingen. Dit heeft naar alle waarschijnlijkheid te maken met de meldingen over het aannemebeleid van de TU Eindhoven. Ook het aandeel van de grond handicap verschilde sterk tussen de eenheden: in Limburg, Midden-Nederland en Oost-Brabant had 16 tot 17 procent van de meldingen betrekking op handicap, in Amsterdam slechts 8 procent van het totaal, bij een landelijk gemiddelde van 13 procent. Als we alle vijf gronden in acht nemen, leek de verdeling in Noord-Holland en Zeeland-West-Brabant het meest op het landelijk gemiddelde.

Figuur 11 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2019
 De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

- ▶ Antisemitisme
- ▶ Godsdienst
- ▶ Herkomst
- ▶ Seksuele gerichtheid

Figuur 12 ADV-meldingen per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2019²²

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

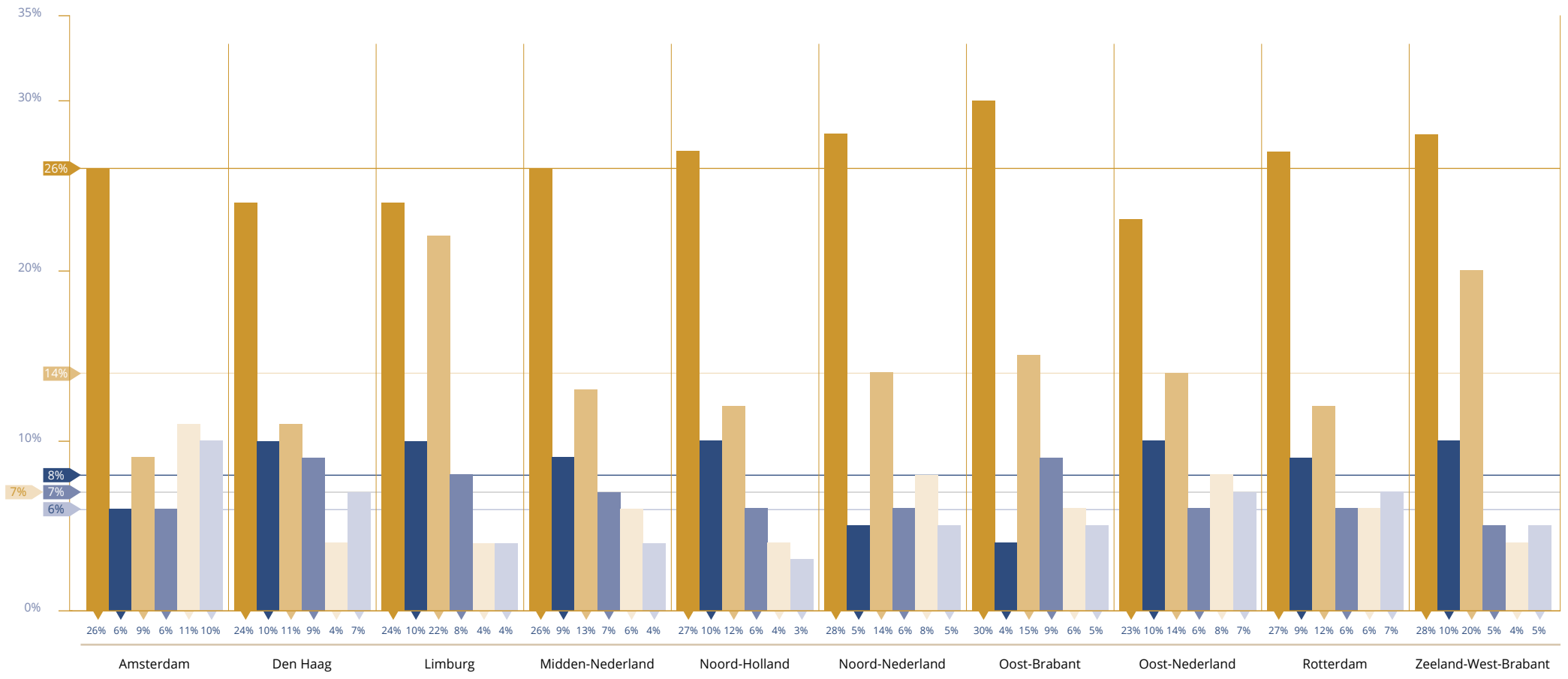
- ▶ Geslacht
- ▶ Godsdienst
- ▶ Handicap/chronische ziekte
- ▶ Herkomst
- ▶ Leeftijd
- ▶ Seksuele gerichtheid

7.4 Discriminatiewijze

Met uitzondering van de eenheid Limburg (47 procent) betrof in alle eenheden meer dan de helft van de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten een uitlating. In Den Haag ging het zelfs om 71 procent van de incidenten, in Noord-Nederland om 67 procent. Het aandeel geweldsincidenten was redelijk evenwichtig verdeeld over de verschillende eenheden: Den Haag had een relatief laag aandeel geweldsincidenten met 9 procent, Midden-Nederland en Rotterdam lieten een relatief hoog percentage zien met 15 procent, de overige eenheden zaten daar tussenin. Opvallend zijn de grote verschillen in het aantal geregistreerde bedreigingen: het aandeel varieerde van 4 procent in Noord-Nederland tot 17 procent in de eenheid Amsterdam. De verdeling van ADV-meldingen naar discriminatiewijze per eenheid was in grote lijnen constant: in alle eenheden was omstreden behandeling goed voor meer dan de helft van alle meldingen, gevolgd door vijandige bejegening. De daadwerkelijke percentages liepen echter sterk uiteen: van de ADV-meldingen in Oost-Brabant ging 76 procent over omstreden behandeling en 24 procent over vijandige bejegening, in Amsterdam had 53 procent van de meldingen betrekking op omstreden behandeling en 46 procent op vijandige bejegening. In Amsterdam kwamen ook bovengemiddeld veel meldingen van bedreigingen binnen (9 procent), in Den Haag juist bijzonder weinig (2 procent). Voor de rest beperkten de variaties tussen de eenheden zich grotendeels tot de verdeling tussen de categorieën omstreden behandeling en vijandige bejegening.

7.5 Maatschappelijk terrein

Figuur 13 laat de verdeling van de ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein per eenheid zien. De arbeidsmarkt was in alle eenheden de grootste categorie, waarbij minimaal 23 procent (Oost-Nederland) en maximaal 30 procent (Oost-Brabant) van alle meldingen zich op dit terrein afspeelde. Het terrein collectieve voorzieningen springt het meest in het oog: terwijl landelijk gezien 14 procent van alle meldingen betrekking had op dit terrein, was dit in Limburg met 22 procent bijna de grootste categorie. Ook in Zeeland-West-Brabant ging met 20 procent een uitzonderlijk groot aandeel van de meldingen over dit terrein. In paragraaf 6.3 hebben we gezien dat in deze eenheden de discriminatiegrond handicap/chronische ziekte bovengemiddeld vaak naar voren kwam, wat ook wijst op een afwijkend meldingenpatroon. Wat de oorzaak is van deze verschillen, is echter niet bekend. Verder valt op dat in de eenheid Amsterdam bovengemiddeld veel meldingen over de openbare ruimte en over de publieke/politieke opinie bij de ADV binnenkwamen, terwijl dit in Noord-Holland amper het geval was. Meldingen met betrekking tot het terrein onderwijs waren het meest evenwichtig verdeeld over de verschillende eenheden, waarbij tussen de 5 en 9 procent van de meldingen betrekking had op dit terrein.

Figuur 13 ADV-meldingen per politie-eenheid naar maatschappelijk terrein 2019

De landelijke percentages staan aangegeven in de gekleurde pijlen links.

- ▶ Arbeidsmarkt
- ▶ Buurt/wijk
- ▶ Collectieve voorzieningen
- ▶ Onderwijs
- ▶ Openbare ruimte
- ▶ Publieke/politieke opinie

7.6 In het kort

- ▶ In verhouding tot het aantal inwoners werden in Amsterdam (0,66), Rotterdam (0,46) en Den Haag (0,36) door de politie de meeste incidenten geregistreerd. In deze drie eenheden werden in het verleden relatief veel discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak geregistreerd. In de eenheden Oost-Brabant (0,2), Oost-Nederland (0,26) en Zeeland-West-Brabant registreerde de politie de minste meldingen per 1.000 inwoners.
- ▶ In de eenheid Amsterdam werden de meeste ADV-meldingen per inwoner ontvangen (0,56), gevolgd door Noord-Nederland (0,31) en Midden-Nederland (0,3). ADV's in Oost-Brabant (0,15), Noord-Holland (0,19) en Oost-Nederland (0,2) ontvingen juist relatief weinig meldingen per 1.000 inwoners.
- ▶ In absolute aantallen registreerde de politie in de eenheid Oost-Nederland (845) en de vier Randstedelijke eenheden de meeste incidenten. Oost-Nederland is de eenheid met veruit de meeste inwoners. In de eenheden Oost-Brabant, Limburg en Zeeland-West-Brabant registreerde de politie ook absoluut gezien relatief weinig meldingen.
- ▶ Ook bij de ADV's was Oost-Nederland de eenheid waar in absolute aantallen de meeste meldingen werden geteld, gevolgd door Midden-Nederland, Amsterdam en Noord-Nederland. In Limburg en Oost-Brabant kwamen bij ADV's juist relatief weinig meldingen binnen.

8.1 Inleiding

Dit rapport is de vijfde editie van de multi-agencyrapportage over geregistreerde incidenten van discriminatie in Nederland waarin de gegevens van politie, antidiscriminatievoorzieningen, het College voor de Rechten van de Mens, MiND en overige meldpunten in samenhang worden gepresenteerd. Het eerste rapport in deze serie verscheen in 2016. Sindsdien is er jaarlijks op deze manier gerapporteerd. De opzet en de wijze van rapporteren is in die jaren grotendeels ongewijzigd gebleven.

In dit hoofdstuk gaan we op hoofdlijnen in op enkele ontwikkelingen in de discriminatiecijfers in de afgelopen vijf jaar. Dat doen we op twee manieren.

► Voor de ontwikkelingen in de politieregistraties presenteren we een overkoepelende beschouwing van de meest belangrijke conclusies en trends die in deze en alle voorgaande rapportages naar voren kwamen. De politie heeft haar manier van identificeren en duiden van discriminatieincidenten in de afgelopen jaren op enkele punten aangepast, waardoor een exact cijfermatig overzicht over de hele periode zonder uitgebreide technische toelichting tot misleidende conclusies kan leiden.

► Voor de ADV-meldingen presenteren we een overzicht van de aantallen meldingen, verdelingen en verschuivingen waar sinds 2016 over is gerapporteerd. De manier waarop ADV's meldingen registreren en categoriseren, is in deze periode constant gebleven.

8.2 Ontwikkelingen in de politieregistraties

8.2.1 Wat zijn de overkoepelende trends?

Als we de belangrijkste conclusies uit de rapporten van de afgelopen vijf jaar naast elkaar leggen, zijn er vooral veel constante factoren die opvallen in de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten. Zo is de verdeling van de incidenten over de verschillende discriminatiegronden in grote lijnen hetzelfde gebleven: herkomst is stevast de grond die bovenaan staat, waarbij veel incidenten van discriminatie op grond van een zwarte of donkere huidskleur worden geregistreerd; seksuele gerichtheid is steeds de tweede grond in de registraties; en antisemitisme is de derde grootste categorie. Verder is er continuïteit in de geregistreerde discriminatiewijzen. Zo registreert de politie vooral veel discriminerende uitlatingen, en ook de overige registraties, bijvoorbeeld van geweld, ontlenen hun discriminerend karakter vaak aan een uitlating die in de context van het incident wordt gedaan.

De meest opvallende verandering door de jaren heen is een daling van het aantal geregistreerde voorvallen op de openbare weg. Waar dit in de eerste jaren van deze rapportage duidelijk de categorie met de meeste geregistreerde incidenten was, werden in de afgelopen jaren juist meer incidenten in de directe woonomgeving geregistreerd. In 2019 is besloten de locatie bij de screening van registraties buiten beschouwing te laten. Het is dus niet te zeggen of er in de verdeling van locaties verdere veranderingen zijn opgetreden. Als we naar de verschillende politie-eenheden kijken, valt op dat de grote (rand)stedelijke eenheden zoals Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Midden-Nederland per inwoner meestal de

meeste incidenten registreren. Toch zijn er ook vaak grote veranderingen in het totaal aantal geregistreerde incidenten per eenheid, zonder dat een duidelijk patroon waar te nemen is. Het feit dat deze veranderingen op eenheidsniveau bestaan naast de overkoepelende continuïteit op landelijk niveau, is opvallend.

8.2.2 Ontwikkelingen per jaar

Naast de overkoepelende stabiele lijn in de registraties waren er elk jaar ook bijzondere ontwikkelingen in de politieregistraties te herkennen die we in de rapportages kunnen teruglezen. Soms waren deze ontwikkelingen gerelateerd aan maatschappelijke gebeurtenissen en daarmee ook duidelijk te verklaren. Soms was er geen verklaring voor een verandering in de cijfers voorhanden, of was de ontwikkeling juist een vermoedelijk gevolg van een aanpassing in de registratiewijze. Hieronder bespreken we de opvallende ontwikkelingen per jaar.

In het rapport over 2015 was de meest opvallende constatering een sterke toename van het aantal registraties van discriminatie van moslims vanwege hun geloof.²³ Deze toename werd toen in verband gebracht met enkele (inter)nationale ontwikkelingen die van invloed waren op de situatie van moslims in Nederland: de opkomst van Islamitische Staat, terroristische aanslagen in onder andere Parijs en de toestroom van vluchtelingen met een islamitische achtergrond. Negatieve beeldvorming in politiek en media rondom deze gebeurtenissen speelde mogelijk een rol in de stijging van het aantal geregistreerde incidenten. In hetzelfde jaar werd ook een toename in het aantal registraties van seksuele gerichtheid geconstateerd, wat voor een deel verklaard werd door de inzet van het politienetwerk Roze in

Blauw. Een stijging in het aantal geregistreerde incidenten van antisemitisme kon niet direct verklaard worden.

Uit het rapport over 2016 kwam juist weer een daling van het aantal geregistreerde incidenten van moslimdiscriminatie naar voren, ondanks een continuering van veel van de discussies en gebeurtenissen omtrent het islamitische geloof in dat jaar. Ook het aantal registraties van antisemitisme nam in dat jaar weer af. In 2016 vond in Turkije een mislukte coup poging plaats die ook in Nederland tot spanningen tussen Nederlanders met een Turkse achtergrond leidde. Bij ADV's leidde dit tot veel meldingen, maar in de politieregistraties werden de incidenten die hieruit voortvloeiden niet als discriminatie gecategoriseerd. Er was een sterke daling van het aantal registraties bij de politie, met name in sommige eenheden (Noord-Nederland, Zeeland-West-Brabant), zonder een voor de hand liggende verklaring. Wel nam in dat jaar het aantal geregistreerde incidenten van discriminatie tegen werknemers met een publieke taak sterk toe.

In het rapport over 2017 sprongen twee ontwikkelingen eruit in de cijfers met betrekking tot de locatie en de wijze van discriminatie. Zo werden er veel minder incidenten geregistreerd die zich op de openbare weg afspeelden. Dit was vooral terug te leiden tot een afname van registraties in de eenheden Amsterdam, Midden-Nederland en Oost-Nederland, overigens zonder een duidelijke aanleiding of verandering in de registratiepraktijk. Daarnaast steeg het aantal geregistreerde incidenten van geweld en bedreigingen. Deze stijging was vooral opvallend omdat het totaal aantal meldingen bleef dalen. De geregistreerde geweldsincidenten hadden betrekking op diverse discriminatiegronden en

werden niet gekoppeld aan specifieke maatschappelijke ontwikkelingen of gebeurtenissen.

Het rapport over 2018 schetste vooral een stabiel beeld over de registraties van discriminatie bij de politie. De verdeling over de discriminatiegronden bleek vergelijkbaar met het voorgaande jaar, met herkomst als grootste grond, gevolgd door seksuele gerichtheid en antisemitisme, net als de discriminatiewijze (veel uitlatingen) en de locatie. Ondanks dit stabiele beeld op landelijk niveau, waren er juist wel grote verschuivingen in de aantallen registraties tussen de politie-eenheden. Zo waren er eenheden (Amsterdam, Rotterdam en Limburg) die veel meer incidenten registreerden dan een jaar eerder, en eenheden (Den Haag, Oost-Nederland, Oost-Brabant) die juist veel minder incidenten registreerden. Deze regionale verschuivingen hadden dus weinig effect op de overkoepelende verdeling van de registraties over de verschillende categorieën.

Onderhavig rapport over de registraties in 2019 is het eerste rapport in de serie van vijf waarin niet apart over incidenten van discriminatie van werknemers met een publieke taak wordt gerapporteerd. Hierdoor zijn de conclusies uit dit rapport moeilijk in de bredere lijn van de overige rapporten te plaatsen. Het is wel voor het eerst dat er een toename in het totaal aantal registraties wordt geconstateerd. Die toename is bovendien terug te zien in alle discriminatiegronden en bijna alle discriminatiewijzen. Er zijn geen maatschappelijke ontwikkelingen die erop duiden dat discriminatie als fenomeen in omvang is toegenomen. Of de stijging in het aantal registraties duidt op veranderingen in het bewustzijn en de meldingsbereidheid bij burgers, is niet te zeggen.

8.3 Ontwikkelingen in de ADV-meldingen

De werkwijze en manier van registreren van meldingen van ADV's is de afgelopen vijf jaar weinig veranderd. Hierdoor zijn de meldingscijfers door de jaren heen goed te vergelijken en kunnen we ook een aantal trends waarnemen. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat deze trends meer zeggen over de meldingsbereidheid dan over de omvang van het fenomeen discriminatie. Hieronder gaan we in op de ontwikkelingen in het totaal van de ADV-meldingen en de verdeling over discriminatiegronden, discriminatiewijzen en maatschappelijk terrein.

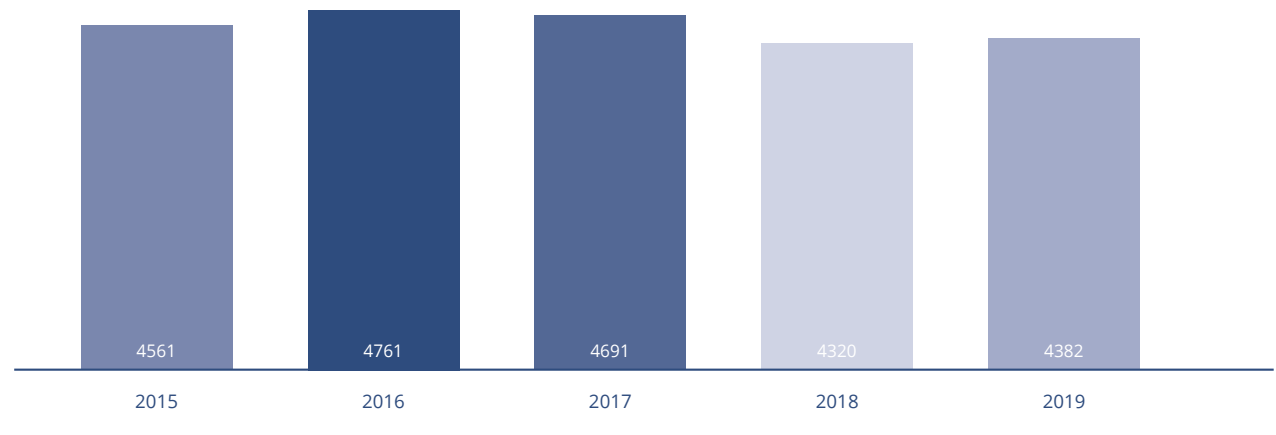
8.3.2 Totaal aantal meldingen 2015-2019

Figuur 14 laat de ontwikkeling van het totaal aantal discriminatiemeldingen bij ADV's sinds 2015 zien. Hierin zijn duidelijke schommelingen te zien, waarbij in 2016 de meeste meldingen bij ADV's binnenkwamen (4.761) en in 2018 de minste (4.320). Het gemiddeld aantal meldingen per jaar is 4.543, ongeveer het niveau van 2015.

Het aantal ADV-meldingen wordt onder andere beïnvloed door incidenten en ontwikkelingen die binnen korte tijd voor veel meldingen zorgen (zogenaamde 'bulk-meldingen'), die de meldingsbereidheid van specifieke groepen tijdelijk verhogen, of door gerichte activiteiten, oproepen of campagnes van registrerende instanties. Dit soort incidenten en ontwikkelingen lijken de schommelingen in het totaal aantal meldingen voor een aanzienlijk deel te kunnen verklaren.

► Zo waren er in 2015 geen specifieke bulk-meldingen, maar was er wel een duidelijke stijging in het aantal meldingen van moslimdiscriminatie, mogelijk als gevolg van grotere maatschappelijke aandacht voor dit fenomeen, onder andere in de context van vluchtelingen en terroristische aanslagen.

- ▶ In 2016, het jaar met het grootste aantal meldingen, waren er verschillende ontwikkelingen die de meldingsbereidheid opkrikten: ADV's namen veel meldingen in behandeling over berichten, opmerkingen en filmpjes over Sylvana Simons op sociale media, uitingen van de oprichter van de Vrije Democratische Partij (VDP), Burhan Gökalg, leidden tot een hausse aan meldingen, net als een in Amsterdam verspreide anti-homoflyer. Tot slot klopten in dat jaar veel Nederlanders met een Turkse achtergrond aan bij ADV's, als gevolg van spanningen in de Turks-Nederlandse gemeenschap na de mislukte staatsgreep in Turkije.
- ▶ In 2017 zorgde het gebruik van de naam holi (een hindoeïstisch feest) voor twee dance-events voor 352 meldingen bij de ADV in Amsterdam. Ook kwamen in dat jaar meer meldingen dan gewoonlijk binnen op de grond handicap, wat vermoedelijk een gevolg was van de ratificatie van het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap.
- ▶ In 2018 waren er geen bulk-meldingen. Dit verklaart dan ook voor een deel het relatief lage aantal meldingen in dat jaar. Wel was er in dat jaar een opvallende stijging in het aantal meldingen op het terrein van huisvesting waar te nemen, waarschijnlijk als gevolg van de maatschappelijke discussie over dat onderwerp.
- ▶ In 2019 waren er drie incidenten die voor extra meldingen zorgden: de Nashville-verklaring, het aannamebeleid van de TU Eindhoven en het plan om kunstmatige inseminatie met donorzaad niet meer te vergoeden voor lesbische en alleenstaande vrouwen zonder medische indicatie. Terwijl deze ontwikkelingen en gebeurtenissen duidelijk van invloed zijn op het totaal aantal meldingen bij ADV's, was in de afgelopen vijf jaar maximaal 10 procent van alle meldingen gerelateerd aan deze bulk-meldingen. Dat is ongeveer gelijk

aan de mate van variatie in het totaal aantal meldingen. Er lijkt dan ook een redelijk stabiel basisniveau aan meldingen te bestaan, dat niet direct wordt beïnvloed door incidenten of discussies in de samenleving.

Figuur 14 Discriminatiemeldingen bij ADV's in 2015-2019

8.3.3 Discriminatiegrond, discriminatiewijze en terrein

Hieronder gaan we verder in op de verdeling van de ADV-meldingen over de verschillende registratiecategorieën, te weten de discriminatiegrond, discriminatiewijze en het maatschappelijk terrein waarop de ervaringen plaatsvonden. Uiteraard is ook deze verdeling elk jaar mede beïnvloed door de hierboven besproken bulk-meldingen. Niet alleen leiden deze meldingen bijvoorbeeld tot een uitschieter in één bepaalde discriminatiegrond (bijvoorbeeld godsdienst in 2017), maar zij beïnvloeden ook alle andere categorieën, aangezien we hier over verhoudingen rapporteren. Deze uitschieters en vertekeningen zijn echter niet de focus van onderstaande analyse. We kijken juist naar ontwikkelingen die de eenmalige gebeurtenissen overstijgen.

Figuur 15 laat de verdeling van de ADV-meldingen van de afgelopen vijf jaar over de verschillende discriminatiegronden zien. Op grote lijnen is er sprake van een stabiele verdeling door de jaren heen. Het is duidelijk te zien dat herkomst steevast de grootste categorie is, met uitzondering van 2017 (als gevolg van een bulk-melding op grond van godsdienst), altijd goed voor meer dan 40 procent van de meldingen. Leeftijd, geslacht en handicap volgen in wisselende volgorde met percentages die rond de 10 procent schommelen. Daarachter komt godsdienst met 6 tot 7 procent, met enkele uitschieters. Over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid, antisemitisme en nationaliteit komen, bulk-meldingen uitgezonderd, verhoudingsgewijs weinig meldingen binnen bij ADV's.

De grafiek laat ook een aantal verschuivingen zien die los lijken te staan van incidentele uitschieters. Daarbij gaat het met name over de middencategorieën leeftijd, geslacht en handicap. Zo is bij het aandeel meldingen op grond van leeftijd een gestage afname te zien, van 12 procent in 2015 naar 7 procent in 2019. In absolute aantallen gaat het bijna om een halvering van het aantal meldingen van 564 naar 292. Bij handicap zien we een geleidelijke toename van 9 procent in 2015 naar 13 procent in 2019, van 393 naar 552 meldingen. Een soortgelijke stijging zien we bij de grond geslacht, van 9 procent in 2015 (388 meldingen) naar 12 procent in 2019 (515 meldingen), weliswaar enigszins beïnvloed door de 56 meldingen over de TU Eindhoven in 2019.

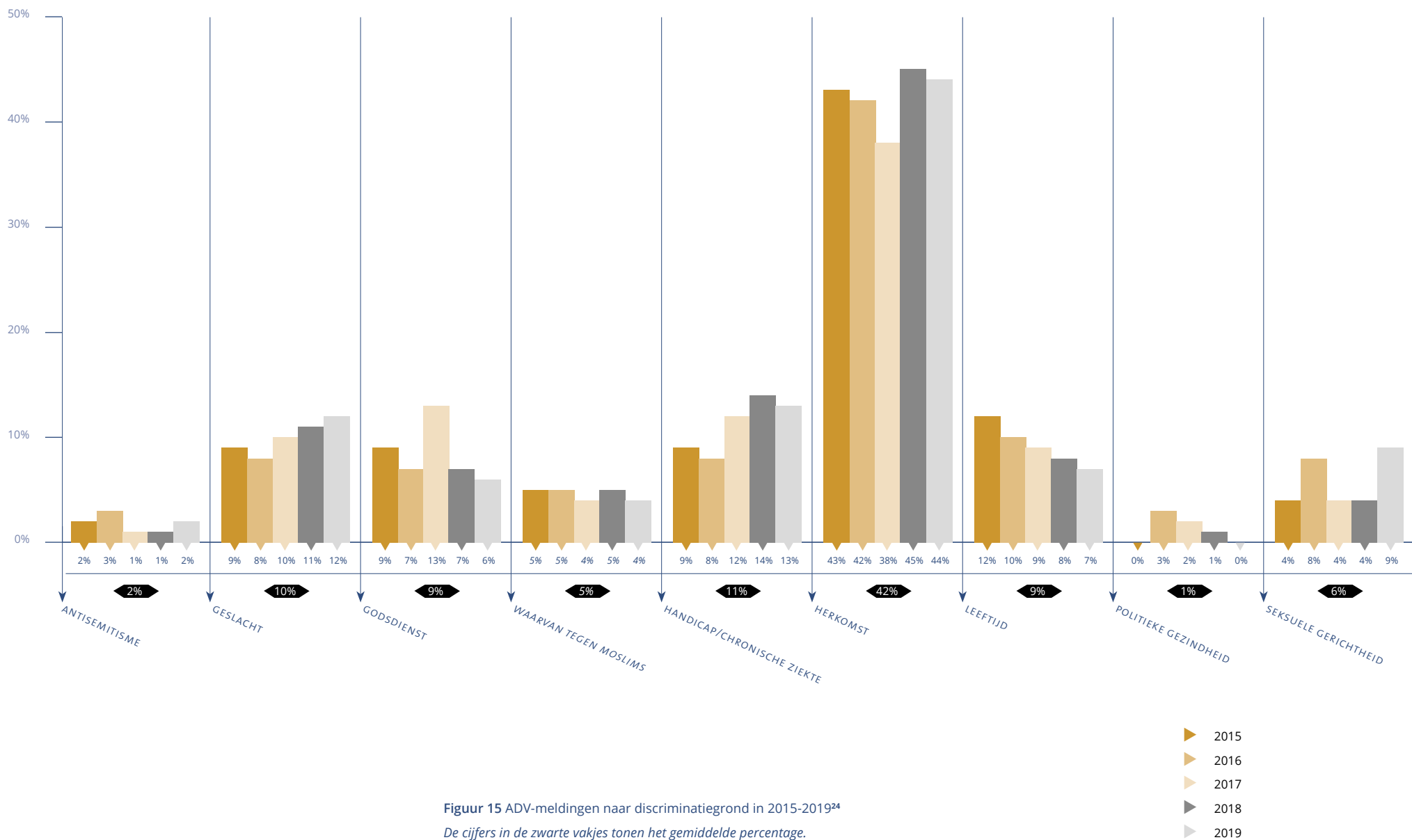
Deze ontwikkelingen zijn voor een deel in lijn met eerdere constatering in de jaarlijkse rapportages. Zo hebben we eerder op de grond handicap een toenemende meldingsbereidheid waargenomen, waarschijnlijk mede als

gevolg van bewustwording omtrent het VN-verdrag handicap en uitbreidingen van de gelijkebehandelingswetgeving in het kader van de implementatie van dat verdrag, en daarnaast eventueel als gevolg van de decentralisatie van de Wmo. Bij discriminatie op grond van geslacht was er de laatste jaren sprake van toenemende aandacht voor discriminatie in de context van zwangerschap, wat ook de meldingsbereidheid beïnvloed kan hebben. De daling van het aantal meldingen op grond van leeftijd is moeilijker te duiden. We weten dan ook niet of het hier enkel om een daling van de meldingsbereidheid gaat, of om een daadwerkelijke afname van het aantal discriminatie-ervaringen, bijvoorbeeld als gevolg van een gunstigere economische context in de rapportageperiode.

ONDERZOEK

SCP: ERVAREN DISCRIMINATIE

Volgens het SCP-rapport *Ervaren discriminatie in Nederland II* is de mate van ervaren discriminatie in zijn algemeenheid tussen 2013 en 2018 ongeveer gelijk gebleven. Wel constateert het SCP een stijging van de mate van ervaren discriminatie in het onderwijs. Er is ook sprake van een lichte stijging van het aantal mensen dat op het werk te maken heeft gehad met discriminatie of daar twijfels over heeft. Bij het zoeken naar werk ervaren ouderen en mensen met een migratieachtergrond in 2018 juist minder discriminatie dan vijf jaar eerder. Dit kan te maken hebben met de verbeterde conjunctuur. De ervaren discriminatie op grond van geslacht en op grond van beperking is toegenomen, wat mogelijk verband houdt met bewustwording als gevolg van de #metoo-beweging en de ratificatie van het VN-verdrag handicap.

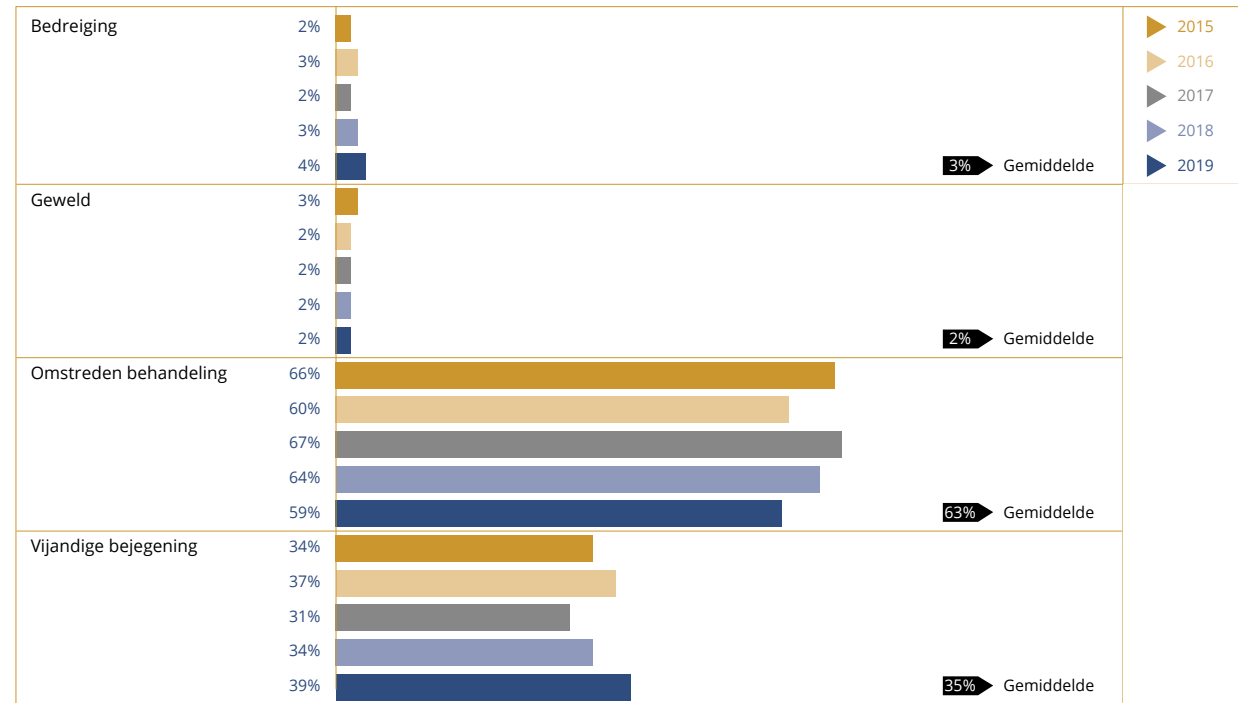

Figuur 15 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2015-2019²⁴
 De cijfers in de zwarte vakjes tonen het gemiddelde percentage.

Figuur 16 laat de verdeling van de ADV-meldingen over de verschillende discriminatiewijzen zien. Net als bij de discriminatiegronden is de algemene verdeling stabiel: omstreden behandeling is de discriminatiewijze die veruit het vaakst bij ADV's gemeld wordt, verder gaat meestal ruim een derde van de meldingen over vijandige bejegening. Geweld en bedreiging worden veel minder vaak bij ADV's gemeld. De eerder beschreven bulk-meldingen zijn minder makkelijk terug te zien in de categorieën dan bij de discriminatiegrond, maar zijn desondanks van invloed op de verdeling: zo waren de incidenten in 2016 (omtrent Sylvana Simons, anti-homoflyers en Turkse spanningen) vooral gerelateerd aan vijandige bejegening, in 2017 (holi-dancefeest) vooral aan omstreden behandeling.

Ook in deze cijfers kunnen we enkele ontwikkelingen over de afgelopen vijf jaar waarnemen, met name als we naar de absolute aantallen in plaats van de verhoudingen kijken. Het aantal meldingen van omstreden behandeling neemt, ondanks een piek in 2017, gestaag af: van 3033 meldingen in 2015 naar 2582 meldingen in 2019. Bij vijandige bejegening is sprake van een lichte toename, alhoewel niet in dezelfde orde van grootte: in 2015 waren er 1556 meldingen van deze discriminatiewijze, in 2019 ging het om 1689. Opvallend is verder de grote schommeling, met een stijgende trend, in het aantal meldingen van bedreiging: in deze categorie kwamen in 2015 nog 96 meldingen binnen, in 2018 128 en in 2019 met 191 meldingen bijna twee keer zoveel als vijf jaar geleden. Het aantal meldingen van geweld leek eerst af te nemen, maar is inmiddels weer op hetzelfde niveau als in 2015.

Het is moeilijk om deze veranderingen in verband te brengen met verschuivingen in de meldingsbereidheid of andere

Figuur 16 ADV-meldingen naar wijze van discriminatie in 2015-2019²⁵

ontwikkelingen. Er zijn geen aanwijzingen dat mensen meer belang zijn gaan hechten aan het melden van de ene vorm van discriminatie ten opzichte van de andere, of dat er meer bewustzijn is ontstaan op een bepaald gebied. Bovendien zijn de verschuivingen niet heel groot. Het ligt dan ook meer voor de hand om de verschuivingen in de discriminatiewijzen te zien als afgeleide van verschuivingen in het bewustzijn van discriminatie op de verschillende gronden of terreinen: zo kan bijvoorbeeld een verhoogde meldingsbereidheid op het

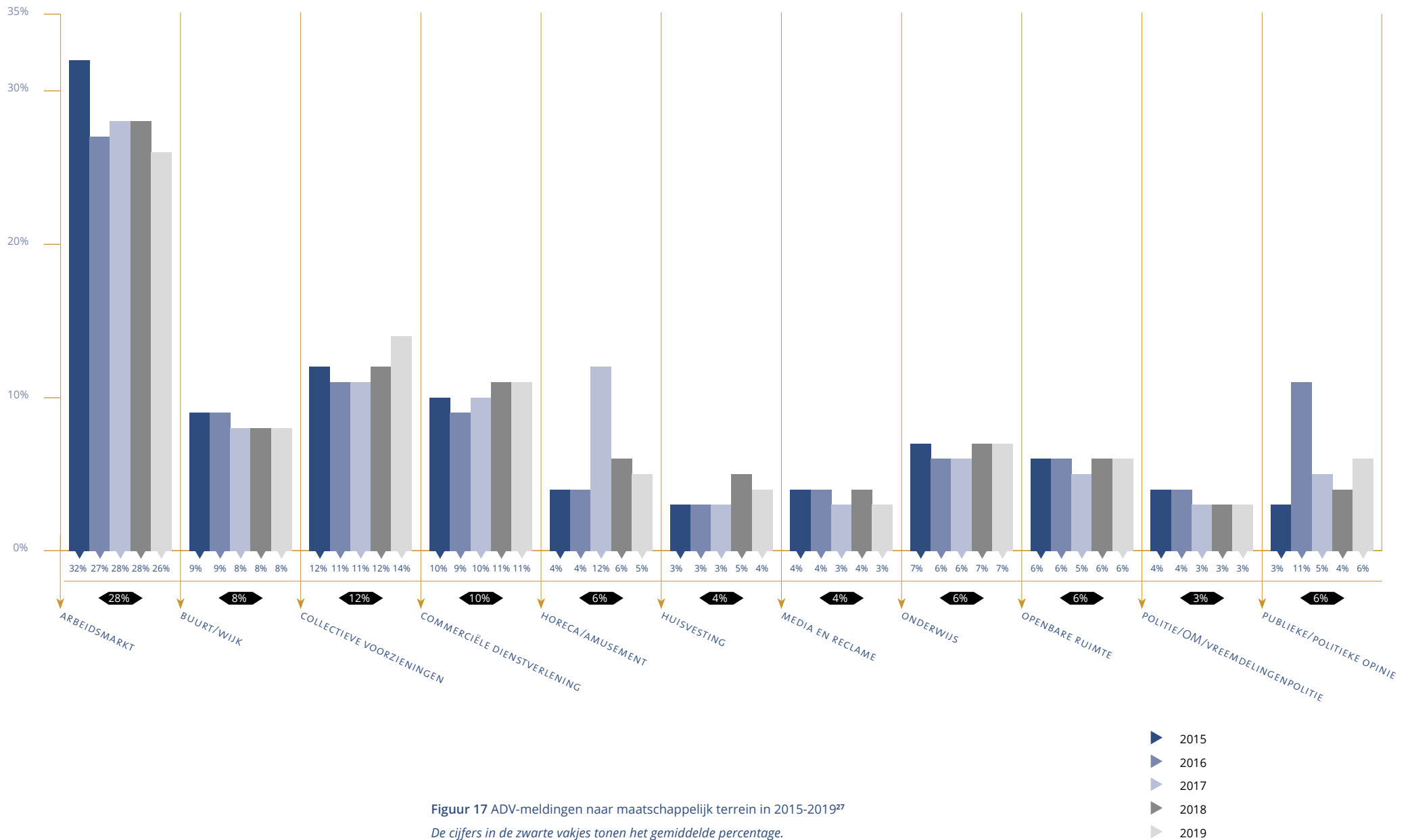
gebied van arbeidsmarktdiscriminatie in een bepaald jaar leiden tot een hoger aandeel omstreden behandeling in de meldingen, omdat deze wijze van discriminatie op het terrein van arbeidsmarkt vaak voorkomt.

In figuur 17 laten we de verdeling van de ADV-meldingen over de verschillende maatschappelijke terreinen zien. In dit overzicht zijn de uitschieters weer duidelijk zichtbaar: de publieke opinie in 2016 en 2019 als gevolg van politieke flyers en Nashville, de horeca in 2017 als gevolg van de 'holi'-evenementen. Los van deze uitschieters is de verdeling, net als in de andere overzichten, overwegend constant: de arbeidsmarkt is elk jaar de grootste categorie, minimaal twee keer zo groot als andere terreinen. Collectieve voorzieningen en commerciële dienstverlening zijn allebei goed voor ruim 10 procent van de meldingen, gevolgd door de buurt of wijk met 8 tot 9 procent. De kleinere categorieën fluctueren in het aantal meldingen, maar komen zelden uit op meer dan 7 procent van het totaal.

Een opvallende ontwikkeling in de afgelopen vijf jaar is de relatieve en absolute afname van het aantal meldingen van arbeidsmarktdiscriminatie: in 2015 gingen nog 1437 meldingen over dit terrein (32 procent), in 2019 was dit gedaald naar 1140 (26 procent). De verbeterende conjunctuur in de rapportageperiode en de resulterende krapte op de arbeidsmarkt hebben hier mogelijk aan bijgedragen. Als de vraag naar werknemers groot is, is er minder ruimte voor werkgevers om bij de selectie van nieuwe werknemers bewust of onbewust te discrimineren.²⁶ Er zijn ook geen aanwijzingen dat de aandacht voor arbeidsmarktdiscriminatie, en daarmee het bewustzijn ervan, in de afgelopen jaren is afgenomen.

Verder is het aantal meldingen op het terrein van huisvesting, ondanks een kleine daling in het afgelopen jaar, over de vijf jaar gezien toegenomen in zowel absolute als relatieve zin: van 142 in 2015 naar 217 in 2018 en 196 in 2019. De laatste twee jaar was er duidelijk meer publieke aandacht voor discriminatie op het terrein van huisvesting, in combinatie met een grotere vraag naar huisvesting dan het bestaande aanbod, wat ongetwijfeld van invloed is geweest op de meldingsbereidheid. Het is te bezien of het huidige niveau in het aantal meldingen in de komende jaren stabiel blijft.

In de andere categorieën zijn er kleine verschuivingen waar te nemen, maar het is de vraag of dit structurele veranderingen in het niveau van de meldingen zijn. Zo komen er, ook los van het ene incident uit 2017, in de afgelopen twee jaar iets meer meldingen binnen op het terrein van horeca dan eerder. Het aantal meldingen in de buurt of wijk en het aantal meldingen op het terrein van politie, OM of vreemdelingenpolitie is de afgelopen drie jaar juist lager dan in de jaren ervoor. Het aantal meldingen op het terrein van publieke of politieke opinie schommelt sterk, met een licht stijgende trend. Hierbij is de aantekening van belang dat het in al deze gevallen om nogal lage aantallen gaat, waardoor een kleine verandering al snel opvallend lijkt. De grotere categorieën zoals collectieve voorzieningen en commerciële dienstverlening blijven stabiel in omvang.

8.3.4 Overkoepelend beeld ADV-meldingen

ADV's hebben de afgelopen vijf jaar in totaal 22.715 meldingen ontvangen en behandeld. Uit bovenstaande analyse blijkt dat deze meldingen over het algemeen een stabiel patroon volgen, als we kijken naar de categorisering in discriminatiegrond, discriminatiewijze en maatschappelijk terrein. Eenmalige gebeurtenissen en ontwikkelingen kunnen tot extra meldingen op een bepaald onderwerp leiden, maar aan de basis verandert er weinig. Wel zijn er genuanceerde veranderingen in het soort ervaringen dat gemeld wordt waar te nemen. Discriminatiegronden zoals geslacht en handicap komen vaker terug in de meldingen, leeftijdsdiscriminatie wordt juist minder vaak gemeld. De arbeidsmarkt is het terrein waarover veruit de meeste meldingen bij ADV's binnenkomen, maar het aantal lijkt wel af te nemen.

De veranderingen door de tijd heen zijn niet met zekerheid te verklaren. Meldcijfers zijn een reflectie van (veranderingen in) maatschappelijk en individueel bewustzijn van en aandacht voor discriminatie, opvattingen en kennis over de mogelijkheden om melding te maken, en daadwerkelijke veranderingen in de manifestatie van het fenomeen. Zo kunnen we sommige verschuivingen door de jaren heen koppelen aan waarnemingen in de maatschappelijke aandacht voor bepaalde vormen van discriminatie. Waar deze koppeling niet mogelijk is, hebben de meldcijfers slechts beperkte zeggingskracht.

Tot slot kunnen we concluderen dat een terugblik over vijf jaar andere veranderingen aan het licht brengt dan we eerder in de jaarlijkse rapportages hebben kunnen identificeren. Een meerjarenvergelijking lijkt dan ook meerwaarde te hebben voor het waarnemen van structurele trends.

8.4 In het kort

- ▶ De verdeling van de door de politie geregistreeerde discriminatie-incidenten over de verschillende discriminatiegronden is in de periode 2015-2019 in grote lijnen hetzelfde gebleven. De discriminatiegrond waar de meeste meldingen over geregistreerd werden is de grond herkomst, waarbij veel incidenten van discriminatie op grond van een donkere huidskleur werden geregistreerd. De tweede grootste categorie in de registraties is seksuele gerichtheid en de derde grootste categorie is antisemitisme.
- ▶ Verder is er ook continuïteit in de geregistreeerde discriminatiewijzen. Zo registreerde de politie vooral veel discriminerende uitlatingen. Ook de overige registraties, bijvoorbeeld van geweld, ontleenden hun discriminerend karakter vaak aan een uitlating die in de context van het incident werd gedaan.
- ▶ De meest opvallende verandering door de jaren heen is de daling van het aantal geregistreeerde voorvallen op de openbare weg. In de afgelopen jaren werden juist meer incidenten in de directe woonomgeving geregistreerd.
- ▶ ADV's hebben in de periode 2015-2019 22.715 meldingen ontvangen en behandeld. De meldingen volgden over het algemeen een stabiel patroon, gelet op categorisering in discriminatiegrond, discriminatiewijze en maatschappelijk terrein. Incidenten en ontwikkelingen leiden regelmatig tot extra meldingen op een bepaald onderwerp, maar de onderliggende verdeling verandert weinig.

- ▶ Wel zijn er genuanceerde veranderingen waar te nemen in het soort ervaringen dat bij ADV's gemeld wordt. De discriminatiegronden geslacht en handicap kwamen in recentere jaren vaker terug in de meldingen, leeftijdsdiscriminatie werd juist minder vaak gemeld. De meeste meldingen die ADV's ontvingen gingen over het terrein van de arbeidsmarkt, maar het aantal lijkt wel af te nemen.
- ▶ Mogelijke verklaringen voor de veranderingen in het meldgedrag hebben betrekking op de economische situatie, meer maatschappelijke en beleidsmatige aandacht voor de positie van mensen met een beperking als gevolg van het VN-verdrag handicap, en specifieke campagnes en beleid gericht op zwangerschapsdiscriminatie.

- ▶ **1** Voor een uitgebreide uitleg over de verschillende aspecten die van invloed zijn op discriminatie-statistieken, lees het essay '[Discriminatie herkennen, benoemen en melden](#)' van Iris Andriessen, SCP.
- ▶ **2** In dit rapport gebruiken we de term 'discriminatie op grond van herkomst' in plaats van 'discriminatie op grond van ras', omdat het begrip 'ras' verschillend geïnterpreteerd kan worden en hierdoor voor verwarring kan zorgen. We verwijzen met 'herkomst' wel naar het juridische begrip 'ras' zoals vastgelegd in het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. Daarin wordt onder 'ras' verstaan: huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming (Kamerstukken II 1990/91, 22 014, nr. 3, p. 13). De discriminatiegrond 'nationaliteit' wordt door ADV's en College apart geregistreerd en wordt ook in dit rapport waar relevant als aparte categorie weergegeven.
- ▶ **3** Ens, A. (2016), *Discriminatie melden bij de politie?*, Den Haag: Nationale Politie.
- ▶ **4** Andriessen, I. et al (2020), *Ervaren discriminatie in Nederland II*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ▶ **5** Andriessen, I. (2017), *Discriminatie herkennen, benoemen en melden*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- ▶ **6** Om de vergelijking tussen de jaren 2018 en 2019 mogelijk te maken, zijn ook de aantallen over 2018 in het hele rapport opnieuw berekend door samenvoeging van reguliere incidenten en incidenten tegen werknemers met een publieke taak. Hierdoor komen de aantallen niet meer overeen met de gegevens die in het in 2019 gepubliceerde rapport *Discriminatiecijfers in 2018* zijn gerapporteerd.
- ▶ **7** Het aantal discriminatie-incidenten bij de politie in 2018 is de som van de reguliere discriminatie-incidenten (3.299) en discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak (1.375).
- ▶ **8** In het totaal aantal meldingen bij ADV's in 2019 ontbreken de cijfers van het Adviespunt Discriminatie Lumens, de gemeente Westerkwartier en de gemeente Horst aan de Maas die niet (op tijd voor verwerking in dit rapport) zijn aangeleverd.
- ▶ **9** In 2018 zijn de discriminatie-incidenten bij de politie uitgesplitst in reguliere incidenten en incidenten tegen werknemers met een publieke taak. Incidenten tegen werknemers met een publieke taak zijn in 2019 niet afzonderlijk gecategoriseerd, maar vormen deel van het totaal aantal incidenten. Om de cijfers tussen 2018 en 2019 te kunnen vergelijken zijn de totalen van 'regulier' en 'publieke taak' uit 2018 bij elkaar opgeteld en de percentages herberekend. Deze percentages zijn daardoor niet vergelijkbaar met die in Discriminatiecijfers in 2018. In 2019 en een groot deel van 2018 kon er per discriminatie-incident één discriminatiegrond worden gekozen door de case screeners van politie. Bij enkele incidenten uit 2018 zijn meerdere discriminatiegronden geregistreerd. Percentages zijn berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden.
- ▶ **10** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn.
- ▶ **11** Deze tabel is gebaseerd op informatie uit ADV-net over 2019. ADV-net is het programma dat door vrijwel alle regionaal opererende ADV's wordt gebruikt om hun meldingen te registreren. ADV's die niet met ADV-net werken, gebruiken eigen registratieprogramma's en hebben hun meldcijfers los aangeleverd. Die informatie is echter beperkter en laat geen uitspraken toe over de verbanden tussen discriminatiegronden, -terreinen en -wijzen. In 2019 is 91% van alle meldingen in ADVnet geregistreerd.
- ▶ **12** De percentages ten aanzien van de vragen bij het College zijn berekend over het totaal aantal contactmomenten over ten minste één discriminatiegrond, dus zonder vragen waar de grond onbekend was of waarbij het ging om een niet-wettelijke discriminatiegrond.
- ▶ **13** Dit is het aantal meldingen dat bij ADV's geregistreerd staat die met het registratieprogramma ADV-net werken. Het totaal aantal meldingen ligt waarschijnlijk hoger.
- ▶ **14** In 2018 zijn de discriminatie-incidenten bij de politie uitgesplitst in reguliere incidenten en incidenten tegen werknemers met een publieke taak. Incidenten tegen werknemers met een publieke taak zijn in 2019 niet afzonderlijk gecategoriseerd, maar vormen deel van het totaal aantal incidenten. Om de cijfers tussen 2018 en 2019 te kunnen vergelijken zijn de totalen van 'regulier' en 'publieke taak' uit 2018 bij elkaar opgeteld en de percentages herberekend. Deze percentages zijn daardoor niet vergelijkbaar met die in Discriminatiecijfers in 2018.
- ▶ **15** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn.
- ▶ **16** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. In deze figuur staan alleen de meest voorkomende terreinen en is er een categorie 'anders' toegevoegd waarin alle meldingen staan die onder een ander terrein zijn geregistreerd. In tabel 6 in bijlage 2 is de verdeling over alle maatschappelijke terreinen te vinden.

- ▶ **17** Deze tabel is gebaseerd op informatie uit ADV-net over 2019. ADV-net is het programma dat door vrijwel alle regionaal opererende ADV's wordt gebruikt om hun meldingen te registreren. ADV's die niet met ADV-net werken, gebruiken eigen registratieprogramma's en hebben hun meldcijfers los aangeleverd. Die informatie is echter beperkter en laat geen uitspraken toe over de verbanden tussen discriminatiegronden, -terreinen en -wijzen. In 2019 is 91% van alle meldingen in ADVnet geregistreerd.
- ▶ **18** De percentages ten aanzien van de vragen bij het College zijn berekend over het totaal aantal contactmomenten over ten minste één maatschappelijk terrein, dus zonder vragen waar het terrein onbekend was of waarbij het ging om een terrein dat niet in de gelijkebehandelingswetgeving genoemd wordt.
- ▶ **19** Onderwijsgerelateerde verzoeken op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ) worden vanaf 2018 geregistreerd op het AWGB-terrein 'leveren van en toegang tot goederen en diensten'.
- ▶ **20** Sinds 2013 wordt gewerkt aan uniforme regionale rapporten over discriminatiecijfers (project Regionale Rapportage Discriminatiegegevens).
- ▶ **21** Als gevolg van de wijziging in registratie bij de politie, waarbij er geen onderscheid meer wordt gemaakt naar 'reguliere' discriminatie-incidenten en incidenten tegen werknemers met een publieke taak, zijn de promillages over de politieregistraties van 2019 niet vergelijkbaar met die van 2018.
- ▶ **22** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd.
- ▶ **23** Vóór 2015 rapporteerde de politie jaarlijks over de registratiegegevens in de zogenaamde POLDIS-rapportage. In het multi-agencyrapport over 2015 is de vergelijking met de laatste editie van de POLDIS-rapportage gemaakt.
- ▶ **24** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd. De gronden arbeidscontract, arbeidsduur, burgerlijke staat, levensovertuiging, nationaliteit, niet-wettelijke gronden en onbekend zijn in deze figuur niet opgenomen.
- ▶ **25** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn. De categorieën 'overig' en 'onbekend' zijn in deze figuur niet opgenomen.
- ▶ **26** Dit rapport is geschreven op een moment waarop nog niet te overzien is wat de gevolgen van de Covid-19-pandemie zijn op de economie. De gevolgen voor de arbeidsmarkt kunnen ook weer van invloed zijn op de omvang van arbeidsmarktdiscriminatie.
- ▶ **27** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere terreinen zijn geregistreerd. In deze figuur staan alleen de meest voorkomende terreinen. De terreinen privésfeer, sport, overig en onbekend zijn in deze figuur niet opgenomen.

MET DANK AAN

Dit rapport is tot stand gekomen met dank aan: de antidiscriminatievoorzieningen, Discriminatie.nl (de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen), MiND, het College voor de Rechten van de Mens en de materiedeskundigen van de politie: Siska Bhairosingh, Mathilde Paarlberg, Tufan Okkali, Hans Steenland en Richard Vrins. De begeleidingscommissie: Iris Andriessen (Sociaal en Cultureel Planbureau), Lute Nieuwerth, Ed Faas, Barbara van Caem (politie), Suzanne Vogel, Marije Graven (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), Elz Coolman, Bastiaan Winkel (Ministerie van Justitie en Veiligheid), Igor Petrović, Justin Hoegen Dijkhof (College voor de Rechten van de Mens), Frederique Janss (Discriminatie.nl).

COLOFON

Rotterdam/Den Haag, april 2020

Dit rapport is geschreven door Art.1 in opdracht van de politie en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het is tot stand gekomen in samenwerking met Discriminatie.nl, de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen.

Tekst

Gregor Walz (Verwonderzoek)

Saskia van Bon (Art.1)

Bauke Fiere (Art.1)

Uitgave

Art.1

Dit rapport geeft de omvang en aard weer van de discriminatie-incidenten die in 2019 in de systemen van de politie zijn gevonden en de meldingen die ADV's in dat jaar ontvingen. Daarnaast zijn ook data van het College voor de Rechten van de Mens en het meldpunt internet discriminatie MiND in het rapport opgenomen. In deze bijlage wordt per organisatie kort ingegaan op de (wettelijke) taken die deze heeft in de bestrijding van discriminatie. Vervolgens wordt uitgelegd welke data van de bewuste organisatie worden gebruikt. Zie hiervoor ook Hoofdstuk 1.

Vergelijkbaarheid van meldings- en incidentregistraties

De gegevens van instanties die meldings- en incidentregistraties over discriminatie bijhouden, zijn niet gelijksoortig en kunnen daarom niet bij elkaar worden opgeteld. Instanties hebben verschillende verantwoordelijkheden, taken en procedures en hun registraties zijn hierop ingericht. Dit betekent dat zij andere typen situaties registreren en andere categorieën hanteren. Daarnaast zijn er verschillen tussen de gebruikte definities van bepaalde termen en tussen registratieprotocollen. Ten slotte is er sprake van enige overlap tussen de registraties van verschillende organisaties. Het komt namelijk voor dat gedupeerden zich zowel bij een ADV als bij de politie melden, of zowel bij een ADV melden als bij het College voor de Rechten van de Mens een verzoek om een oordeel indienen. Optellen zou hier tot een vermoedelijk klein, maar onbekend aantal dubbeltellingen leiden. De informatie uit de verschillende bronnen wordt om deze redenen apart gepresenteerd en dient als complementair te worden gezien.

B1.1 Politie

Het maken van onderscheid kan strafbaar zijn. Burgers of organisaties kunnen daarom aangifte doen van discriminatie of een incident melden bij de politie. In het Wetboek van Strafrecht is discriminatie op vijf discriminatiegronden strafbaar gesteld, te weten: ras (in dit rapport 'herkomst' genoemd), geslacht, godsdienst/levensovertuiging, seksuele gerichtheid en handicap. Het merendeel van de bij de politie gemelde discriminatievormen zit 'verborgen' achter andere delicten (belediging, bedreiging, mishandeling, et cetera). Denk aan een mishandeling waarbij het slachtoffer doelwit was vanwege zijn huidskleur, of een vernieling aan het huis van een homoseksueel stel. Bij een dergelijk 'commuun delict' dient de officier van justitie een strafverzwaring te eisen vanwege een discriminatie-aspect. De data over discriminatie worden verkregen met behulp van een landelijke trefwoordenlijst, samengesteld op basis van de vijf hiervoor genoemde discriminatiegronden. Materiedeskundigen binnen de politie screenen de resultaten van deze zoekslag op de aanwezigheid van discriminatoire aspecten. Alle gescreende resultaten bij elkaar vormen de eindlijst voor deze jaarcijfers. De eindlijst is ingelezen in Excel. Dit databestand is verder bewerkt, waarbij dubbel geregistreerde incidenten zoveel mogelijk zijn verwijderd, en vormde uiteindelijk de basis voor de analyse in dit rapport.

Instroom van discriminatiefeiten bij het OM

Jaarlijks rapporteert het OM over de feiten die zijn ingestroomd bij het OM omdat deze mogelijk strafbaar zijn op grond van een van de discriminatieartikelen in het Wetboek van Strafrecht, of een ander strafbaar feit betreffen waarbij mogelijk een discriminatieaspect heeft gespeeld.¹ Het gaat hierbij om aanzienlijk lagere aantallen

feiten dan er discriminatie-incidenten geregistreerd worden door de politie. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te wijzen. In de eerste plaats bevatten de door de politie geregistreerde discriminatie-incidenten naast aangiften ook meldingen, waarmee burgers de politie op de hoogte stellen van een situatie. In veel gevallen behoeft een melding geen nadere actie van de politie en zal een melding daarom niet leiden tot een ingestroomd feit bij het OM. Daarnaast is het als melding of aangifte wordt gedaan, mogelijk dat er geen verdachte wordt gevonden of dat er sprake is van onvoldoende bewijs. Verder kan het zijn dat een incident bij de politie staat geregistreerd als specifiek discriminatiefeit, maar dat bij de beoordeling of onderzoek door het OM blijkt dat niet is voldaan aan één of meer bestanddelen van het strafrechtelijke discriminatiefeit. Bij commune feiten met een mogelijk discriminatie-aspect, die in de politiestructuren als discriminatie-incident worden aangemerkt, kan na opsporing blijken dat het discriminatieaspect niet aannemelijk kan worden gemaakt. Tot slot is een belangrijk uitgangspunt voor de afdoening van discriminatiezaken dat strafrechtelijke middelen niet noodzakelijkerwijs de meest betekenisvolle oplossing bieden voor een slachtoffer.² Daarom kan, na goedkeuring van de officier van justitie en in overleg met het slachtoffer, ook een niet strafrechtelijke opvolging gegeven worden aan een discriminatie-incident, zoals een interventie door de wijkagent of de inzet van mediation.

B1.2 Antidiscriminatievoorzieningen

Mensen die discriminatie hebben ervaren of hebben waargenomen kunnen hiervan melding maken of een klacht indienen bij een antidiscriminatievoorziening (ADV). Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (Wga) in 2009 dient elke

gemeente zijn burgers toegang te bieden tot een ADV. Over de ontvangen meldingen dienen gemeenten jaarlijks te rapporteren aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Voor de rapportage over 2019 konden gemeenten voor het vierde jaar op rij wat die rapportage betreft volstaan door gegevens over de meldingen aan te leveren voor dit landelijke rapport.

Meldingen en klachten bij ADV's betreffen allerlei discriminatiegronden. Daarbij kan het zowel om gronden gaan die wettelijk zijn vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht of de gelijkebehandelingswetgeving (bijvoorbeeld ras of seksuele gerichtheid), als om gronden die niet in de wet zijn opgenomen (zoals uiterlijk). Meldingen kunnen betrekking hebben op een incident of situatie die tegen een persoon is gericht (de melder of iemand anders), maar ook op een gebeurtenis die niet tegen specifieke personen is gericht, zoals een artikel in de media of een regeling die voor een bepaalde groep nadelig uitpakt. Bij de registratie van meldingen en klachten bij ADV's staat het perspectief van de melder centraal. Van de geregistreerde meldingen en klachten bij een ADV is vaak niet juridisch of objectief aangetoond dat er sprake was van discriminatie.

De meeste ADV's registreren meldingen en klachten middels een speciaal daarvoor ontwikkeld registratieprogramma. Alle klachten en meldingen worden geregistreerd, tenzij onvoldoende gegevens beschikbaar zijn of de melding geen betrekking heeft op (ervaren) discriminatie. De meeste ADV's hebben een regionale functie, waarbij het werkgebied overlapt met een voormalige politieregio; daarnaast is er een aantal lokale ADV's. De regionale ADV's vormen gezamenlijk de landelijke vereniging Discriminatie.nl.

Figuur B1 Totstandkoming politiecijfers discriminatie

Een melding doen van discriminatie kan via de website Discriminatie.nl of met behulp van de app Meld discriminatie NU. De melder wordt dan automatisch doorverwezen naar de ADV in zijn of haar regio. Een klachtbehandelaar neemt desgewenst contact met de melder op, bespreekt de situatie met de melder en adviseert hem of haar over de mogelijkheden en wat de ADV voor de melder kan doen. De ADV doet onderzoek naar wat zich heeft voorgedaan en kan de melder desgewenst ondersteunen en begeleiden of bemiddelen tussen partijen.

B1.3 College voor de Rechten van de Mens (College)

Mensen die discriminatie hebben ervaren op school of bijvoorbeeld op hun werk, kunnen het College voor de Rechten van de Mens (het College) verzoeken om een oordeel uit te spreken over de kwestie. Het College is bevoegd om situaties te toetsen aan de gelijkebehandelingswetgeving. Dat betekent dat de situatie waarover een oordeel wordt gevraagd betrekking moet hebben op de discriminatieterrainen en -gronden die in deze wetgeving zijn opgenomen. Als het College de klacht mag behandelen wordt een onderzoek gestart, waarna een zitting volgt en het College uitspraak doet en bepaalt of er al dan niet sprake is van discriminatie. Soms komt het niet tot een zitting, bijvoorbeeld omdat een verzoeker het verzoek intrekt. Alle verzoeken die het College ontvangt worden geregistreerd. In dit rapport zijn instroomcijfers van 2018 en 2019 van het College opgenomen. Daarnaast is gekeken naar de vragen en meldingen die de Front Office van het College in 2019 ontving. Voor meer informatie over de oordelen die door

het College zijn uitgesproken, verwijzen we de lezer naar het jaarverslag en de Monitor Discriminatiezaken van het College.

Mensen die discriminatie hebben ervaren kunnen zich met vragen of een klacht wenden tot het College via www.mensenrechten.nl/contact.

B1.4 Meldpunt Internet Discriminatie (MiND)

Discriminerende uitingen op internet kunnen gemeld worden bij het meldpunt Internet Discriminatie (MiND). Via een digitaal meldformulier kunnen als discriminerend ervaren uitingen bij MiND onder de aandacht worden gebracht. MiND onderzoekt vervolgens of de uiting (nog) online staat en of deze strafbaar zou kunnen zijn op basis van artikel 137c t/m 137e van het Wetboek van Strafrecht en de bijbehorende jurisprudentie. Indien een uiting als mogelijk strafbaar wordt ingeschat, probeert MiND de uiting offline te krijgen door een verzoek hiertoe in te dienen bij de beheerder of moderator van de betreffende website. Als dat – ook na herhaald verzoek – niet gebeurt, doet de organisatie aangifte. Het OM kan hierop besluiten een strafrechtelijk onderzoek te starten. Alle meldingen die MiND ontvangt, worden geregistreerd. In dit rapport wordt op verschillende plaatsen aan deze cijfers gerefereerd. In het jaarverslag van de organisatie is ook informatie beschikbaar over de uitingen die door MiND als mogelijk strafbaar zijn ingeschat, de acties die zijn ondernomen naar aanleiding van zulke uitingen en de resultaten daarvan.

Discriminerende uitingen kunnen gemeld worden bij MiND via de website www.mindnederland.nl.

Noten

1 Openbaar Ministerie (2019), *Strafbare Discriminatie in Beeld 2018*. Amsterdam: Openbaar Ministerie (OM).

2 Openbaar Ministerie (2019), *Aanwijzing Discriminatie*, 1 januari 2019.

DISCRIMINATIeregISTRATIES	TOTAAL 2018	TOTAAL 2019
Politie¹		
Discriminatie-incidenten	4.674	5.487
ADV's²		
Meldingen	4.320	4.382
MiND		
Meldingen	583	692
College voor de Rechten van de Mens		
Verzoeken om een oordeel	510	541

Tabel 1 Overzicht van discriminatie-incidenten bij politie, meldingen bij ADV's en MiND en de verzoeken om een oordeel bij het College voor de Rechten van de Mens, 2018-2019

Noten

1 Het aantal discriminatie-incidenten bij de politie in 2018 is de som van de reguliere discriminatie-incidenten (3.299) en discriminatie-incidenten tegen werknemers met een publieke taak (1.375).

2 In het totaal aantal meldingen bij ADV's in 2019 ontbreken de cijfers van het Adviespunt Discriminatie Lumens, de gemeente Westerkwartier en de gemeente Horst aan de Maas die niet (op tijd voor verwerking in dit rapport) zijn aangeleverd.

NOTA BENE

► De cijfers in dit rapport zijn afkomstig uit verschillende databronnen. Voor de politieregistraties is gebruikgemaakt van de daartoe opgestelde databestanden (zie bijlage 1 voor de toelichting). De ADV-cijfers zijn voor dit rapport aangeleverd door de ADV's. Door data beschikbaar te stellen voor deze rapportage, konden ADV's in 2019 voldoen aan de rapportageverplichting in het kader van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen. De cijfers van het College voor de Rechten van de Mens en MiND zijn overgenomen uit de jaarverslagen van deze organisaties. De cijfers van 2018 zijn overgenomen uit de voorganger van dit rapport: *Discriminatiecijfers in 2018*.

DISCRIMINATIEGROND - POLITIE	REGULIER*	%	PUBLIEKE TAAK*	%	TOTAAL 2018	%	TOTAAL 2019	%
Antisemitisme ⁴	275	8%	324	23%	599	13%	768	14%
Geslacht	28	1%	4	0%	32	1%	38	1%
Godsdienst	151	5%	22	2%	173	4%	225	4%
Handicap	16	0%	29	2%	45	1%	79	1%
Herkomst	1.442	43%	297	21%	1.739	37%	2.156	39%
Levensovertuiging	0	0%	0	0%	0	0%	19	0%
Seksuele gerichtheid	847	25%	658	47%	1.505	32%	1.603	29%
Onbekend/Overig	565	17%	59	4%	624	13%	599	11%

Tabel 2 Discriminatie-incidenten politie naar discriminatiegrond in 2018-2019³

*Regulier en publieke taak in 2018

DISCRIMINATIEGROND - ADV	AANTAL 2018	% 2018	AANTAL 2019	% 2019
Antisemitisme ⁴	48	1%	78	2%
Arbeidscontract	21	0%	16	0%
Arbeidsduur	2	0%	5	0%
Burgerlijke staat	27	1%	43	1%
Geslacht	466	11%	515	12%
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	78	2%	92	2%
Godsdienst	304	7%	279	6%
<i>Waarvan tegen moslims⁶</i>	202	5%	192	4%
Handicap/chronische ziekte	596	14%	552	13%
Herkomst	1.949	45%	1.922	44%
Leeftijd	367	8%	292	7%
Levensovertuiging	18	0%	14	0%
Nationaliteit	119	3%	109	2%
Politieke gezindheid	25	1%	16	0%
Seksuele gerichtheid	193	4%	377	9%
Overig/niet-wettelijk	372	9%	369	8%
Onbekend	71	2%	66	2%

Tabel 3 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2018-2019⁵**Noten**

- 3** In 2019 en een deel van 2018 kon er per discriminatie-incident één discriminatiegrond worden gekozen door de case screeners van politie. Bij enkele incidenten uit 2018 zijn meerdere discriminatiegronden geregistreerd. Percentages zijn berekend over het totaal aantal geregistreerde gronden.
- 4** Antisemitische incidenten vallen juridisch gezien onder discriminatie op grond van herkomst en/of onder discriminatie op grond van godsdienst. Omdat dit onderscheid bij de registratie lastig is te maken, is ervoor gekozen om antisemitisme apart weer te geven.
- 5** De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd, waardoor de optelsom van de percentages hoger dan 100% kan zijn.
- 6** Omdat een groot deel van de incidenten met de discriminatiegrond godsdienst betrekking heeft op het islamitische geloof is dit deel van de incidenten apart inzichtelijk gemaakt.

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - POLITIE	REGULIER*		% PUBLIEKE TAAK*		TOTAAL 2018		TOTAAL 2019	
	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2019	2019
Bedreiging	306	9%	101	7%	407	9%	632	12%
Bekladding	258	8%	8	1%	266	6%	248	5%
Bespugen	22	1%	12	1%	34	1%	12	0%
Geweld	38	1%	0	0%	38	1%	27	0%
Geweld i.c.m. uitlating	408	12%	53	4%	461	10%	667	12%
Pesterij	54	2%	2	0%	56	1%	96	2%
Uitlating	1.767	54%	1.180	86%	2.947	63%	3.225	59%
Vernieling	279	8%	5	0%	284	6%	430	8%
Weigering	46	1%	5	0%	51	1%	60	1%
Onbekend/overig	121	4%	9	1%	130	3%	90	2%

Tabel 4 Discriminatie-incidenten politie naar wijze van discriminatie in 2018-2019

*Regulier en publieke taak in 2018

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - ADV	AANTAL 2018	% 2018	AANTAL 2019	% 2019
Bedreiging	128	3%	191	4%
Geweld	66	2%	108	2%
Omstreden behandeling	2.770	64%	2.582	59%
Vijandige bejegening	1.485	34%	1.689	39%
Overige	86	2%	84	2%
Onbekend	41	1%	41	1%

Tabel 5 ADV-meldingen naar wijze van discriminatie in 2018-2019⁷**Noot**

⁷ Percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd. De optelsom van de percentages kan daardoor hoger dan 100% zijn.

MAATSCHAPPELIJK TERREIN - ADV	AANTAL 2018	% 2018	AANTAL 2019	% 2019
Arbeidsmarkt	1.196	28%	1.140	26%
Buurt/wijk	348	8%	363	8%
Collectieve voorzieningen	525	12%	594	14%
Commerciële dienstverlening	468	11%	479	11%
Horeca/amusement	242	6%	222	5%
Huisvesting	217	5%	196	4%
Media en reclame	187	4%	138	3%
Onderwijs	295	7%	287	7%
Openbare ruimte	264	6%	288	7%
Politie/OM	119	3%	117	3%
Privésfeer	51	1%	56	1%
Publieke/politieke opinie	183	4%	267	6%
Sport/recreatie	122	3%	146	3%
Overig	78	2%	43	1%
Onbekend	29	1%	46	1%

Tabel 6 ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein in 2018-2019⁸**Noot**

⁸ De percentages zijn berekend over het totaal aantal meldingen. Per melding kunnen meerdere terreinen zijn geregistreerd. De optelsom van de percentages kan daardoor hoger zijn dan 100%.

POLITIE-EENHEID - POLITIE	AANTAL 2019	PER 1.000
Amsterdam	695	0,66
Den Haag	686	0,36
Limburg	331	0,30
Midden-Nederland	515	0,26
Noord-Holland	458	0,30
Noord-Nederland	481	0,28
Oost-Brabant	285	0,20
Oost-Nederland	845	0,26
Rotterdam	822	0,46
Zeeland-West-Brabant	369	0,25
Landelijk totaal	5.487	0,32

Tabel 7 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid en naar aantal per 1.000 inwoners in 2019⁹

POLITIE-EENHEID - ADV	AANTAL 2019	PER 1000
Amsterdam	595	0,56
Den Haag	437	0,23
Limburg	287	0,26
Midden-Nederland	598	0,30
Noord-Holland	290	0,19
Noord-Nederland	539	0,31
Oost-Brabant	221	0,15
Oost-Nederland	631	0,20
Rotterdam	475	0,27
Zeeland-West-Brabant	309	0,21
Landelijk totaal	4.382	0,25

Tabel 8 ADV-meldingen per politie-eenheid en naar aantal per 1.000 inwoners in 2019

POLITIE-EENHEID	AANTAL INWONERS ¹⁰
Amsterdam	1.058.067
Den Haag	1.904.968
Limburg	1.116.137
Midden-Nederland	2.013.674
Noord-Holland	1.540.322
Noord-Nederland	1.723.829
Oost-Brabant	1.431.819
Oost-Nederland	3.228.403
Rotterdam	1.768.925
Zeeland-West-Brabant	1.496.019
Landelijk totaal	17.282.163

Noten

⁹ Als gevolg van de wijziging in registratie bij de politie, waarbij er geen onderscheid meer wordt gemaakt naar 'reguliere' discriminatie-incidenten en incidenten tegen werknemers met een publieke taak, zijn de promillages van 2019 niet vergelijkbaar met die van 2018.

¹⁰ Inwoneraantallen per 1 januari 2019 (bron: Regioatlas)

DISCRIMINATIEGROND - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Antisemitisme	97	177	19	68	42	71	32	73	149	40
Geslacht	5	3	3	1	3	2	1	13	5	2
Godsdienst	32	22	18	29	27	2	10	35	36	14
Handicap	6	14	7	6	7	7	5	18	4	5
Herkomst	282	221	124	239	196	172	133	309	343	137
Levensovertuiging	0	1	0	7	0	0	6	1	2	2
Seksuele gerichtheid	236	189	99	117	124	166	74	261	237	100
Onbekend	37	59	61	48	59	61	24	135	46	69

Tabel 9

Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2019

DISCRIMINATIEGROND - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Antisemitisme	19	6	10	6	5	10	1	9	9	3
Arbeidscontract	2	2	1	1	2	3	2	1	2	0
Arbeidsduur	0	1	0	2	0	0	0	0	1	1
Burgerlijke staat	5	1	6	6	2	2	3	3	6	9
Geslacht	62	53	30	73	35	48	55	74	51	34
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	8	7	8	15	3	8	15	11	12	5
Godsdienst	45	25	13	47	16	31	11	25	45	21
<i>Waarvan tegen moslims</i>	36	13	13	34	9	20	10	13	29	15
Handicap/chronische ziekte	47	44	49	93	36	67	35	97	46	38
Herkomst	318	224	129	260	119	212	75	230	222	133
Leeftijd	30	28	18	30	24	57	16	42	25	22
Levensovertuiging	1	2	0	1	2	4	1	2	0	1
Nationaliteit	11	9	12	10	9	8	7	25	10	8
Politieke gezindheid	3	1	0	1	1	1	2	4	3	0
Seksuele gerichtheid	51	23	15	58	23	44	14	72	41	36
Overig/niet-wettelijk	34	31	24	57	19	78	16	64	23	23
Onbekend	15	6	4	15	3	4	1	7	9	2

Tabel 10

ADV-meldingen per politie-eenheid naar discriminatiegrond in 2019¹¹

Noot

11 Per melding kunnen meerdere discriminatiegronden zijn geregistreerd.

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - POLITIE	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Bedreiging	116	37	54	66	62	21	26	86	115	49
Bekladding	31	18	20	30	36	17	12	29	35	20
Bespugen	7	0	0	0	1	0	0	1	3	0
Geweld	3	1	2	2	1	1	1	7	9	0
Geweld in combinatie met uitlating	84	65	38	77	46	50	36	99	121	51
Pesterij	25	6	14	2	15	4	6	13	8	3
Uitlating	392	484	155	271	250	320	174	504	483	192
Vernieling	20	53	32	48	36	52	26	82	38	43
Weigering	10	4	4	7	4	6	1	12	5	7
Onbekend/overig	7	18	12	12	7	10	3	12	5	4

Tabel 11 Discriminatie-incidenten politie per politie-eenheid naar wijze van discriminatie in 2019

WIJZE VAN DISCRIMINATIE - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Bedreiging	53	9	15	13	11	30	10	20	17	13
Geweld	20	6	6	15	7	16	2	19	12	5
Omstreden behandeling	311	217	177	386	162	328	151	381	270	199
Vijandige bejegening	274	206	115	212	103	221	56	216	190	96
Overig	17	7	0	7	12	2	16	10	8	5
Onbekend	5	8	0	8	2	5	2	4	2	5

Tabel 12 ADV-meldingen per politie-eenheid naar wijze van discriminatie in 2019¹²

Noot

12 Per melding kunnen meerdere wijzen van discriminatie zijn geregistreerd.

MAATSCHAPPELIJK TERREIN - ADV	AMSTERDAM	DEN HAAG	LIMBURG	MIDDEN-NEDERLAND	NOORD-HOLLAND	NOORD-NEDERLAND	OOST-BRABANT	OOST-NEDERLAND	ROTTERDAM	ZEELAND-WEST-BRABANT
Arbeidsmarkt	157	104	69	154	77	151	67	146	130	85
Buurt/wijk	33	45	28	54	30	27	8	65	43	30
Collectieve voorzieningen	53	49	63	77	34	78	33	89	56	62
Commerciële dienstverlening	80	50	34	82	34	43	26	54	50	26
Horeca/amusement	36	14	8	23	7	51	15	25	21	22
Huisvesting	27	24	14	25	9	14	15	38	16	14
Media en reclame	14	23	4	27	15	18	5	14	8	10
Onderwijs	34	38	24	41	16	33	19	38	30	14
Openbare ruimte	64	17	12	37	11	44	13	51	28	11
Politie/OM/Vreemdelingenpolitie	11	11	6	18	12	17	1	16	18	7
Privésfeer	4	4	3	5	6	12	0	14	6	2
Publieke/politieke opinie	57	32	12	23	10	26	12	46	35	14
Sport/recreatie	18	19	8	19	7	12	8	24	21	10
Overig	3	0	1	4	11	6	2	9	7	0
Onbekend	4	16	1	6	2	6	2	1	6	2

Tabel 13 ADV-meldingen per politie-eenheid naar maatschappelijk terrein in 2019¹³**Noot**

13 Per melding kunnen meerdere maatschappelijke terreinen zijn geregistreerd.

MELDINGEN ADV	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal	4.561	4.761	4.691	4.320	4.382

Tabel 14 Discriminatiemeldingen bij ADV's in 2015-2019

DISCRIMINATIEGROND	2015	2016	2017	2018	2019
Antisemitisme	104	122	67	48	78
Arbeidscontract	24	19	16	21	16
Arbeidsduur	8	8	7	2	5
Burgerlijke staat	27	21	20	27	43
Geslacht	388	403	477	466	515
<i>Waarvan tegen transgender personen</i>	-	-	-	78	92
Godsdienst	399	350	619	304	279
<i>Waarvan tegen moslims</i>	240	250	190	202	192
Handicap/chronische ziekte	393	404	572	596	552
Herkomst	1.965	2.001	1.800	1.949	1.922
Leeftijd	564	499	437	367	292
Levensovertuiging	13	15	20	18	14
Nationaliteit	162	122	106	119	109
Politieke gezindheid	14	149	88	25	16
Seksuele gerichtheid	202	380	195	193	377
Overig/niet-wettelijk	490	536	425	372	369
Onbekend	-	-	18	71	66

Tabel 15 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2015-2019¹⁴**Noot**

14 Meldingen over discriminatie van transgender personen zijn vanaf 2018 apart weergegeven. De categorie 'onbekend' is in 2017 toegevoegd. Meldingen waarbij de discriminatiegrond onbekend is vielen voor 2017 in de categorie 'overig/niet-wettelijk'.

WIJZE VAN DISCRIMINATIE	2015	2016	2017	2018	2019
Bedreiging	96	154	87	128	191
Geweld	129	108	86	66	108
Omstreden behandeling	3.033	2.863	3.156	2.770	2.582
Vijandige bejegening	1.556	1.766	1.434	1.485	1.689
Overig/onbekend	164	183	139	-	-
Overig	-	-	-	86	84
Onbekend	-	-	-	41	41

Tabel 16 ADV-meldingen naar discriminatiegrond in 2015-2019

MAATSCHAPPELIJK TERREIN	2015	2016	2017	2018	2019
Arbeidsmarkt	1.437	1.262	1.308	1.196	1.140
Buurt/wijk	410	428	364	348	363
Collectieve voorzieningen	564	527	517	525	594
Commerciële dienstverlening	467	447	455	468	479
Horeca/amusement	164	205	568	242	222
Huisvesting	142	132	146	217	196
Media en reclame	165	170	148	187	138
Onderwijs	326	292	270	295	287
Openbare ruimte	255	279	230	264	288
Politie/OM	176	167	149	119	117
Privésfeer	69	69	67	51	56
Publieke/politieke opinie	158	512	229	183	267
Sport/recreatie	113	144	139	122	146
Overig/onbekend	104	-	110	-	-
Overig	-	158	-	78	43
Onbekend	-	8	-	29	46

Tabel 17 ADV-meldingen naar maatschappelijk terrein in 2015-2019